Παρατηρητηριο Θεματων Αναπηριας

Ετησια Εκθεση 2024

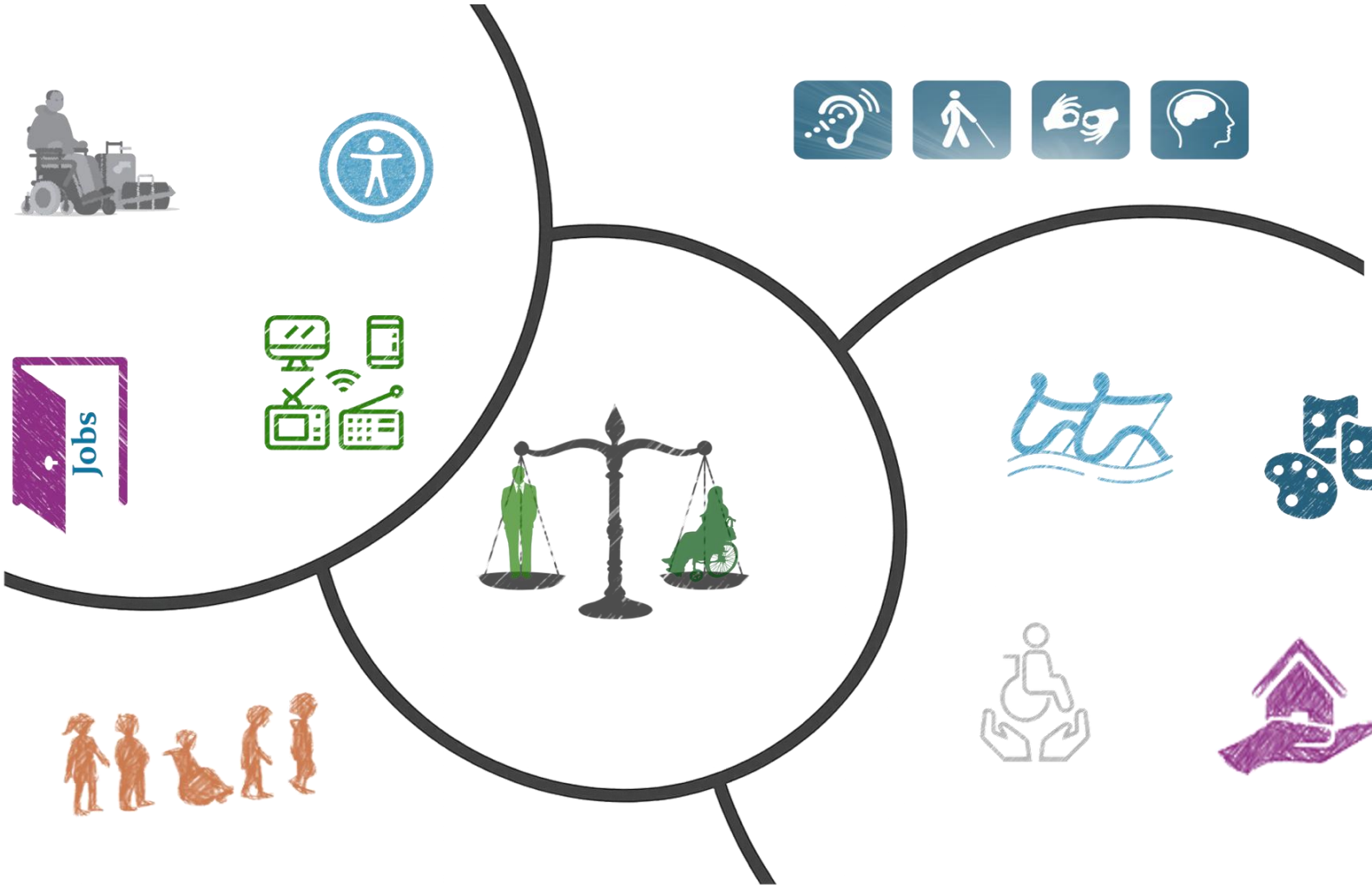

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2021-2027

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, μέσω της πολύπλευρης επιστημονικής και ερευνητικής του δραστηριότητας, συγκροτεί έναν αποτελεσματικό μηχανισμό για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών για την αναπηρία, υπό το πρίσμα της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, που κατοχυρώθηκε με την ψήφιση της Σύμβασης των ΗΕs για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD).

Όραμα του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας είναι να καταστεί ένα ισχυρό εργαλείο του αναπηρικού κινήματος στον καθημερινό αγώνα για την προστασία, την προάσπιση, και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Επιστημονική επιμέλεια:
Φανή Προβή, Επιστημονική Υπεύθυνη Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Συλλογή - Επεξεργασία ύλης και επιμέλεια έκδοσης:
Αντωνία Παυλή, Κύρια Ερευνήτρια Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Υπεύθυνη Έργου:
Νεκταρία Αποστολάκη, Επιστημονικό Στέλεχος της ΕΣΑμεΑ

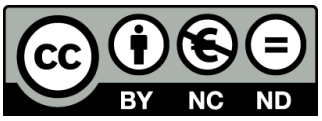

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons
Αναφορά Δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-ND)
Προκειμένου να δείτε αντίγραφο της άδειας επισκεφθείτε:
https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ Η.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ 8

Από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020-2023 στην Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030 8

Οδηγία της ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας και την Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης 9

Γυναίκες και αναπηρία 10

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ & ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ 12

Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις 12

Παροχή εύλογων προσαρμογών 13

Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας 13

Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη 14

ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ 18

Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας) 18

Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης 19

Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία 21

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ 27

Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτήρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων/υποδομών/εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους) 27

Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών) 30

Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών 33

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ 37

Δυνατότητα επιλογής των συνθηκών διαβίωσης σε ίση βάση με τους άλλους 37

Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης) 37

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ 42

Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης 42

Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με αναπηρία & Πρόσβαση στο Γενικό Εκπαιδευτικό Σύστημα 42
Προσβασιμότητα και καταλληλόλητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων 43
Προσβασιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, εξοπλισμού και εκπαιδευτικής διαδικασίας 45
Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες 45
Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση 49
Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία 52
ΥΓΕΙΑ 54
Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη 54
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ 60
Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία 60
Υποστηριζόμενη εργασία για τα άτομα με αναπηρία 64
Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση 64
Εύλογες προσαρμογές στην εργασία 65
ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ 68
Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης 68
Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία 72
Πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους της αναπηρίας 73
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ 76
Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας 76
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ 85
Συμμετοχή σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή, σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε αθλητικές δραστηριότητες 85
Ισότιμη πρόσβαση σε τουριστικές υπηρεσίες 85
ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ 88
Το ειδικό ευρωβαρόμετρο για τις διακρίσεις 88
Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση στα θέματα της αναπηρίας 88
Η προβολή της αναπηρίας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης 89
Ρατσιτική βία και μισαναπηρισμός 89
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ 91

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Αριθμός εισαγωγών και κατανομή σε ακούσιες και εκούσιες νοσηλείες στα ΤΕΠ του ΨΝΑ, 2019-2024 ____ 18
Πίνακας 2. Εξυπηρετούμενες και τρίτα πρόσωπα που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΑΔ ____ 22
Πίνακας 3. Περιστατικά έμφυλης βίας και πολλαπλών διακρίσεων ____ 22
Πίνακας 4. Κτήρια που έχουν καταγραφεί στην πλατφόρμα του ΤΕΕ (ανά περιφέρεια & χρήση) ____ 27
Πίνακας 5. Ολοκληρωμένοι έλεγχοι ανά χρήση ____ 28
Πίνακας 6. Ολοκληρωμένοι έλεγχοι ανά χρήση ____ 29
Πίνακας 7: Μαθητικός πληθυσμός της χώρας και μαθητές με ____ 42
Πίνακας 8: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης στη Γενική Εκπαίδευση ____ 46
Πίνακας 9: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης ανά βαθμίδας Εκπαίδευσης (Σχ. Έτος 2023-24) ____ 46
Πίνακας 10: Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό στις βαθμίδες Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης ____ 47
Πίνακας 11: Εξατομικευμένη υποστήριξη: αναλογία εγκρίσεων και ωφελούμενων (Σχ. Έτος 2023-24) 48
Πίνακας 12: Στοιχεία του Μητρώου Ανέργων με Αναπηρία της ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ) ____ 65
Πίνακας 13: Κατηγορία επιδόματος δικαιούχων οικονομικών ενισχύσεων για την αναπηρία ____ 73
Πίνακας 14: Διαθεσιμότητα βοηθητικών εργαλείων, προσβασιμότητα ψηφοδελτίων και καλπών _ 79
Πίνακας 15: Συμπληρωματικές επιλογές ψηφοφορίας για τα άτομα με αναπηρία ____ 80

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1. Πολλαπλές διακρίσεις κατά των εξυπηρετούμενων γυναικών ____ 23
Γράφημα 2: Σύνδεση στο Διαδίκτυο και κατάσταση αναπηρίας ατόμων ηλικίας 16+ ____ 31
Γράφημα 4: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 25-34 ετών, που έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάσταση αναπηρίας (2023) ____ 49
Γράφημα 5: Δείκτης συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (οικονομικά ενεργός πληθυσμός) στα άτομα ηλικίας 20-64 και κατάσταση αναπηρίας ____ 60
Γράφημα 6: Δείκτης απασχόλησης και κατάσταση αναπηρίας στην ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών ____ 61
Γράφημα 7: Κίνδυνος Φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού και κατάσταση αναπηρίας (16-64 ετών) ____ 68
Γράφημα 8: Ποσοστό ατόμων με αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση τον χειμώνα, κατάσταση αναπηρίας και ηλικία ____ 69
Γράφημα 9: Διαχρονική εξέλιξη δαπανών για παροχές κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία (σε εκατομμύρια €) ____ 72

Πρόλογος Προέδρου

Η δυσθεώρητη ακρίβεια λόγω του ακραίου πληθωριστικού κύματος που μαστίζει τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, η συνεχής υποβάθμιση των δημόσιων υποδομών και παροχών ως απότοκο της υπερδεκαπενταετούς οικονομικής κρίσης, αλλά και η δίνη των πολέμων που μαίνονται στη γειτονιά μας, συγκροτούν μια συνθήκη ακραίας επικινδυνότητας για το σύνολο του πληθυσμού και ιδιαίτερα για τις ευάλωτες ομάδες. Σήμερα, δυστυχώς επανέρχονται με δριμύτητα στο προσκήνιο, τα ζητήματα των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού λόγω των νέων απειλών και των πολυεπίπεδων κρίσεων που πλήττουν υπέρμετρα τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες και σπάνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

Το αναπηρικό κίνημα σήμερα, καλείται όχι μόνο να είναι ο θεματοφύλακας των κεκτημένων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, δικαιώματα που βάλλονται καθημερινά, αλλά και να διεκδικεί, τη διεύρυνση και βελτίωση των παροχών και πλαισίων που διασφαλίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση και τη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες και σπάνιες παθήσεις και των οικογενειών τους για ισότιμη συμμετοχή, στο πλαίσιο μιας βιώσιμης κοινωνίας για όλους.

Με όπλο μας την έρευνα και τη γνώση, επιδιώκουμε μέσω αυτής της έκδοσης, της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας, να καταδείξουμε με τεκμηριωμένο τρόπο τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα το 2024, τα εμμένοντα εμπόδια, και εν τέλει, τις ανάγκες και τις νέες προκλήσεις που προκύπτουν στο επίπεδο του πολιτικού σχεδιασμού. Συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε με κάθε μέσο για μια ζωή με αξιοπρέπεια και αυτοκαθορισμό των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Με εκτίμηση,
Ιωάννης Βαρδακαστάνης

Λίγα Λόγια για την Έκδοση

Η Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας (Π.Ε.1, Π.1.1.6) ως βασική εκροή που υλοποιείται με ίδια μέσα, συστηματοποιεί και συνδέει το επιστημονικό έργο του Παρατηρητηρίου με τη λειτουργία και τις δράσεις της ΕΣΑμεΑ.

Η Ετήσια Έκθεση έχει ως αντικείμενο την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και των διαχρονικών εξελίξεων στο πεδίο των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, με σκοπό: Να αποτελέσει ένα ισχυρό «εργαλείο» παρακολούθησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά κατοχυρώθηκαν από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, και να καθιερωθεί ως μια συστηματική και αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για όλες τις εξελίξεις στο πεδίο των πολιτικών για την αναπηρία.

Στην Έκθεση παρουσιάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με την υλοποίηση των απαιτήσεων της Σύμβασης, αναδεικνύονται τα εμπόδια και οι φραγμοί που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους, επισημαίνεται η πρόοδος που έχει συντελεστεί μέχρι σήμερα, και τέλος, διατυπώνονται συστάσεις πολιτικής προς την πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς, ώστε να αντιμετωπιστούν οι καίριες προκλήσεις στο επίπεδο του πολιτικού σχεδιασμού.

Η δημοσίευση των εκθέσεων σε ετήσια βάση, σκοπό έχει να ευαισθητοποιεί και να εμπλέκει όλο και περισσότερους φορείς και πρόσωπα στο διάλογο για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και να παρακινεί την ανάληψη δράσεων που προωθούν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Βασικό πλαίσιο αναφοράς των Εκθέσεων είναι η Σύμβαση των ΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, που αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο κατοχύρωσης και εξειδίκευσης του συνόλου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία, αναγνωρίζοντάς τα, ως υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες. Η αδιαιρετότητα και αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων, επέβαλλε την υιοθέτηση της θεματικής προσέγγισης στη συγγραφή της έκθεσης, ενώ επίσης επιχειρείται και η εξέταση της εφαρμογής των γενικών υποχρεώσεων που έχουν οριζόντιο χαρακτήρα.

Η συγγραφή της έκθεσης βασίστηκε σε ποικίλες πηγές και δεδομένα που αντλήθηκαν μέσω: έρευνας γραφείου, δευτερογενούς ανάλυσης δεδομένων, πληροφόρησης που λαμβάνει η ΕΣΑμεΑ μέσω της δράσης της, διενέργεια διαβούλευσης με αιρετούς εκπροσώπους του αναπηρικού κινήματος.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ Η.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020-2023 στην Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030

Στα τέλη του 2023 ολοκληρώθηκε η περίοδος υλοποίησης του 1ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΔ). Παρότι φιλόδοξο, πολλές δράσεις του ΕΣΔ, δυστυχώς, δεν υλοποιήθηκαν. Η απουσία ετήσιων εκθέσεων παρακολούθησης και αξιολόγησης του ΕΣΔ, με εξαίρεση το πρώτο έτος,[1] από το Συντονιστικό Μηχανισμό, όπως και μιας τελικής έκθεσης με τη συνολική αποτίμηση των αποτελεσμάτων του ΕΣΔ δυσχεραίνουν την αποτύπωση για το τι ακριβώς συνέβη την περίοδο 2020-2023 ως προς την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Το φθινόπωρο του 2024, ο Συντονιστικός Μηχανισμός, λαμβάνοντας υπόψη ότι η περίοδος υλοποίησης του ΕΣΔ έβαινε προς το τέλος της, εξέφρασε την πρόθεση να εκπονήσει μια *Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* για την περίοδο 2024-2030.[2] Στο πλαίσιο της επεξεργασίας του περιεχομένου της Στρατηγικής, στις 13 Νοεμβρίου 2023, ο Υπουργός Επικρατείας, αρμόδιος για το Συντονιστικό Μηχανισμό στην Κυβέρνηση για την παρακολούθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, και η Υπουργός Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας διοργάνωσαν συνάντηση με θέμα «Σχεδιάζουμε ένα καλύτερο σήμερα με όλους, για όλους». Στη συνάντηση συμμετείχαν ο Πρόεδρος της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (ΕΑΠ), ο Πρόεδρος της ΕΣΑμεΑ καθώς και εκπρόσωποι από 31 ομοσπονδίες ατόμων με αναπηρία.[3]

Ημερίδα ΕΣΑμεΑ Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία: Εθνική Στρατηγική 2024-2030

περισσότερα

Επιπρόσθετα, η ΕΣΑμεΑ, στο πλαίσιο της 3ης Δεκέμβρη - Εθνικής Ημέρας Ατόμων με Αναπηρία, διοργάνωσε στις 4 Δεκεμβρίου 2023 ημερίδα με τίτλο «Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία: Εθνική Στρατηγική 2024-2030»,[4] η οποία πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Προεδρίας της Κυβέρνησης και του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Ο σκοπός της ημερίδας, στην οποία συμμετείχε ο Πρωθυπουργός της Χώρας και μέλη του υπουργικού συμβουλίου, ήταν τριπλός: α) η παρουσίαση, από πλευράς των Υπουργείων, των δράσεων που είχαν προγραμματιστεί για υλοποίηση εντός του 2024, β) η παρουσίαση, από τον Συντονιστικό Μηχανισμό, του σχεδιασμού του για την Εθνική Στρατηγική, και γ) η παρουσίαση της πρότασης της ΕΣΑμεΑ για την Εθνική Στρατηγική.[5]

---

[1] Η Ετήσια έκθεση πορείας υλοποίησης του *Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* για το έτος 2021 είναι διαθέσιμη στο: https://amea.gov.gr/action-report

[2] Εφεξής «Εθνική Στρατηγική»

[3] Για περισσότερα βλ. https://amea.gov.gr/announcements/33

[4] Το πρόγραμμα της ημερίδας είναι διαθέσιμο εδώ: https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/656/c63/129/656c6312986f1455116086.docx

[5] Για περισσότερα βλ. ΕΣΑμεΑ (2023, 1 Δεκεμβρίου). 3 Δεκέμβρη Εθνική Ημέρα Ατόμων με Αναπηρία - Ημερίδα 4/12/2023, ΚΠΙΣΝ, «Εθνική Στρατηγική 2024-2030». *Δελτίο Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/3-dekembrh-ethnikh-hmera-atomwn-me-anaphria-hmerida-4122023-kpisn-ethnikh-strathgikh-2024-2030, και ΕΣΑμεΑ (2023, 5 Δεκεμβρίου).

Με απόφαση του Υπουργού Επικρατείας, συγκροτήθηκε *Τεχνική Επιτροπή για την εκπόνηση και την παρακολούθηση της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030* με Πρόεδρο τον Υπουργό Επικρατείας.[6] Στην Επιτροπή συμμετείχαν εκπρόσωποι από εννέα υπουργεία, την ΕΑΠ και την ΕΣΑμεΑ. Η Τεχνική Επιτροπή ξεκίνησε τις εργασίες της τον Δεκέμβριο του 2023 και συνεδρίασε για τελευταία φορά τον Μάρτιο του 2024. Η Στρατηγική τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση στις 29 Απριλίου 2024 στους ιστότοπους των opengov.gr[7] και amea.gov.gr[8] -λόγω των εμποδίων προσβασιμότητας που αντιμετωπίζει ο ιστότοπος του opengov.gr- και ολοκληρώθηκε στις 24 Μαΐου 2024.

Μια Ελλάδα με όλους για όλους:
Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030
περισσότερα

Ύστερα από σχεδόν πέντε μήνες επεξεργασίας των σχολίων και προτάσεων που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης από τον Συντονιστικό Μηχανισμό, το τελικό κείμενο της Στρατηγικής αναρτήθηκε στον ιστότοπο του amea.gov.gr. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η εκπόνηση της Στρατηγικής ήταν αποτέλεσμα των εργασιών της Τεχνικής Επιτροπής που είχε συγκροτηθεί για αυτό το σκοπό, μετά το τέλος της δημόσιας διαβούλευσης, η εν λόγω Επιτροπή δεν συνεδρίασε ούτε για να εξετάσει και να αξιολογήσει τα σχόλια που υπεβλήθησαν κατά τη διάρκεια αυτής, ούτε για να ενημερωθεί για τις δράσεις που εντέλει περιλήφθηκαν σε αυτή, καθώς και για την ανάρτησή της στον ιστότοπο του amea.gov.gr. Για μια πιο αναλυτική αποτύπωση ως προς την εκπόνηση, το περιεχόμενο και την αξιολόγηση της εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής, το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, από το 2024 και έπειτα, θα δημοσιεύει σε ετήσια βάση ειδική έκθεση με αντικείμενο την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής της.

Οδηγία της ΕΕ για την Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας και την Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης

Στις 14 Οκτωβρίου 2024 -σχεδόν δεκατέσσερα χρόνια μετά την αρχική πρόταση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum - EDF) για τη θέσπιση μιας ενιαίας ευρωπαϊκής κάρτας που θα διευκολύνει την ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών με αναπηρία εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης- το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκρινε την τελική έκδοση του κειμένου της Οδηγίας για την Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας,[9] η οποία δημοσιεύθηκε στις 23 Οκτωβρίου 2024 και τέθηκε επίσημα σε ισχύ στις 12 Νοεμβρίου 2024. Η Οδηγία (ΕΕ) 2024/2841,[10] δεν αφορά μόνο τη θέσπιση της Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας. Περιέχει, επίσης, βελτιώσεις στην ήδη θεσπισμένη Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης, σύμφωνα με τις οποίες, οι κάτοχοί της θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στα ίδια δικαιώματα στάθμευσης που ισχύουν στο εκάστοτε κράτος μέλος της ΕΕ,

Ημερίδα για την Εθνική Στρατηγική για την αναπηρία 2024-2030: Ι. Βαρδακαστάνης Από το «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς» στο «Τίποτα χωρίς εμάς»! *Δελτίο Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/hmerida-gia-thn-ethnikh-strathgikh-gia-thn-anaphria-2024-2030-i-bardakastanhs-apo-to-tipota-gia-emas-xwris-emas-sto-tipota-xwris-emas

[6] Η απόφαση με τη συγκρότηση της Τεχνικής Επιτροπής για την εκπόνηση της Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία είναι διαθέσιμη στο: https://et.diavgeia.gov.gr/decision/view/95ΨΜ46ΜΓΨ7-0ΤΛ

[7] Βλ. https://www.opengov.gr/ypep/?p=874

[8] Βλ. https://amea.gov.gr/consultation

[9] Για περισσότερα βλ. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/10/14/european-disability-card-and-european-parking-card-for-persons-with-disabilities-council-adopts-new-directives/

[10] Η Οδηγία (ΕΕ) 2024/2841 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2024 για τη θέσπιση της ευρωπαϊκής κάρτας αναπηρίας και της ευρωπαϊκής κάρτας στάθμευσης για άτομα με αναπηρία είναι διαθέσιμη στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202402841

ανεξαρτήτως χώρας έκδοσης, όπως και ότι θα αντικαταστήσει τις υφιστάμενες εθνικές κάρτες στάθμευσης.[11] Επιπρόσθετα, εκτός από την Οδηγία 2024/2841, το Συμβούλιου της ΕΕ ενέκρινε την έκδοση της Οδηγίας 2024/2842, σύμφωνα με την οποία η Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας και η Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης, επεκτείνονται και σε υπηκόους τρίτων χωρών με αναπηρία που διαμένουν νόμιμα σε ένα από τα 27 κράτη-μέλη της.[12] Σύμφωνα με το άρθρο 21 της Οδηγίας, τα κράτη μέλη της ΕΕ υποχρεούνται να ενσωματώσουν τις διατάξεις της στην εθνική τους νομοθεσία έως τις 5 Ιουνίου 2027, ενώ η πλήρης εφαρμογή της προβλέπεται να ξεκινήσει από τις 5 Ιουνίου 2028.

Γυναίκες και αναπηρία

Εξέταση της χώρας σχετικά με την υλοποίηση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW)

Στις 6 Φεβρουαρίου 2024, στο πλαίσιο της διαδικασίας παρακολούθησης της υλοποίησης της Σύμβασης των ΗΕ για την *Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών*, πραγματοποιήθηκε η εξέταση του ελληνικού κράτους από την αρμόδια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών επί της 8ης και 9ης έκθεσης που είχε υποβάλλει σχετικά με τη συμμόρφωση της χώρας με τις επιταγές της εν λόγω Σύμβασης. Δύο εβδομάδες αργότερα, η Επιτροπή των ΗΕ για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών δημοσίευσε τις Καταληκτικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της προς το ελληνικό κράτος,[13] μερικές από τις οποίες αφορούν τις γυναίκες με αναπηρία. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή συνιστά, μεταξύ άλλων, στη χώρα:

Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών *περισσότερα*

- να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου (παρ. 12α), να εφαρμόσει την αρχή της διαθεματικότητας προκειμένου όλες οι γυναίκες που αντιμετωπίζουν διασταυρούμενες διακρίσεις να έχουν πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες (παρ. 12b), και να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα συλλογής δεδομένων σχετικά με τις περιπτώσεις διακρίσεων εις βάρος των γυναικών, με ανάλυση κατά ηλικία, εθνικότητα, αναπηρία και κοινωνικοοικονομική κατάσταση (παρ. 12c),
- να αυξήσει σημαντικά την χρηματοδότηση και τον αριθμό των προσβάσιμων ξενώνων φιλοξενίας θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές όπως και να διασφαλίσει την πρόσβαση αυτών σε δωρεάν νομική βοήθεια, διερμηνεία, επαρκή ιατρική βοήθεια, ψυχοκοινωνική συμβουλευτική, οικονομική στήριξη, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και ευκαιρίες δημιουργίας εισοδήματος (παρ. 26c),
- να συνεχίσει την προώθηση της σημασίας της εκπαίδευσης των κοριτσιών σε όλα τα επίπεδα, ως βάση για την ενδυνάμωσή τους, και να μειώσει τα ποσοστά αναλφαβητισμού μεταξύ των γυναικών και των κοριτσιών, με έμφαση, μεταξύ άλλων, στις γυναίκες με αναπηρία, όπως και να

[11] Βλ. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_23_4331

[12] Η Οδηγία (ΕΕ) 2024/2842 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2024 για την επέκταση της οδηγίας (ΕΕ) 2024/2841 στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα σε κράτος μέλος είναι διαθέσιμη στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202402842

[13] Οι Καταληκτικές παρατηρήσεις και συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεων κατά των Γυναικών είναι διαθέσιμες στο: https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=0DKTie1zLRIhFfZYe1wU63VDQWlb5ng5hjcWx%2FwJQiC%2Bb94BF38v%2FUWNLoaCsFUz%2Bxq8ACmlzRCi1iB5NexLNA%3D%3D

λάβει στοχευμένα μέτρα, προκειμένου να αυξηθούν τα ποσοστά εγγραφής, διατήρησης και ολοκλήρωσης των σπουδών των κοριτσιών και των γυναικών στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση (παρ. 32),

- να βελτιώσει την πρόσβαση σε ευκαιρίες απασχόλησης και κατάρτισης των γυναικών που ανήκουν σε ευάλωτες κατηγορίες, όπως οι γυναίκες με αναπηρία (παρ. 34d), και
- να διασφαλίσει ότι οι γυναίκες, ιδίως οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία, οι γυναίκες υπό κράτηση και οι γυναίκες και τα κορίτσια πρόσφυγες και μετανάστες, έχουν πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων της ασφαλούς άμβλωσης και των υπηρεσιών μετά την άμβλωση, όπως και προσιτών σύγχρονων αντισυλληπτικών μέτρων για την πρόληψη της πρόωρης εγκυμοσύνης και των σεξουαλικώς μεταδιδόμενων νοσημάτων (παρ. 36c).

3ο Μανιφέστο του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία για τα δικαιώματα των γυναικών με αναπηρία

3ο Μανιφέστο «Ενδυνάμωση και ηγεσία» του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (EDF)

Σε συνέχεια της πανευρωπαϊκής έρευνας που διεξήγαγε το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (EDF) την άνοιξη του 2023, σχετικά με την κατάσταση των γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία στην Ευρώπη,[14] τον Μάρτιο του 2024 δημοσιεύτηκε το 3ο Μανιφέστο του «Ενδυνάμωση και Ηγεσία» για τα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία.[15] Το Μανιφέστο αποτελεί αφενός μια έμπρακτη απόδειξη της ενεργού συμμετοχής των γυναικών με αναπηρία στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, διασφαλίζοντας ότι οι ανάγκες τους αναγνωρίζονται και αντιμετωπίζονται, αφετέρου θέτει τα θεμέλια των αιτημάτων και των θεμελιωδών αναγκών τους οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν για την προώθηση της ισότητας και της μη διάκρισης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ως προς τη δομή του, το Μανιφέστο εστιάζει σε τέσσερις περιοχές. Αυτές είναι:

I. Πολιτική Συμμετοχή, δηλαδή στο δικαίωμα των γυναικών με αναπηρία να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική ζωή τόσο σε εθνικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

II. Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, με έμφαση στην ποινικοποίηση των πρακτικών αναγκαστικής στείρωσης και αναγκαστικής άμβλωσης, πρακτικές που οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία εξακολουθούν να υφίστανται σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρώπης.

III. Ηγεσία, επισημαίνοντας το δικαίωμα των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία να ζουν ως ανεξάρτητα άτομα όπως και να αναλαμβάνουν ηγετικούς ρόλους τόσο στη ζωή τους όσο και στην κοινωνία.

IV. Ορατότητα και ενδυνάμωση, σε όλους τους τομείς της ζωής τους -όπως η πρόσβασή τους στην εκπαίδευση, στην υγεία, την απασχόληση, τη δικαιοσύνη, κ.λπ.- συμβάλλοντας στις ίσες ευκαιρίες και στη συμπερίληψή τους.

---

[14] Για περισσότερα, βλ. επίσης σσ. 13-14 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023*. Η Έκθεση είναι διαθέσιμη στο: https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/669/641/998/669641998082720941157 7.pdf

[15] Για περισσότερα βλ. https://www.edf-feph.org/publications/empowerment-and-leadership-third-edf-manifesto-on-the-rights-of-women-and-girls-with-disabilities/

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις

Ύστερα από την ψήφιση του ν. 5023/2023 «Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν. 4478/2017, για την εναρμόνισή της με τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία» από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, η αρχή της ίσης μεταχείρισης επεκτάθηκε και πέραν του πεδίου της εργασίας και απασχόλησης.[16]

Ωστόσο, η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος -όπως άλλωστε προβλέπεται στο άρθρο 24 του ν. 4443/2016, στο άρθρο 74 του ν. 4488/2017 και στην παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 5023/2023- μέσω του οποίου θα καθορίζονται τα μέτρα που είναι αναγκαία για την αποτελεσματική και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στα πεδία της κοινωνικής προστασίας, των κοινωνικών παροχών και φορολογικών διευκολύνσεων ή πλεονεκτημάτων, της εκπαίδευσης, και της πρόσβασης στη διάθεση και παροχή αγαθών και υπηρεσιών προς το κοινό εξακολουθεί να εκκρεμεί.

Η επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και πέραν του πεδίου της εργασίας και απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία και χρόνια πάθηση, συνοδεύτηκε από τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου του Πολίτη (ΣτΠ), ο οποίος είναι ο αρμόδιος φορέας για την προώθηση και την παρακολούθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Σύμφωνα με την *Ειδική Έκθεση του ΣτΠ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες* για το 2023, η επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης του ν. 5023/2023 δίνει πλέον τη δυνατότητα στον ΣτΠ να διερευνά παραβιάσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης «στον τομέα της παροχής αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται συναλλακτικά στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης».[17]

Παρά την ύπαρξη του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση, τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις. Μάλιστα, για μια ακόμη χρονιά, σύμφωνα με την *Ειδική Έκθεση του ΣτΠ για την Ίση Μεταχείριση* για το 2023, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης εξακολουθούν να αποτελούν τον δεύτερο λόγο διακρίσεων, μετά τις διακρίσεις λόγω φύλου. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ΣτΠ, σε σύνολο 877 νέων αναφορών που υποβλήθηκαν στην Αρχή κατά τη διάρκεια του 2023, το 22% αυτών αφορούσαν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.[18]

---

[16] Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 5023/2023, οι έννοιες της «αναπηρίας» και χρόνιας πάθησης προστέθηκαν στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 4443/2016, η οποία και διαμορφώθηκε ως ακολούθως «Με την επιφύλαξη των παρ. 3, 4, 6 του παρόντος, καθώς και του άρθρου 4, η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα».

[17] Ως προς του τομείς της κοινωνικής προστασίας και της φορολογίας λόγω του ότι αυτοί ανήκουν στον δημόσιο τομέα, εμπίπτουν στη γενική αρμοδιότητα της Αρχής ως φορέα ελέγχου της νομιμότητας και διαμεσολάβησης. Ομοίως, για τον τομέα της εκπαίδευσης, η παρέμβαση του ΣτΠ εμπλουτίζεται από τις «ειδικότερες νομοθετικές προβλέψεις, υπό την ιδιότητά του ως Συνηγόρου του Παιδιού. Για περισσότερα, βλ. Συνήγορος του Πολίτη (2024γ). *Ειδική Έκθεση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες για το έτος 2023*, σ. 12. Διαθέσιμη στο: https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/eidikh-ek8esh-2023-or-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries

[18] ΣτΠ 2024, σ. 13.

Παροχή εύλογων προσαρμογών

Εξελίξεις ως προς την παροχή εύλογων προσαρμογών στα άτομα με αναπηρία δεν υπήρξαν κατά τη διάρκεια του 2024. Σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο (ν. 4443/2016), η παροχή εύλογων προσαρμογών αφορά τον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, και όχι σε όλα τα πεδία πολιτικής, όπως υπαγορεύει η Σύμβαση. Παραδείγματος χάρη, στην Εθνική Στρατηγική,[19] παρότι προβλέπεται δράση (Δράση 118) για την περαιτέρω ανάπτυξη των εύλογων προσαρμογών, αυτή εστιάζει μόνο στους τομείς της εργασίας για τη διευκόλυνση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία.

Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας

Η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης αποτέλεσε δράση που είχε προβλεφθεί στο *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020-2023*. Αν και τον Ιούνιο του 2022 συγκροτήθηκε Ομάδα Εργασίας που θα μελετούσε την αναθεώρηση του θεσμού, η εν λόγω ομάδα δεν ολοκλήρωσε τις εργασίες της. Ωστόσο, τον Μάιο του 2024, το Υπουργείο Δικαιοσύνης προχώρησε στην ανασυγκρότηση της Ομάδας Εργασίας, με αντικείμενο τη μελέτη του ισχύοντος νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης και την εισαγωγή του θεσμού της υποστηριζόμενης δικαιοπρακτικής ικανότητας, στη σύνθεση της οποίας συμμετέχει εκπρόσωπος της ΕΣΑμεΑ.[20] Η Ομάδα Εργασίας ξεκίνησε τις συνεδριάσεις της στις 3 Ιουνίου 2024, με τις εργασίες να συνεχίζονται μέχρι και τα τέλη του ίδιου έτους.[21] Η αναθεώρηση του θεσμού της δικαστικής συμπαράστασης εντάσσεται πλέον ως Δράση 56 στην Εθνική Στρατηγική, με προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το τέλος του 2025.

Έκθεση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (EDF) για την Ικανότητα για Δικαιοπραξία στην Ευρώπη

Η στέρηση της ικανότητας του ατόμου για δικαιοπραξία αποτέλεσε βασικό αντικείμενο της *8ης Έκθεσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία* (EDF), η οποία δημοσιεύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2024. Σύμφωνα με την Έκθεση του EDF,[22] κανένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν συμμορφώνεται πλήρως με τις απαιτήσεις του Άρθρου 12 της Συμβάσης που επικεντρώνεται στην ίση αναγνώριση των ατόμων με αναπηρία ενώπιον του νόμου. Σύμφωνα με την Εικόνα 1 που ακολουθεί, σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, οι πολίτες με αναπηρία εξακολουθούν να στερούνται, είτε πλήρως είτε μερικώς, την ικανότητα τους για δικαιοπραξία. Ειδικότερα, μεταξύ των 27 κρατών μελών της ΕΕ: δώδεκα (12) κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων είναι και η Ελλάδα, εξακολουθούν να επιτρέπουν την πλήρη στέρηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, εννέα (9) κράτη μέλη προβλέπουν τη μερική άρση της, ενώ μόλις έξι (6) κράτη μέλη έχουν σχεδόν καταργήσει κάθε

8η Έκθεση του EDF για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Ικανότητα για δικαιοπραξία: Προσωπική επιλογή και έλεγχος»
περισσότερα

[19] Η Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030 «Μια Ελλάδα με Όλους για Όλους» είναι διαθέσιμη στο: https://amea.gov.gr/strategy/strategy-2024-2030
[20] Για περισσότερα βλ. https://ministryofjustice.gr/?p=14367
[21] *Ό.π.*
[22] European Disability Forum (2024). 8th Human Rights Report. Legal capacity: Personal choice and control. Διαθέσιμη στο: https://www.edf-feph.org/content/uploads/2004/08/Human-Rights-Report-2024-Legal-Capacity-Final.pdf

είδους στέρηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, αν και εξακολουθούν να υφίστανται κάποιες εξαιρέσεις.

Εικόνα 1. Τα καθεστώτα της ικανότητας για δικαιοπραξία στην ΕΕ[23]

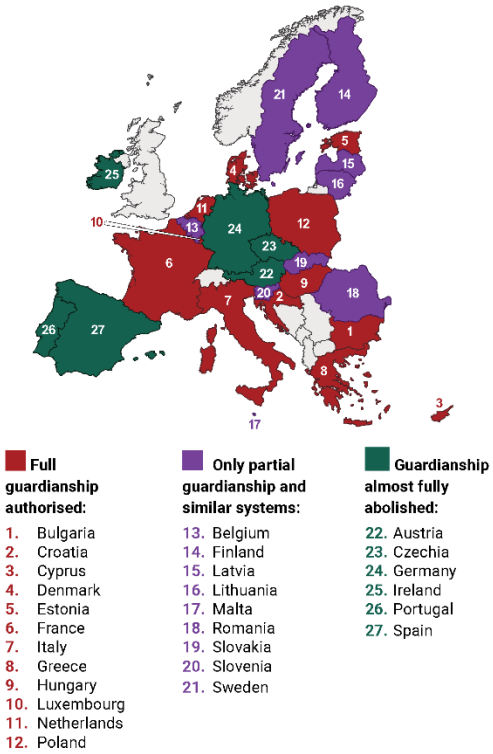

Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη

Παρότι το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο για όλους του πολίτες της χώρας,[24] για τα άτομα με αναπηρία, η άσκησή του δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δεδομένη. Η πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη παραμένει περιορισμένη, καθώς αντιμετωπίζουν πολυεπίπεδα εμπόδια, τα οποία μπορούν να διακριθούν σε:

α) *θεσμικά εμπόδια*, όπως η στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής σε δικαστικές διαδικασίες για άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία που έχουν απωλέσει τη δικαιοπρακτική τους ικανότητα· οι περιορισμοί που υφίστανται οι κωφοί-βαρήκοοι πολίτες ως προς τη συμμετοχή τους σε δικαστικές διαδικασίες· η στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής των ατόμων με νοητική αναπηρία, των κωφών, των τυφλών και των ατόμων με σοβαρή αναπηρία λόγου να παραστούν ως ένορκοι στο δικαστήριο λόγω της αναπηρίας τους,[25]

β) *εμπόδια προσβασιμότητας* των δικαστικών κτηρίων, όπως η απουσία ραμπών, η έλλειψη προσβάσιμων ανελκυστήρων κατάλληλων για χρήστες/στριες αναπηρικού αμαξιδίου, η απουσία

[23] *Ό.π.* σ. 49
[24] Βλ. Άρθρο 20, παρ. 1 του Συντάγματος της Ελλάδας.
[25] Σχετικά με τη στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής των ατόμων με νοητική αναπηρία, των κωφών, των τυφλών και των ατόμων με σοβαρή αναπηρία λόγου να παραστούν ως ένορκοι στο δικαστήριο λόγω της αναπηρίας τους, βλ. σ. 20 *Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας περιόδου Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2023*.

αναγγελίας ορόφου ή κουμπιών σε Braille ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους/τις τυφλούς/ες ή τα άτομα με περιορισμένη όραση, οι μη προσβάσιμοι ή ανύπαρκτοι χώροι υγιεινής,[26] η απουσία σημάνσεων σε Braille για τους/τις τυφλούς/ες και τους/τις μερικώς βλέποντες/ουσες και η παροχή «ζωντανής-βοήθειας» στους/στις τυφλούς/ές και στους/στις μερικώς βλέποντες/ουσες καθώς και στους/στις χρήστες/στριες αναπηρικών αμαξιδίων αποτελούν μερικά παραδείγματα σημαντικών στοιχείων προσβασιμότητας που δυστυχώς απουσιάζουν από τις υφιστάμενες υποδομές και παρεχόμενες υπηρεσίες του δικαστικού συστήματος,

γ) *εμπόδια πρόσβασης στην πληροφορία*, όπως η έλλειψη ενημερωτικών εντύπων σε προσβάσιμη μορφή, σε κώδικα Braille, σε κείμενο εύκολο για ανάγνωση κ.λπ.,

δ) *εμπόδια πρόσβασης στα ψηφιακά περιβάλλοντα* που σχετίζονται με τον τομέα της Δικαιοσύνης, είτε λόγω απουσίας επίσημων ιστοτόπων[27] είτε λόγω της ελλιπούς ψηφιακής προσβασιμότητάς τους στα άτομα με αναπηρία.

Ανασυγκρότηση Ομάδας Εργασίας για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των δικαστικών κτηρίων

Για την εξάλειψη ή τον περιορισμό των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη, το Υπουργείο Δικαιοσύνης προχώρησε, την άνοιξη του 2024, στην ανασυγκρότηση αρμόδιας Ομάδας Εργασίας. Η Ομάδα Εργασίας, στην οποία συμμετέχει και εκπρόσωπος της ΕΣΑμεΑ, έχει ως αντικείμενο τη βελτίωση της προσβασιμότητας των φυσικών υποδομών καθώς και των ψηφιακών περιβαλλόντων των δικαστικών κτηρίων, με στόχο τη διασφάλιση της καθολικής προσβασιμότητας σε όλα τα άτομα με αναπηρία.

Υποστήριξη ατόμων με αναπηρία ως επαγγελματιών στο δικαστικό σύστημα

Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη δεν περιορίζεται μόνο στην ιδιότητά τους ως διαδίκων ή μαρτύρων, αλλά επεκτείνεται και στο δικαίωμα να εργάζονται στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, ως δικηγόροι, δικαστές ή εισαγγελείς. Μάλιστα, η άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν την επαγγελματική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στον τομέα αυτό αποτελεί ένα από τα πεδία που εστιάζει, μεταξύ άλλων, η *Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030*, προβλέποντας το σχεδιασμό μέτρων από τα κράτη μέλη με στόχο την ενίσχυση της ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ως εργαζόμενων στο χώρο της δικαιοσύνης.[28]

[26] Το να είναι προσβάσιμοι μόνο οι χώροι υγιεινής δεν είναι αρκετό ώστε να μπορέσει ένα άτομο χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου να φτάσει ως εκεί χρειάζεται να κάνει χρήση ενός μη προσβάσιμου ανελκυστήρα ή χρήση σκαλιών. Αυτόματα και η προσβάσιμη 'τουαλέτα' μετατρέπεται σε μη προσβάσιμη.

[27] Σε έλεγχο που πραγματοποιήσαμε τον Δεκέμβριο του 2024, διαπιστώσαμε ότι πολλά δικαστήρια σε όλη την ελληνική επικράτεια δεν διέθεταν ιστοσελίδα. Η λειτουργία της Ψηφιακής Πύλης Πολιτικής και Ποινικής Δικαιοσύνης του ΟΣΔΔΥ https://www.solon.gov.gr/ είναι μια σημαντική εξέλιξη ως προς την ενημέρωση των πολιτών για: την πορεία της υπόθεσής τους, τα πινάκια των επόμενων 15 ημερών, τα δικαστήρια και τις διαδικασίες που έχουν ενταχθεί στο σύστημα. Ωστόσο καλύπτει μόνο τα Πρωτοδικεία και Εφετεία Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Ευβοίας και στα Ειρηνοδικεία Αττικής και Θεσσαλονίκης και όχι όλη την ελληνική επικράτεια.

[28] Βλ. Ενότητα 12. 'Βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, της νομικής προστασίας, της ελευθερίας και της ασφάλειας' της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030. Διαθέσιμη στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0101

Από το 2022, ο *Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνης* (EU Justice Scoreboard),[29] περιλαμβάνει δεδομένα σχετικά με τις διευκολύνσεις που παρέχουν τα κράτη μέλη για την ίση πρόσβαση όλων των πολιτών στη δικαιοσύνη, με ιδιαίτερη έμφαση σε ευάλωτες ομάδες, όπως τα άτομα με αναπηρία.[30] Για το έτος 2024, ο Πίνακας Αποτελεσμάτων εστίασε στην καταγραφή επιλεγμένων ειδικών ρυθμίσεων που αφορούν την υποστήριξη της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ως επαγγελματιών στο σύστημα δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα, εξετάστηκε η ύπαρξη πολιτικών και μέτρων σε τέσσερις βασικούς τομείς: **α)** η συμμετοχή και δραστηριοποίηση των ατόμων με αναπηρία σε οργανώσεις εργαζομένων του δικαστικού συστήματος, **β)** οι συνθήκες απασχόλησης και εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της αμοιβής και της προστασίας από απολύσεις, **γ)** η παροχή επαγγελματικού προσανατολισμού και κατάρτισης, και **δ)** η πρόσβαση στην απασχόληση στο πλαίσιο του δικαστικού συστήματος.[31]

Εικόνα 2. Ειδικές ρυθμίσεις για τη στήριξη της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ως επαγγελματιών στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, 2023[32]

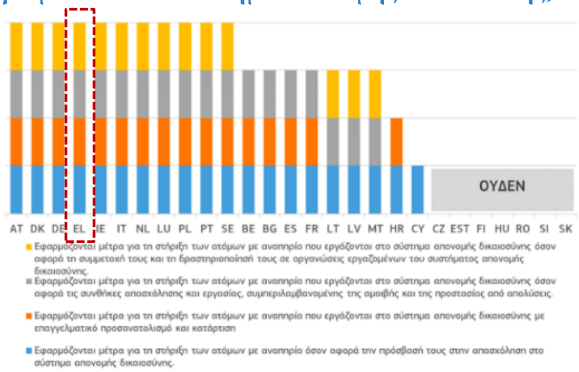

Σύμφωνα με τον Πίνακα Αποτελεσμάτων, που βασίζονται σε δεδομένα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην Ελλάδα, παρέχονται και οι τέσσερις ειδικές ρυθμίσεις (βλ. Εικόνα 2) που επιλέχτηκαν για την υποστήριξη της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία ως επαγγελματιών στο σύστημα δικαιοσύνης.

[29] Ο *Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνη* (EU Justice Scoreboard) είναι ένα βασικό εργαλείο στο πλαίσιο του κράτους δικαίου της ΕΕ, συμβάλλοντας σημαντικά στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο (European Semester) δηλαδή στην ετήσια διαδικασία συντονισμού των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών της ΕΕ. Παρέχει ετήσια επισκόπηση δεικτών που σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα, την ποιότητα και την ανεξαρτησία των συστημάτων δικαιοσύνης. Ο πρωταρχικός στόχος του EU Justice Scoreboard είναι να βοηθηθούν τα κράτη μέλη να βελτιώσουν τα εθνικά τους συστήματα δικαιοσύνης προσφέροντας αντικειμενικά, αξιόπιστα και συγκρίσιμα δεδομένα

[30] Ειδικότερα, ο Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνης για το 2022 παρουσίασε ειδικό διάγραμμα αναφορικά με τις ειδικές ρυθμίσεις για τη διευκόλυνση της ισότιμης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη (βλ. σ. 26), και ο Πίνακας Αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της Δικαιοσύνης για το 2023, συνεχίζοντας τη βαθύτερη διερεύνηση επιλεγμένων ειδικών ρυθμίσεων που διευκολύνουν την ίση πρόσβαση στη δικαιοσύνη ατόμων που κινδυνεύουν από διακρίσεις, των ηλικιωμένων ατόμων, και των θυμάτων βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (βλ. σσ. 25-26).

[31] Τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι από το 2023 και τα οποία συλλέχθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατόπιν συνεργασίας με την ομάδα των υπευθύνων επικοινωνίας για τα εθνικά συστήματα δικαιοσύνης.

[32] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2024). Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης 2024, βλ. 42. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0950

Αξιολόγηση Εξελίξεων

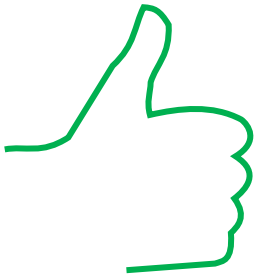

Η ανασυγκρότηση της Ομάδας Εργασίας για τη μελέτη του νομικού πλαισίου του θεσμού της δικαστικής συμπαράστασης και την υιοθέτηση του θεσμού της υποστηριζόμενης δικαιοπρακτικής ικανότητας.

Η ανασυγκρότηση της Ομάδας Εργασίας για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των δικαστικών κτηρίων.

Η παροχή υποστήριξης στα άτομα με αναπηρία ως επαγγελματιών για τη συμμετοχή τους στο σύστημα δικαιοσύνης.

Η μη έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος με το οποίο θα εξειδικεύονται τα μέτρα για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Η μη πρόβλεψη παροχής εύλογων προσαρμογών σε άλλα πεδία πέραν της εργασίας.

Τα εμπόδια σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφορία, π.χ., η νομοθεσία δεν είναι διαθέσιμη σε γραφή Braille

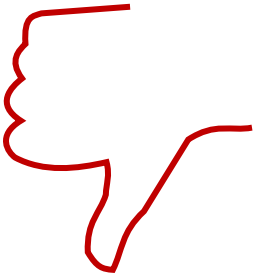

ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)

Παρά τις συστάσεις των Επιτροπών των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες[33] και κατά των Βασανιστηρίων[34] από το 2019[35] για την αποφυγή της στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας, δυστυχώς, δεν έχουν υιοθετηθεί, μέχρι και σήμερα, από την ελληνική Πολιτεία τα αναγκαία θεσμικά και νομοθετικά μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση. Ειδικότερα, ο θεσμός της ακούσιας νοσηλείας εξακολουθεί να υφίσταται στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια η χρήση του αυξάνεται όλο και περισσότερο. Εξαιτίας της έλλειψης δεδομένων σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με τη χρήση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας,[36] αξιοποιήσαμε τα στοιχεία που αντλήσαμε από το Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αθηνών (ΨΝΑ), το οποίο αποτελεί το μεγαλύτερο ψυχιατρικό νοσοκομείο της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 1, παρότι κατά τα έτη 2023 και 2024 παρατηρείται μια σταδιακή μείωση του συνόλου των εισαγωγών (2022: 2.683 | 2023: 2.519 | 2024: 2.135), το ποσοστό των ακούσιων νοσηλειών εξακολουθεί να είναι υψηλό αφού σχεδόν επτά (7) στις δέκα (10) εισαγωγές αφορούν περιστατικά ακούσιας νοσηλείας.[37]

Πίνακας 1. Αριθμός εισαγωγών και κατανομή σε ακούσιες και εκούσιες νοσηλείες στα ΤΕΠ του ΨΝΑ, 2019-2024

	2019		2020		2021		2022		2023		2024	
Συνολικός αριθμός εισαγωγών	2.428		2.151		2.374		2.683		2.519		2.135	
Συνολικός αριθμός περιστατικών εκούσιας νοσηλείας	997	41%	772	36%	825	35%	852	32%	878	35%	691	32%
Συνολικός αριθμός περιστατικών ακούσιας νοσηλείας	**1.431**	**59%**	**1.379**	**64%**	**1.549**	**65%**	**1.831**	**68%**	**1.641**	**65%**	**1.444**	**68%**

***Πηγή**: Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών ΨΝΑ*

[33] Βλ. παρ. 21 και 22 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPa1r3wEJzoMtZPRlsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkIKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr31DcGr9iV91p4N2

[34] Βλ. παρ. 38 και 39 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhshSVhO2M2H1UDd4ISZI3FIR5qrnsTERNRPyCwxiWbubp%2b%2fHAJy6umRfJxn4LcEt1F1b7e4l4jLFRrGMNR5aqlZtPvMF9r%2fcnzZFGplXRrmst

[35] Ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους έλαβε χώρα στις 24 και 25 Ιουλίου 2019, ενώ ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους έλαβε χώρα στις 3 και 4 Σεπτεμβρίου 2019.

[36] Τα μόνο διαθέσιμα συγκεντρωτικά στοιχεία για τις συνολικές εισαγωγές σε Μονάδες Ψυχικής Υγείας προέρχονται από το Mental Health Atlas. Σύμφωνα με το Mental Health Atlas, για το έτος 2018, ο αριθμός των συνολικών εισαγωγών σε Μονάδες Ψυχικής Υγείας στην Ελλάδα ήταν 8.791, με το 47% αυτών να αφορούν σε περιπτώσεις ακούσιας νοσηλείας.

[37] Η βάση ενημερώνεται σε μηνιαία βάση από το Γραφείο Μέτρησης Απόδοσης και Επιχειρησιακής Υποστήριξης του Νοσοκομείου είναι διαθέσιμη στο: https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMDc3ODQ3NzItYWQzNiooYWQxLWFmMTgtODcwNWM5YjA2ODg3IiwidCI6ImI3OTFiODAwLWRkYmYtNDBiMS05Y2IoLWU2ZTAwZGEyNTA1MyIsImMiOjh9

Παρότι στο ΕΣΔ είχε προβλεφθεί η υλοποίηση δράσης για την αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου της ακούσιας νοσηλείας με ορίζοντα υλοποίησης το 2021, αυτή δεν υλοποιήθηκε,[38] αλλά μεταφέρθηκε στην *Εθνική Στρατηγική* (Δράση 87) με ορίζοντα υλοποίησης μέχρι τον Δεκέμβριο του 2026.[39]

Ολοκλήρωση της Ψυχιατρικής Μεταρρύθμισης

Τον Ιούλιο του 2024, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από το Υπουργείο Υγείας το σχέδιο νόμου με τίτλο «Ολοκλήρωση της Ψυχιατρικής Μεταρρύθμισης». Σύμφωνα με το άρθρο 1 του σχεδίου νόμου, σκοπός της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης είναι, μεταξύ άλλων «[η] βελτίωση και προαγωγή της ψυχικής υγείας των πολιτών, η διασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασής τους σε όλες τις αναγκαίες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική, επαγγελματική και ασφαλιστική τους κατάσταση και τον τόπο κατοικίας τους, [και] η εξάλειψη των ανισοτήτων, των διακρίσεων και των κοινωνικών αποκλεισμών [...]». Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε από την ΕΣΑμεΑ, τόσο κατά τη διάρκεια της δημόσιας διαβούλευσης όσο και κατά την ακρόαση φορέων στην αρμόδια Επιτροπή της Βουλής,[40] ο στόχος της «ψυχιατρικής μεταρρύθμισης» να θέσει στο «επίκεντρο» τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πολίτες στην ψυχική τους υγεία, δεν επιτυγχάνεται με τις προβλέψεις του εν λόγω σχεδίου νόμου, το οποίο ψηφίστηκε ως ν. 5129/2024. Όπως τόνισε η ΕΣΑμεΑ, αντί της ενίσχυσης των υπηρεσιών ψυχικής υγείας στην κοινότητα -όπως η ανάπτυξη προστατευόμενων διαμερισμάτων και οικοτροφείων, πλαισίων προστατευόμενης εργασίας και γενικότερα η προώθηση της συμπερίληψης του ατόμου με ψυχοκοινωνική αναπηρία στην κοινότητα- το σχέδιο νόμου θεσπίζει έναν μηχανισμό οργάνωσης υπηρεσιών με κύρια χαρακτηριστικά τη γραφειοκρατία, την πολυπλοκότητα και τον συγκεντρωτισμό. Επιπρόσθετα, η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα σε συνδυασμό με την απουσία σαφούς αναφοράς ως προς το ρόλο του κράτους στην παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας, εύλογα δημιουργεί ανησυχία για το κατά πόσο οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας θα παρέχονται ισότιμα και δωρεάν σε όλους τους πολίτες.[41]

Το ν/σ για την «Ολοκλήρωση της Ψυχιατρικής Μεταρρύθμισης» κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση…
περισσότερα

Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης

Η πρακτική μεταφοράς των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας και σεβασμός των δικαιωμάτων τους

Η πρακτική της μεταφοράς των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας αποτελεί ένα διαχρονικό ζήτημα που έχει απασχολήσει το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, τόσο μέσω της εναλλακτικής έκθεσης που η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε στην Επιτροπή των ΗΕ

[38] Βλ. *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020-2023*. Διαθέσιμο στο: https://amea.gov.gr/action
[39] Βλ. Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-2030. Διαθέσιμη στο: https://amea.gov.gr/strategy/strategy-2024-2030#s_26
[40] ΕΣΑμεΑ (2024, 25 Ιουλίου). Παρέμβαση της ΕΣΑμεΑ στη Βουλή για το νομοσχέδιο «Ολοκλήρωση της Ψυχιατρικής Μεταρρύθμισης». *Δελτίο Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/parembash-ths-esamea-sth-boylh-gia-to-nomosxedio-oloklhrwsh-ths-psyxiatrikhs-metarrythmishs
[41] *Ό.π.*

για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες το 2019[42] όσο και μέσω των Ετήσιων Εκθέσεών του.[43] Ο λόγος είναι ο τρόπος υλοποίησης της εν λόγω διαδικασίας αφού δεν συνάδει με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Όπως επισημάνθηκε στην *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου* για το έτος 2022,[44] στα τέλη Δεκεμβρίου 2022, εκδόθηκε, όπως προβλεπόταν στο άρθρο 59 του ν. 4931, η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) αρ. Γ3α,β/Γ.Π. οικ. 72109 «Καθορισμός των προϋποθέσεων, των απαιτούμενων δικαιολογητικών, των επιμέρους σταδίων της διαδικασίας, του τρόπου ελέγχου της διαδικασίας και κάθε άλλης αναγκαίας λεπτομέρειας για τη μεταφορά του ασθενή, η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο της διαδικασίας της ακούσιας νοσηλείας, κατόπιν παραγγελίας (διαταγής) του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών». Σύμφωνα με την ΚΥΑ, η μεταφορά των ατόμων με ψυχοκοινωνική αναπηρία δεν θα πραγματοποιείται πλέον από την Ελληνική Αστυνομία, αλλά από Κοινοτικές Μονάδες Ψυχικής Υγείας (ΚΜΨΥ)[45], υπό το συντονισμό του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (ΕΚΑΒ) και με τη χρήση ειδικά διαμορφωμένων οχημάτων αντί των περιπολικών. Παρόλο που η εν λόγω αλλαγή αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση του σεβασμού της αξιοπρέπειας των ατόμων με ψυχοκοινωνική αναπηρία, ωστόσο, μέχρι και τα τέλη του 2024, η εν λόγω νέα διαδικασία δεν είχε ακόμα τεθεί σε εφαρμογή.

Αντίθετα, στις αρχές Φεβρουαρίου του 2024, εκδόθηκε από τον Υφυπουργό Υγείας, αρμόδιο για θέματα ψυχικής υγείας, εγκύκλιος με θέμα την «Υποδοχή εισαγωγής ατόμων κατόπιν εισαγγελικών εντολών».[46] Σύμφωνα με την εγκύκλιο, οι αστυνομικοί που συνοδεύουν το πρόσωπο προς ακούσια νοσηλεία, βάσει εισαγγελικής παραγγελίας, αποχωρούν από το Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών αμέσως μετά την έναρξη της διαγνωστικής διαδικασίας. Επιπλέον, προβλέπεται ότι οποιαδήποτε περαιτέρω μετακίνηση του ατόμου εντός ή εκτός της νοσηλευτικής μονάδας υποδοχής θα πραγματοποιείται με ίδια μέσα της αντίστοιχης μονάδας ψυχικής υγείας.

Η έκδοση της εν λόγω εγκυκλίου προκάλεσε αντικρουόμενες αντιδράσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων. Από την πλευρά των αστυνομικών, η εγκύκλιος έγινε θετικά αποδεκτή λόγω του ότι οριοθετεί με σαφήνεια τις αρμοδιότητές τους.[47] Αντίθετα, αρνητική ήταν η αντίδραση των νοσοκομειακών γιατρών και νοσηλευτών καθώς και της Ελληνικής Ψυχιατρικής Εταιρείας (ΕΨΕ), οι οποίοι εξέφρασαν σοβαρές ανησυχίες για την ασφάλεια και τη λειτουργικότητα της νέας ρύθμισης. Πιο συγκεκριμένα, οι νοσοκομειακοί γιατροί και νοσηλευτές διατύπωσαν τη έντονη αντίθεσή τους,

---

[42] Βλ. ΕΣΑμεΑ (2019). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Άτομα με Αναπηρία: Εναλλακτική Έκθεση – Ελλάδα 2019 και απαντήσεις στον Κατάλογο Θεμάτων και Συστάσεις. Διαθέσιμη στο: https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=article_filegroup&xi=0&file=article_file&id=4446

[43] Βλ. σσ. 32-33 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, διαθέσιμη στο: https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/63/e8nikh-ek8esh-gia-thn-anaphria-etoys-2020, σ. 35 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021*, διαθέσιμη στο: https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/89/e8nikh-ek8esh-gia-th-anaphria-etoys-2021, σσ. 25-27 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022*, διαθέσιμη στο: https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/90/e8nikh-ek8esh-gia-thn-anaphria-etoys-2022, και σσ. 27-28 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για τη περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023*,

[44] Βλ. σ. 26 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022*.

[45] Οι Κοινοτικές Μονάδες Ψυχικής Υγείας (ΚΜΨΥ) είναι ένας νέος θεσμός που εισάγεται από την εν λόγω ΚΥΑ. Οι ΚΜΨΥ είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Σχετικά με τις προϋποθέσεις ίδρυσης τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και το προσωπικό που θα τις στελεχώνει βλ. Μέρος Β' της ΚΥΑ.

[46] Η εγκύκλιος είναι διαθέσιμη στο: https://www.nomotelia.gr/photos/File/6388-24.pdf

[47] Για περισσότερα, βλ. https://lawandorder.gr/easya-ekdothike-egkyklios-tis-akoysies-nosileies-opoia-oriothetei-tis-armodiotites-ton-astynomikon/

προειδοποιώντας ότι «αν αυτή εφαρμοστεί τότε είναι μεγάλος ο κίνδυνος να υπάρξουν θύματα».[48] Σύμφωνα με την Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων Δημόσιων Νοσοκομείων (ΠΟΕΔΗΝ) το αποτέλεσμα από την εφαρμογή της εν λόγω εγκυκλίου θα οδηγήσει σε «αποδράσεις ψυχικά ασθενών, επιθέσεις βίας σε βάρος του λιγοστού προσωπικού των επειγόντων και κατά των άλλων ασθενών που περιμένουν για εξέταση στα επείγοντα».[49] Στο ίδιο πνεύμα, η ΕΨΕ υπογράμμισε ότι η συγκεκριμένη εγκύκλιος εγείρει ζητήματα ασφάλειας για την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα, τόσο των εξεταζόμενων όσο και του προσωπικού, επισημαίνοντας ότι για την «εφαρμογή της εν λόγω εγκυκλίου απαιτείται η πρόσληψη ειδικά εκπαιδευμένου και ευάριθμου προσωπικού ασφαλείας και φύλαξης προκειμένου να είναι δυνατή η ασφαλής εξέταση, πρώτα από όλα για το άτομο που εξετάζεται, καθώς και η ασφαλής μεταφορά του μεταξύ των διαφόρων τμημάτων του νοσοκομείου».[50] Ως αποτέλεσμα, τόσο οι νοσοκομειακοί γιατροί και νοσηλευτές όσο και η ΕΨΕ κάλεσαν το Υπουργείο να αναστείλει την εφαρμογή της εγκυκλίου μέχρι να διαμορφωθούν οι κατάλληλες συνθήκες, πρόταση που, ωστόσο, δεν έγινε αποδεκτή.

Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία

Νέος ορισμός της ενδοοικογενειακής βίας

Στις αρχές του 2024, ύστερα από τη δημόσια διαβούλευση του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης με τίτλο «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης – Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας», επήλθαν αλλαγές στον ορισμό της ενδοικογενειακής βίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 117, του ν. 5090/2024, ως ενδοοικονειακή βία ορίζεται «[η] τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας ή σε βάρος προσώπου που δέχεται τις υπηρεσίες φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας στον οποίο ο δράστης εργάζεται [...]».[51]

Ενδοοικογενειακή βία

Τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα οι γυναίκες και τα παιδιά με αναπηρία, αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο έκθεσης σε περιστατικά ενδοοικογενειακής ή/και σεξουαλικής βίας, καθώς και σε άλλες μορφές κακομεταχείρισης, οι οποίες απειλούν σοβαρά τη σωματική και ψυχική τους ακεραιότητα. Ωστόσο, η πραγματική διάσταση του φαινομένου δεν καταγράφεται λόγω της απουσίας αντίστοιχων δεικτών και, συνεπώς, δεδομένων. Για παράδειγμα, από τα στατιστικά στοιχεία στο πλαίσιο εφαρμογής του ν.3500/2006, που παρουσιάζονται στις *Ετήσιες Έκθεσεις Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας*,[52] απουσιάζει

[48] «Ψυχιατρικά νοσοκομεία / Θύελλα αντιδράσεων για τις αλλαγές στην ακούσια νοσηλεία - «Κίνδυνος να θρηνήσουμε θύματα». (2024, 5 Φεβρουαρίου). *Η Αυγή*. Διαθέσιμο στο: https://www.avgi.gr/koinonia/476179_thyella-antidraseon-gia-tis-allages-stin-akoysia-nosileia-kindynos-na-thrinisoyme?amp

[49] *Ό.π.*

[50] Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρεία (2024, 2 Φεβρουαρίου). Ανακοίνωση της ΕΨΕ για την τελευταία εγκύκλιο του Υφυπουργού Υγείας που αφορά τη διαδικασία εισαγωγής ατόμων κατόπιν εισαγγελικών εντολών. Ανακοίνωση. Διαθέσιμη στο: https://www.parapolitika.gr/ugeia/article/1344435/elliniki-psuhiatriki-etaireia-na-proslifthei-eidiko-fulaktiko-prosopiko-gia-tis-anagastikes-nosileies/

[51] Βλ. παρ. 1 του άρθρου 117, του ν. 5090/2024

[52] Για το έτος 2022, βλ. σσ. 100-114 της *Ετήσιας Έκθεσης Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας για το Έτος 2022*. Διαθέσιμη στο:

η διάσταση της αναπηρίας. Από την άλλη πλευρά, στην *5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών* που δημοσίευσε η Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΓΙΑΔ),[53] περιλαμβάνονται στοιχεία για τις γυναίκες με αναπηρία. Ειδικότερα, σύμφωνα με την *5η Έκθεση* της ΓΓΙΑΔ, την περίοδο 1η Ιανουάριου 2024 έως 30ή Σεπτεμβρίου 2024, απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΙΑΔ 3.925 άτομα, ζητώντας είτε υπηρεσίες συμβουλευτικής είτε ενημέρωσης στο ζήτημα της έμφυλης βίας, με την πλειονότητα αυτών να αποτελούν οι ίδιες οι γυναίκες επιζήσασες βίας και πολλαπλών διακρίσεων (3.626) ενώ τα υπόλοιπα 299 άτομα ήταν τρίτα πρόσωπα, π.χ. συγγενείς, φίλοι, επαγγελματίες υγείας κ.λπ., που ζήτησαν πληροφορίες ή υποστήριξη για λογαριασμό των επιζωσών.

Πίνακας 2. Εξυπηρετούμενες και τρίτα πρόσωπα που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΙΑΔ

Εξυπηρετούμενες & τρίτα πρόσωπα στα Συμβουλευτικά Κέντρα Χρονική Περίοδος 01.01.2024 –30.09.2024		
Αυτοπροσώπως	**Τρίτα πρόσωπα**	**Σύνολο**
3.626	299	3.925

Πηγή: *5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΙΑΔ , σ. 159*[54]

Από τα 3.925 περιστατικά που καταγράφηκαν, τα 3.490 αφορούσαν περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και τα 435 περιστατικά αφορούσαν περιπτώσεις πολλαπλών διακρίσεων.

Πίνακας 3. Περιστατικά έμφυλης βίας και πολλαπλών διακρίσεων

Εξυπηρετούμενες & τρίτα πρόσωπα Χρονική Περίοδος 01.01.2024 –30.09.2024		
Βίας	**Πολλαπλών διακρίσεων**	**Σύνολο**
3.490	435	3.925

Πηγή: *5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΙΑΔ , σ. 159*[55]

Αναφορικά με τις γυναίκες που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΙΑΔ λόγω περιστατικών διάκρισης, 48 γυναίκες (ή το 2% αυτών) ανέφεραν ότι υφίστανται διάκριση λόγω αναπηρίας (βλ. Γράφημα 1).

https://www.astynomia.gr/file/2023/11/20112023etisiaekthesiapologismouendooikogeneiakisvias2022.pdf

[53] Βλ. *5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΙΑΔ*. Διαθέσιμη στο: https://isotita.gr/wp-content/uploads/2024/11/5%CE%B7-etisia-ekthesi-gia-ti-via-kata-twn-gynaikwn.pdf

[54] *Ό.π.*

[55] *Ό.π.*

Γράφημα 1. Πολλαπλές διακρίσεις κατά των εξυπηρετούμενων γυναικών

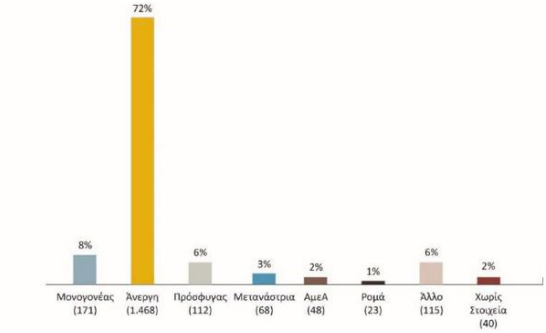

Πηγή: *5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΙΑ , σ. 159*[56]

Ωστόσο, σε ότι αφορά τις περιπτώσεις περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, δεν προκύπτει από την Έκθεση εάν γυναίκες με αναπηρία απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΙΑΔ.

Συστάσεις της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (GREVIO) προς την Ελλάδα σχετικά με τη υλοποίησης της Σύμβασης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης)

Τον Φεβρουάριου του 2023, πέντε χρόνια μετά την *Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας* (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης) από το ελληνικό κράτος με το ν. 4531/2018, πραγματοποιήθηκε επίσημη επίσκεψη στη χώρα από την Επιτροπή GREVIO[57], στο πλαίσιο της διαδικασίας αξιολόγησης της συμμόρφωσης του ελληνικού κράτους προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση.[58] Λίγους μήνες αργότερα, τον Νοέμβριο του 2023, η Επιτροπή GREVIO δημοσίευσε την *Έκθεση Αξιολόγησής* της σχετικά με την πορεία υλοποίησης της Σύμβασης από το ελληνικό κράτος, καθώς και τις συστάσεις της για περαιτέρω πρόοδο. Σύμφωνα με την Έκθεση, η Επιτροπή αναγνωρίζει τα βήματα που έχει κάνει η χώρα προκειμένου να συμμορφωθεί με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ωστόσο, υπάρχουν ακόμη πράγματα που πρέπει να γίνουν. Μεταξύ, λοιπόν, των θετικών εξελίξεων που αναγνωρίζει η Επιτροπή είναι η σύσταση των ειδικών γραφείων για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και οι τροποποιήσεις στο ελληνικό νομικό πλαίσιο για τη βία κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της υιοθέτησης του ορισμού του βιασμού με βάση την έννοια της ελεύθερης συναίνεσης. Ωστόσο, η Επιτροπή τονίζει την

Εκθεση Αξιολόγησης της Επιτροπής GREVIO (Baseline) σχετικά με τα νομοθετικά και άλλα μέτρα που εφαρμόζουν τις διατάξεις της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης *περισσότερα*

[56] *Ό.π.*
[57] Η Επιτροπή GREVIO είναι ένα ανεξάρτητο όργανο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης που είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση της υλοποίησης της Σύμβασης από τα κράτη-μέλη που την έχουν κυρώσει. Περισσότερα για την Επιτροπή GREVIO στο: https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio
[58] Για περισσότερα βλ. σ. 32 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2023.*

ανάγκη περαιτέρω δράσεων σε κρίσιμους τομείς, όπως η ίδρυση και λειτουργία εξειδικευμένων κέντρων για την υποστήριξη θυμάτων βιασμού και η αύξηση του αριθμού των καταφυγίων για γυναίκες θύματα βίας και των παιδιών τους. Παράλληλα, μεταξύ των συστάσεων της Επιτροπής περιλαμβάνονται και ειδικές επισημάνσεις για τα δικαιώματα των γυναικών με αναπηρία, όπως:

- η *ενθάρρυνση*[59] των ελληνικών αρχών να λάβουν περαιτέρω μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι γυναίκες θύματα βίας έχουν επαρκή πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους και υποστηρίζουν την ανάρρωσή τους από τη βία, διασφαλίζοντας, παράλληλα, ισότιμη πρόσβαση για όλες τις γυναίκες θύματα βίας, όπως οι γυναίκες με αναπηρία, καθώς και την ευαισθητοποίηση των σχετικών επαγγελματιών σχετικά με τις εξειδικευμένες ανάγκες των εν λόγω γυναικών (παρ. 125),
- η *έντονη ενθάρρυνση* των ελληνικών αρχών να: εντείνουν τις ενέργειες τους για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών που υφίστανται διασταυρούμενες διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών με αναπηρία· ενισχύσουν την ενημέρωση των θυμάτων για τα δικαιώματά τους και τις διαθέσιμες υπηρεσίες προστασίας και υποστήριξης· αναπτύξουν και να βελτιώσουν την πρόσβαση στις εν λόγω υπηρεσίες, και να υποστηρίξουν την έρευνα σχετικά με τις μορφές βίας που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ομάδες γυναικών ή/και κοριτσιών που εκτίθενται σε πολλαπλές και διασταυρούμενες διακρίσεις (παρ. 18),
- η *έντονη ενθάρρυνση* των ελληνικών αρχών για την περαιτέρω βελτίωση της συλλογής διαθέσιμων διοικητικών δεδομένων για όλες τις μορφές βίας που καλύπτονται από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (παρ. 57),
- η *ενθάρρυνση* των ελληνικών αρχών να συλλέγουν δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των αμβλώσεων και στειρώσεων που έχουν πραγματοποιηθεί χωρίς την εν επιγνώσει συναίνεση των γυναικών, ώστε να διαπιστωθεί η έκταση αυτών των μορφών βίας και τη λήψη κατάλληλων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων νομικών μέτρων, όπου απαιτείται (παρ. 230)
- η *έντονη ενθάρρυνση* των ελληνικών αρχών να ενισχύσουν, μεταξύ άλλων, τους ανθρώπινους και λοιπούς πόρους, μέσω κατάλληλης εκπαίδευσης του προσωπικού της γραμμής βοήθειας για γυναίκες θύματα βίας, ώστε να διασφαλιστεί η παροχή προσβάσιμων, δωρεάν και εμπιστευτικών πληροφοριών, συμβουλευτικής και άλλων εξειδικευμένων υπηρεσιών (όπως νομική υποστήριξη και συμβουλευτική κρίσεων) για όλες τις μορφές έμφυλης βίας που καλύπτονται από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (παρ. 151).

[59] Η Επιτροπή GREVIO έχει επιλέξει τη χρήση συγκεκριμένων ρημάτων προκειμένου να διαβαθμίσει τα διαφορετικά επίπεδα επείγοντος των συστάσεων της. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί τέσσερα ρήματα: «*προτρέπει*» (urge), «*ενθαρρύνει έντονα*» (strongly encourage), «*ενθαρρύνει*» (encourage) και «*προσκαλεί*» (invite). Έτσι, η Επιτροπή χρησιμοποιεί το ρήμα: «*προτρέπει*» όταν θεωρεί ότι απαιτείται άμεση δράση για να συμμορφωθεί η νομοθεσία ή η πολιτική του κράτους με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης ή για να διασφαλιστεί η εφαρμογή της, «*ενθαρρύνει έντονα*» όταν η Επιτροπή έχει σημειώσει ελλείψεις που πρέπει να διορθωθούν στο εγγύς μέλλον προκειμένου να διασφαλιστεί η ολοκληρωμένη εφαρμογή της Σύμβασης, «*ενθαρρύνει*», όταν η Επιτροπή κρίνει ότι υπάρχουν ελλείψεις που απαιτούν προσοχή αν και πιθανώς σε μεταγενέστερο στάδιο, και «*προσκαλεί*» όταν η Επιτροπή εντοπίζει μικρά κενά στην εφαρμογή των οποίων ζητείται από το μέρος να εξετάσει το ενδεχόμενο να κλείσει ή για προτάσεις που γίνονται για την παροχή καθοδήγησης στη διαδικασία υλοποίησης (βλ. σ. 4 της Έκθεση της Επιτροπής GREVIO).

Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της βίας και της ενδοοικογενειακής βίας

Στις 7 Μαΐου 2024, το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκρινε τον πρώτο της νόμο για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.[60] Σύμφωνα με την Οδηγία 2024/1385, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να ποινικοποίησουν τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων, τον καταναγκαστικό γάμο και τη βία στον κυβερνοχώρο. Επίσης, η Οδηγία περιλαμβάνει μέτρα για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας και θέτει πρότυπα για την προστασία των θυμάτων. Σε ότι αφορά την αναγκαστική στείρωση, παρά το γεγονός ότι η ποινικοποίηση της αναγκαστικής στείρωσης και η παροχή υποστήριξης στα θύματα ήταν ένα από τα αιτήματα του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος,[61] η Οδηγία, αν και αναφέρεται σε αυτή, δεν απαιτεί την απαγόρευσή της από τα κράτη μέλη.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά τα δικαιώματα των γυναικών με αναπηρία, η Οδηγία 2024/1385 προβλέπει, μεταξύ άλλων, την *έκδοση κατευθυντήριων γραμμών* προς τις αρχές επιβολής του νόμου και τις εισαγγελικές αρχές, στις οποίες θα συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οδηγίες για το πως θα «αντιμετωπίζονται τα θύματα με τρόπο ευαίσθητο ως προς την τραυματική εμπειρία τους, το κοινωνικό τους φύλο, την αναπηρία τους ή το γεγονός ότι πρόκειται για παιδιά, και διασφαλίζεται το δικαίωμα ακρόασης του παιδιού και το βέλτιστο συμφέρον του» (άρθρο 21)· την υποχρέωση της *διασφάλισης της προσβασιμότητας* των γραμμών βοήθειας για θύματα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της παροχής πληροφόρησης σε γλώσσα εύκολα κατανοητή (άρθρο 29)· τη *διασφάλιση ότι όλες οι υπηρεσίες υποστήριξης*, όπως τα καταφύγια, μπορούν να φιλοξενήσουν γυναίκες με αναπηρία, λαμβάνοντας υπόψη τις εξειδικευμένες ανάγκες τους, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας (άρθρο 33)· την *υιοθέτηση προληπτικών μέτρων για την πρόληψη της βίας* κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας καθώς και την παροχή πληροφοριών σε προσβάσιμους μορφότυπους για τα άτομα με αναπηρία (άρθρο 34)· και την καθιέρωση γενικής και εξειδικευμένης κατάρτισης για δικαστές και εισαγγελείς που θα βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και θα περιλαμβάνει τη διάσταση της αναπηρίας (άρθρο 36).[62]

Αξιολόγηση Εξελίξεων

Η υιοθέτηση από την ΕΕ του πρώτου νόμου (Οδηγία 2024/1385) για την καταπολέμηση της βίας και της ενδοοικογενειακής βίας.

Η μη τροποποίηση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας.

[60] *Βλ. επίσης,* σ. 33 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2023*. Διαθέσιμο στο: https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/97/e8nikh-ek8esh-gia-thn-anaphria-periodoy-ianoyarioys-septembrios-2023

[61] Για περισσότερα βλ. https://www.edf-feph.org/end-forced-sterilisation-in-the-eu/

[62] Στις 24 Δεκεμβρίου 2024, το Υπουργείο Δικαιοσύνης έθεσε σε δημόσια διαβούλευση το σχέδιο νόμου όπου το Μέρος Α' αυτού αφορά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2024/1385 στην ελληνική νομοθεσία. Λόγω του ότι η διαβούλευση θα ολοκληρωθεί στις αρχές του 2025, η αξιολόγηση της ενσωμάτωσης της Οδηγίας θα αποτυπωθεί στην Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου για το 2025. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το σχέδιο νόμου δεν γίνεται πλήρης ενσωμάτωση της Οδηγίας στην ελληνική νομοθεσία αλλά εν μέρει έχοντας ως συνέπεια σημαντικές διατάξεις που αφορούν την προστασία και υποστήριξη των γυναικών με αναπηρία να μην έχουν συμπεριληφθεί σε αυτό.

Η μη εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου που αφορά στη μεταφορά των ατόμων με ψυχοκοινωνιές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας.

Οι παρατηρήσεις της Επιτροπής GREVIO του Συμβουλίου της Ευρώπης αναφορικά με την πορεία υλοποίησης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης στη χώρα.

Η μη συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας κατά την καταγραφή των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από την Ελληνική Αστυνομία.

Η έλλειψη ποσοτικών δεδομένων σχετικά με περιστατικά βίας σε βάρος των ατόμων με αναπηρία (περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, κακοποίησης, ρατσιστικής βίας).

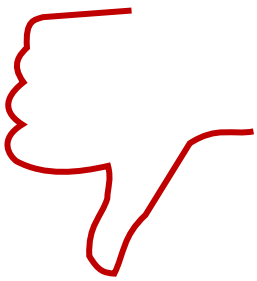

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ (ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ) ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτήρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων/υποδομών/εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους)

Προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα

Παρόλο που οι παρ. 4 και 10 του άρθρου 26 «Προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα» του ν. 4067/2012 (Νέος Οικοδομικός Κανονισμός) προέβλεπαν την υποχρεωτική εφαρμογή μέτρων προσβασιμότητας στα υφιστάμενα κτήρια ευρείας κλίμακας χρήσεων έως το 2020, η σχετική πρόβλεψη έχει επανειλημμένα παραταθεί. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ), έχει μεταθέσει κατ' επανάληψη την καταληκτική προθεσμία για την εφαρμογή των διατάξεων που προβλέπονται στις ως άνω παραγράφους του άρθρου 26. Ωστόσο, με την Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΕΣΕΔΠ/33888/542, που εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2024, ορίστηκε ως καταληκτική ημερομηνία η 30ή Απριλίου 2024.[63] Συνεπώς, από την 1η Μάιου 2024 οι διατάξεις των παρ. 4 και 10 του άρθρου 26 του ν. 4067/2012 έχουν πλέον τεθεί σε πλήρη ισχύ.

Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτηρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Η καταγραφή της προσβασιμότητας των κτηρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του Τεχνικού Επιμελητήριου Ελλάδας (ΤΕΕ) ήταν μια εμβληματική ενέργεια του ΕΣΑ, η οποία ολοκληρώθηκε στις 10 Μαΐου 2023.[64] Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΤΕΕ, 29.962 κτήρια έχουν καταγραφεί σε όλη την ελληνική επικράτεια.[65] Στον πίνακα που ακολουθεί, Πίνακας 4, παρουσιάζονται τα καταγεγραμμένα κτήρια ανά περιφέρεια και ανά χρήση.[66]

Πίνακας 4. Κτήρια που έχουν καταγραφεί στην πλατφόρμα του ΤΕΕ (ανά περιφέρεια & χρήση)

Κτήρια ανά Περιφέρεια				Κτήρια ανά Χρήση		
Περιφέρεια	**Πλήθος**	**Ποσοστό**		**Χρήση**	**Αριθμός**	**Ποσοστό**
Αν. Μακεδονίας & Θράκης	1.947	6,50%		Εκπαίδευση	11.055	36,90%

[63] Την 1η Απριλίου 2024, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας δημοσίευσε την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΕΣΕΔΠ/33888/542 «Τροποποίηση της υπό στοιχεία οικ. ΥΠΕΝ/ ΔΕΣΕΔΠ/139606/1662/30.12.2022 απόφασης «Παράταση των προθεσμιών των παρ. 4 και 10 του άρθρου 26 "Προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα" του ν. 4067/2012 "Νέος Οικοδομικός Κανονισμός"» (Β' 7028)» σύμφωνα με την οποία η καταληκτική ημερομηνία εφαρμογής της πρόβλεψης τοποθετήθηκε για την 30η Απριλίου 2024.

[64] Για περισσότερα βλ. σσ. 37-29 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την Περίοδο Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2023*.

[65] Τα στοιχεία που αναφέρονται στην Έκθεση από το Μητρώο του ΤΕΕ, προέρχονται από τη παρουσίαση της κα Κλαίρης Δήμα στην ημερίδα «Έξυπνες και Συμπεριληπτικές Πόλεις: Υπηρεσίες που απευθύνονται σε όλους τους πολίτες και επισκέπτες» η οποία πραγματοποιήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2023 στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Accessible EU και η οποία διοργανώθηκε από την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τον Προσβάσιμο Τουρισμό ("European Network for Accessible Tourism - ENAT). Για περισσότερα βλ. https://www.esamea.gr/el/article/ekdhlwsh-exypnes-kai-symperilhptikes-poleis-yphresies-poy-apeythynontai-se-oloys-toys-polites-kai-episkeptes

[66] *Ό.π.*

Κεντρικής Μακεδονίας	5.429	18,12%	Γραφεία	7.457	24,90%
Δυτικής Μακεδονίας	1.577	5,26%	Λοιπές χρήσης	4.501	15,00%
Θεσσαλίας	2.254	7,52%	Υγεία & Κοιν. Προστασία	3.589	12,00%
Ηπείρου	986	3,29%	Συνάθροιση κοινού	2.032	6,80%
Ιονίων Νήσων	464	1,55%	Αποθήκευση	643	2,10%
Δυτικής Ελλάδας	2.073	6,92%	Εμπόριο	250	2,10%
Στερεάς Ελλάδας	1.976	6,60%	Προσωρινή διαμονή	168	0,80%
Πελοποννήσου	2.632	8,78%	Κατοικίες	144	0,60%
Αττικής	5.692	19,00%	Στάθμευση αυτοκινήτων & πρατ. υγρών καυσίμων	50	0,20%
Κρήτης	2.231	7,45%			
Νοτίου Αιγαίου	1.697	5,66%	Σωφρονισμός	40	0,10%
Βορείου Αιγαίου	1.004	3,35%	Βιομηχανία – Βιοτεχνία	33	0,10%
Σύνολα	**29.962**	**100,00%**	**Σύνολα**	**29.962**	**100,00%**

Πηγή: *Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας 2023*[67]

Ύστερα από την ολοκλήρωση της καταγραφής και τη λειτουργία του *Μητρώου Ελεγκτών Προσβασιμότητας*,[68] οι Ελεγκτές Προσβασιμότητας ξεκίνησαν την αξιολόγηση των καταγεγραμμένων κτηρίων με βασικά κριτήρια: α) τη χρήση του κτηρίου (βλ. Πίνακα 5) και β) το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους.

Πίνακας 5. Ολοκληρωμένοι έλεγχοι ανά χρήση

Κατηγορία Κτηρίων	Προβλεπόμενο ποσοστό κατανομής	Συνολικός αριθμός κτηρίων	Πλήθος επιλεγμένων κτηρίων	Ποσοστό εκλεγμένων κτηρίων
Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας	40%	3.582	1.432	39,88%
Εκπαίδευσης	40%	11.055	3.710	33,56%
Συνάθροισης κοινού και γραφείων	10%	9.497	1.116	11,75%
Λοιπά	10%	5.828	995	17,07%
Σύνολα	**100%**	**29.962**	**7.253**	**100,00%**

Πηγή: *Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας 2023*[69]

Μέχρι το Νοέμβριο του 2023[70] είχε ελεγχθεί το 25% των καταγεγραμμένων κτηρίων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ελέγχων, διαπιστώθηκε ότι για το 62% περίπου των κτηρίων που ελέγχθηκαν απαιτούνται μικρές παρεμβάσεις προσβασιμότητας, για το 34% σημαντικές παρεμβάσεις, και μόλις το 1% των καταγεγραμμένων κτηρίων είναι πλήρως προσβάσιμα (βλ. Πίνακα 6).

[67] ΤΕΕ (2023). Μητρώο Ελεγκτών Προσβασιμότητας και Έλεγχοι Προσβασιμότητας Κτηρίων Δημοσίου Ενδιαφέροντος. Εφαρμογή άρθρου 26 του ν. 4067/2012.

[68] Για το Μητρώο Ελεγκτών Προσβασιμότητας, βλ. σσ. 38-39 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την Περίοδο Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2023*.

[69] *Ό.π.*

[70] Σε εσωτερική επικοινωνία που είχε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας με το ΤΕΕ τον Μάιο του 2024, αναφορικά με την πορεία των ελέγχων, ενημερώθηκε ότι μέχρι εκείνη τη στιγμή η εικόνα των ελέγχων δεν είχε αλλάξει σημαντικά σε σύγκριση με την εικόνα που παρουσιάστηκε στα τέλη του 2023.

Πίνακας 6. Ολοκληρωμένοι έλεγχοι ανά χρήση

Κατηγορία Κτηρίων	Πλήρως προσβάσιμο	Απαιτούνται μικρές παρεμβάσεις	Απαιτούνται σημαντικές παρεμβάσεις	Μη προσβάσιμο	Δεν έγινε έλεγχος
Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας	10 (0,97%)	982 (68,57%)	381 (26,60%)	39 (2,72%)	20 (1,39%)
Εκπαίδευσης	39 (1,05%)	2.292 (61,77%)	1.262 (34,01%)	67 (1,80%)	50 (1,34%)
Συνάθροισης κοινού και γραφείων	12 (1,07%)	626 (56,09%)	406 (36,37%)	62 (5,55%)	10 (0,89%)
Λοιπά	9 (0,90%)	557 (55,975)	364 (36,5%8)	50 (5,02%)	15 1,50%)
Σύνολα	70 (0,97%)	4.457 (61,45%)	2.413 (33,27%)	218 (3,01%)	95 (1,31%)

Πηγή: *Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας 2023*[71]

ΕΣΑμεΑ
Καταγραφή των κτηρίων δημοσίου συμφέροντος, αξιολόγηση της προσβασιμότητάς τους, υλοποίηση παρεμβάσεων
περισσότερα

Τον Φεβρουάριο του 2024, η ΕΣΑμεΑ, ενόψει της ολοκλήρωσης της αξιολόγησης της προσβασιμότητας των κτηρίων και της αρχικής προ-εκτίμησης του κόστους παρεμβάσεων, απέστειλε επιστολή της στον Υπουργό Επικρατείας-Συντονιστικό Μηχανισμό στην Κυβέρνηση, με την οποία πρότεινε τον προγραμματισμό, υπό την προεδρία του Υπουργού Επικρατείας, κοινής συνάντησης μεταξύ του ΥΠΕΝ, του ΤΕΕ, και της ΕΣΑμεΑ, με αντικείμενο τον σχεδιασμό της περαιτέρω πορείας υλοποίησης των απαιτούμενων παρεμβάσεων προσβασιμότητας.

Αναθεώρηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1275 για την ενεργειακή απόδοση των κτηρίων[72]

Την άνοιξη του 2024 δημοσιεύθηκε η αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή Οδηγία 2024/1275 για την ενεργειακή απόδοση των κτηρίων που τέθηκε σε ισχύ την 28η Μαΐου 2024. Η αναθεωρημένη Οδηγία «[…]προωθεί τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων και τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τα κτίρια εντός της Ένωσης, με σκοπό την επίτευξη κτηριακού δυναμικού μηδενικών εκπομπών έως το 2050, λαμβάνοντας υπόψη τις εξωτερικές κλιματολογικές και τις τοπικές συνθήκες, τις απαιτήσεις για την ποιότητα του περιβάλλοντος εσωτερικών χώρων και τη σχέση κόστους/οφέλους» (άρθρο 1). Σε ότι αφορά τη διάσταση της προσβασιμότητας, όπως αυτή ενσωματώνεται στην Οδηγία, προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη οφείλουν: να διασφαλίζουν την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία τόσο στα νέα κτήρια (άρθρο 7) όσο και στα υφιστάμενα που υπόκεινται μεγάλης κλίμακας ανακαίνιση (άρθρο 8)· να ενημερώνουν τα ευάλωτα νοικοκυριά για τα νέα μέτρα με κατάλληλους «προσαρμοσμένους» τρόπους, καθώς και να δημιουργήσουν προσιτά συμβουλευτικά εργαλεία και μέσα βοήθειας, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα ευάλωτα νοικοκυριά, στα οποία ανήκουν και εκείνα με μέλη με αναπηρία· να μεριμνούν, μεταξύ άλλων, για την παροχή «[κ]αθοδήγηση[ς] και κατάρτιση[ς] στους αρμοδίους για την εφαρμογή της Οδηγίας, και για τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες»[73], όπως είναι τα άτομα με αναπηρία, όπως και σε

[71] *Ό.π.*
[72] Η Οδηγία (ΕΕ) 2024/1275 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Απριλίου 2024 για την ενεργειακή απόδοση των κτηρίων είναι διαθέσιμο στο:
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401275
[73] Βλ. άρθρο 29 της Οδηγίας

ζητήματα προσβασιμότητας· να εκπονήσουν εθνικά σχέδια ανακαίνισης που περιλαμβάνουν οδικό χάρτη με σαφείς στόχους και μετρήσιμους δείκτες για τα έτη 2030, 2040, και 2050, τα οποία θέτουν σε δημόσια διαβούλευση, καθώς και να εμπλέκουν ενεργά στη διαμόρφωσή τους εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών και φορέων που εργάζονται με ευάλωτα νοικοκυριά (άρθρο 3)· και να παρέχουν στα άτομα με αναπηρία ίση πρόσβαση στις πληροφορίες για τα πιστοποιητικά ενεργειακής απόδοσης (Παράρτημα V).[74]

Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)

Greece 2024 Digital Decade Country Report
Οι επιδόσεις της Ελλάδας προς τους στόχους και τις επιδιώξεις της Ψηφιακής Δεκαετίας
περισσότερα

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2020, το ελληνικό κράτος έχει καταβάλλει και συνεχίζει να καταβάλλει σημαντική προσπάθεια για τη βελτίωση των ψηφιακών περιβαλλόντων του. Σύμφωνα με την *Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ψηφιακή Δεκαετία* για το 2024, στην οποία αξιολογείται η πρόοδος της Ελλάδας ως προς τους στόχους του Ψηφιακού Μετασχηματισμού έως το 2030,[75] παρότι έχουν σημειωθεί σημαντικές βελτιώσεις ως προς τις υποδομές συνδεσιμότητας και ψηφιοποίησης των δημόσιων υπηρεσιών, υπάρχουν τομείς, όπως η κατάρτιση του πληθυσμού σε ψηφιακές δεξιότητες και η ψηφιοποίηση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), που απαιτούν περαιτέρω ενίσχυση/βελτίωση.

Παρά την πρόοδο που παρατηρείται στην ανάπτυξη των ψηφιακών περιβαλλόντων και τη διάδοση της χρήση τους, η συμμετοχή στα ψηφιακά περιβάλλοντα εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πρόκληση για τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, σύμφωνα με την *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών* για το έτος 2023 (EU SILC-2023), σχεδόν ένα (1) στα δύο (2) άτομα με σοβαρή αναπηρία και τέσσερα (4) στα δέκα (10) άτομα με μέτρια αναπηρία άνω των 16 ετών εξακολουθούν να μην έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο, σε αντίθεση με τα άτομα χωρίς αναπηρία όπου μόλις το 6,6% αυτών δεν έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο. Παρότι, σε σχέση με τα αντίστοιχα στοιχεία της EU-SILC 2021, [76] παρατηρείται μείωση στο ποσοστό των ατόμων με σοβαρή και μέτρια αναπηρία που δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο, ένα σημαντικό ποσοστό αυτών εξακολουθεί να στερείται του δικαιώματος πρόσβασης στα ψηφιακά περιβάλλοντα. Αξίζει να επισημανθεί ότι το 43,7% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία και το 38,1% των ατόμων με μέτρια αναπηρία δεν έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο όχι για οικονομικούς λόγους αλλά για «άλλους λόγους», οι οποίοι ενδεχομένως να συνδέονται με την έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων.

15ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας «Άτομα με Αναπηρία και Χρήση Τεχνολογιών Πληροφόρησης και Επικοινωνίας»

[74] Για περισσότερα, βλ. https://www.edf-feph.org/energy-performance-of-buildings-directive-first-eu-legislation-to-address-accessibility-of-buildings/

[75] Από το 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρακολουθεί την ψηφιακή πρόοδο των κρατών μελών της μέσω των εκθέσεων του Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI). Ωστόσο, από το 2023, σύμφωνα με το πρόγραμμα πολιτικής για την ψηφιακή δεκαετία 2030, ο δείκτης DESI ενσωματώθηκε στην έκθεση για την κατάσταση της ψηφιακής δεκαετίας και χρησιμοποιείται για την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των ψηφιακών στόχων. Για περισσότερα, βλ. https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/desi

[76] Βλ. σ. 47 Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το έτος 2021.

Γράφημα 2: Σύνδεση στο Διαδίκτυο και κατάσταση αναπηρίας ατόμων ηλικίας 16+

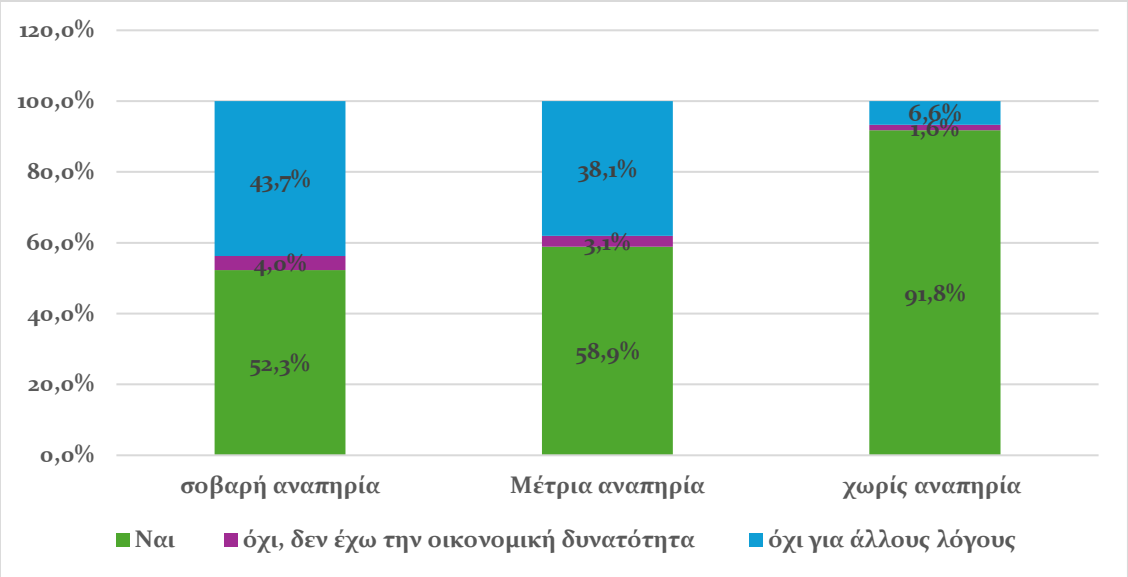

Πηγή: *ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2023*
Επεξεργασία: *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

Προσβασιμότητα ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημοσίου τομέα (Οδηγία 2016/2102 – ν.4727/2020)

Παρόλο που έχουν συμπληρωθεί σχεδόν έξι χρόνια από την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/2102 στην ελληνική νομοθεσία,[77] παρατηρούνται ακόμη καθυστερήσεις ως προς την καθολική εφαρμογή της. Παρότι στον ν. 4727/2020 προβλέπεται εκτός από τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημοσίου τομέα, η τήρηση Μητρώου Δημοσίων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ)[78] (άρθρο 43) καθώς και η υποχρέωση των οργανισμών του δημοσίου να αναρτούν στους ιστοτόπους τους *Δήλωση Προσβασιμότητας* (άρθρο 42), μέχρι και τα τέλη του 2024, οι παραπάνω προβλέψεις δεν είχαν εφαρμοστεί πλήρως.

Σχετικά με τη λειτουργία του ΜΗΔΙΣΕΦ, έως τον Δεκέμβριο του 2024, η ΕΣΑμεΑ δεν είχε λάβει καμία επίσημη ενημέρωση αναφορικά με την έκδοση της υπουργικής απόφασης που προβλέπεται στην παρ. 28 του άρθρου 107 του ν. 4727/2020, με την οποία θα έπρεπε να καθοριστούν οι όροι και οι προϋποθέσεις ένταξης στο ΜΗΔΙΣΕΦ, τα όργανα διαχείρισης της ηλεκτρονικής βάσης, οι τεχνικές απαιτήσεις και προδιαγραφές του, καθώς και κάθε άλλο σχετικό τεχνικό θέμα. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχει ενημέρωση για τους φορείς που έχουν ήδη εγγραφεί στο Μητρώο, όπως και για τον τρόπο χορήγησης της γνωμοδότησης της ΕΣΑμεΑ επί των ιστότοπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα που εντάσσονται ή διαγράφονται από αυτό.

Σύμφωνα με το άρθρο 42 του ν. 4727/2020 οι οργανισμοί του δημοσίου τομέα έχουν την υποχρέωση να αναρτούν στους ιστοτόπους τους *Δήλωση Προσβασιμότητας* μέσω της οποίας πρέπει να παρέχεται πληροφόρηση, σε προσβάσιμη μορφή, σχετικά με το επίπεδο προσβασιμότητάς τους.

[77] Η Οδηγία ενσωματώθηκε αρχικά στο ελληνικό νομικό πλαίσιο το 2019 με τον. 4591.

[78] Το Μητρώο Δημοσίων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ) αποτελεί μέρος του Εθνικού Μητρώου Δικτυακών Τόπων και Εφαρμογών για φορητές συσκευές, όπως αυτό συστάθηκε με το άρθρο 91 του ν. 4727/2020.

Η *Δήλωση Προσβασιμότητας*, η οποία πρέπει να επικαιροποιείται ύστερα από κάθε μεταβολή ή τουλάχιστον σε ετήσια βάση και να αναρτάται στον ιστότοπο του φορέα που δημιούργησε την εφαρμογή, δεν αφορά μόνο τους ιστοτόπους των οργανισμών του δημοσίου τομέα αλλά και τις εφαρμογές για φορητές συσκευές.

Παρακολούθηση της εφαρμογής της Οδηγίας 2016/2102 για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα από την ΕΕ

Σημαντικό στοιχείο της Οδηγίας 2016/2102 αποτελεί η τακτική παρακολούθηση της συμμόρφωσης των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σύμφωνα με το άρθρο 8 της Οδηγίας, προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να υποβάλλουν έκθεση στην οποία παρουσιάζουν τη συμμόρφωση της χώρας τους με τις διατάξεις της Οδηγίας 2016/2102. Η πρώτη έκθεση των κρατών μελών προς την Επιτροπή έπρεπε να υποβληθεί μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2021 και ύστερα από αυτή την ημερομηνία ανά τρία έτη. Συνεπώς, το 2024, τα κράτη μέλη όφειλαν να υποβάλλουν εκ νέου έκθεση στην Επιτροπή στην οποία θα αποτυπώνεται και αξιολογείται η συμμόρφωση των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημοσίου τομέα για την περίοδο 2022-2024. Μέχρι και τα τέλη του 2024, οπότε και ολοκληρώθηκε η συγγραφή της παρούσας έκθεσης, η έκθεση της Ελλάδας δεν είχε αναρτηθεί στον σχετικό ιστότοπο της ΕΕ.[79]

Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 σχετικά με την προσβασιμότητα αγαθών και υπηρεσιών

Τον Νοέμβριο του 2022, με τον ν. 4994/2022, η χώρα μας ενσωμάτωσε στην ελληνική νομοθεσία την Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 σχετικά με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών.[80] Οι διατάξεις της εν λόγω Οδηγίας συμβάλλουν στην εναρμόνιση των νόμων, κανονισμών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών ως προς τις απαιτήσεις προσβασιμότητας για συγκεκριμένα προϊόντα και υπηρεσίες που καλύπτονται από αυτήν (άρθρο 1). Επιπρόσθετα, η Οδηγία στοχεύει στην αποφυγή δημιουργίας νέων εμποδίων/περιορισμών σε βάρος των ατόμων με αναπηρία από τη φάση του σχεδιασμού των προϊόντων. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 19 οι αρμόδιες αρχές εποπτείας της αγοράς για τα προϊόντα ως προς τις εφαρμοστέες απαιτήσεις είναι: η *Διεύθυνση Ασφάλειας και Συμμόρφωσης Βιομηχανικών Προϊόντων* της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων,[81] η *Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων*,[82] η *Γενική Γραμματεία Μεταφορών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών* από κοινού με τη *Διεύθυνση Ασφάλειας και Συμμόρφωσης Βιομηχανικών Προϊόντων* της

[79] Ο ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον οποίο αναρτώνται οι εκθέσεις των 27 κρατών μελών της ΕΕ σχετικά με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Οδηγίας 2016/2102 για την περίοδο 2022-2024 είναι ο https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/web-accessibility-directive-monitoring-reports-2022-2024

[80] Βλ. ΦΕΚ Α 215 - 18.11.2022

[81] Συγκεκριμένα, για τα υλικά συστήματα πληροφορικής γενικής χρήσης από τους καταναλωτές και τα λειτουργικά συστήματα για τα εν λόγω υλικά συστήματα, (περ. α), τις συσκευές ανάγνωσης ηλεκτρονικών βιβλίων (περ. ε) της παρ. 1 του άρθρου 3 και για τα τερματικά πληρωμών και τις αυτόματες ταμειακές μηχανές,

[82] Συγκεκριμένα, για τον τερματικό εξοπλισμό καταναλωτών με διαδραστικές υπολογιστικές δυνατότητες που χρησιμοποιείται για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (περ. γ) της παρ. 1 του άρθρου 3,

Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων,[83] και το *Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης* από κοινού με τη *Διεύθυνση Ασφάλειας και Συμμόρφωσης Βιομηχανικών Προϊόντων* της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.[84] Παρόλου που η Οδηγία προβλέπει την εφαρμογή της από τα κράτη μέλη έως την 28η Ιουνίου 2025 (βλ. άρθρο 31 παρ. 2), μέχρι το τέλος του 2024 δεν είχε καταγραφεί καμία ουσιαστική πρόοδος στην υλοποίηση του ν. 4994/2022. Στην *Εθνική Στρατηγική* περιλαμβάνεται η Δράση 69, η οποία αφορά την εφαρμογή της Οδηγίας 2019/882 και έχει χαρακτηριστεί ως εμβληματική δράση. Ωστόσο, παρά την ένταξή της στη Στρατηγική, η πλήρης υλοποίηση των προβλέψεων του ν. 4994/2022, που ενσωματώνει την Οδηγία, τοποθετείται χρονικά στα τέλη του 2026, δηλαδή 18 μήνες μετά την προθεσμία εφαρμογής που ορίζει η Οδηγία.

Πιλοτικό πρόγραμμα ψηφιακής εκπαίδευσης και ενδυνάμωσης πολιτών άνω των 65 ετών και πολιτών με αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας άνω το 50%

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που εξακολουθεί να αντιμετωπίζει η χώρα αφορά την χρήση των ψηφιακών περιβαλλόντων από όλους τους πολίτες, με ή χωρίς αναπηρία. Όπως άλλωστε παρατήρησε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρά τα μέτρα, τις επενδύσεις και τις μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, μόνο το 52,4 % του πληθυσμού διαθέτει τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ ανέρχεται στο 55,5 %.[85] Για την αντιμετώπιση της εν λόγω πρόκλησης, το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (ΥΚΟΙΣΟ) ανακοίνωσε το καλοκαίρι του 2024 την υλοποίηση πιλοτικού προγράμματος, που απευθύνεται σε 3.600 άτομα άνω των 65 ετών και 2.800 άτομα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 50%.[86] Στόχος του πιλοτικού προγράμματος είναι η εξοικείωση των προαναφερθεισών πληθυσμιακών ομάδων με τις νέες τεχνολογίες, όπως η ψηφιακή πληροφόρηση, η επικοινωνία μέσω ψηφιακών εφαρμογών, η πραγματοποίηση ηλεκτρονικών πληρωμών, η χρήση των ψηφιακών εφαρμογών της πλατφόρμας gov.gr καθώς και η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Φορείς υλοποίησης του προγράμματος, το οποίο χρηματοδοτείται από πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), είναι το *Εθνικό Δίκτυο Υποδομών, Τεχνολογίας και Έρευνας* (ΕΔΥΤΕ) και το *Ινστιτούτο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Χρόνιες Παθήσεις* (ΙΝ-ΕΣΑμεΑ).

Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών

Σύσταση Επιτροπής στο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών για την Προσβασιμότητα των Ατόμων με Αναπηρία

[83] Συγκεκριμένα, για τα μηχανήματα έκδοσης εισιτηρίων (ii), μηχανήματα ελέγχου εισιτηρίων (iii), διαδραστικά τερματικά αυτοεξυπηρέτησης που παρέχουν πληροφορίες, εκτός από τα τερματικά που εγκαθίστανται ως αναπόσπαστα τμήματα οχημάτων, αεροσκαφών, πλοίων ή τροχαίου υλικού (iv) της υποπερ. ββ, της περ. β, της παρ. 1 του άρθρου 3,

[84] Συγκεκριμένα για τον τερματικό εξοπλισμό καταναλωτών με διαδραστική υπολογιστική δυνατότητα που χρησιμοποιείται για την πρόσβαση σε υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων της περ. δ) της παρ. 1 του άρθρου 3.

[85] Βλ. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/factpages/greece-2024-digital-decade-country-report

[86] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (2024, 30 Ιουλίου). Πιλοτικό πρόγραμμα ψηφιακής εκπαίδευσης και ενδυνάμωσης των πολιτών άνω των 65 ετών και των ατόμων με πολιτών με ποσοστό αναπηρίας άνω το 65% - Παρατείνονται έως το Μάρτιο του 2026 οι συμβάσεις του έκτακτου προσωπικού στις Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης ατόμων με αναπηρία στην Ηλεία. Διαθέσιμο στο: https://minscfa.gov.gr/pilotiko-programma-psifiakis-ekpaidefsis-kai-endynamosis-ton-atomon-ano-ton-65-eton-kai-ton-atomon-me-anapiria-ano-tou-50/

Στις 18 Ιανουαρίου 2024, το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών προχώρησε, με Υπουργική Απόφαση (ΥΑ) στη σύσταση επταμελούς Επιτροπής, με αντικείμενο τη μελέτη των κατάλληλων και αναγκαίων μέτρων για τη διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (ΜΜΜ), συμπεριλαμβανομένων των ΤΑΞΙ και των ΚΤΕΛ.[87] Στην επιτροπή συμμετείχε ο Γενικός Γραμματέας της ΕΣΑμεΑ, εκπροσωπώντας το αναπηρικό κίνημα. Ωστόσο, λίγους μήνες αργότερα, τον Ιούλιο του 2024, με νέα ΥΑ, η αρχική απόφαση (ΥΑ 16335/18.01.2024) τροποποιήθηκε και η Επιτροπή ενισχύθηκε σε σύνθεση αφού τα μέλη της αυξήθηκαν από επτά (7) σε δεκατέσσερα (14) και τέθηκε πλέον υπό την εποπτεία του αρμόδιου Υφυπουργού Υποδομών και Μεταφορών για θέματα Μεταφορών.[88] Ειδικότερα, η Επιτροπή έχει τριπλή αποστολή: **α)** τη συλλογή, μελέτη και επεξεργασία στοιχείων αναφορικά με τα δικαιώματα των επιβατών με αναπηρία όπως αυτά προβλέπονται στους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς, **β)** την εξαγωγή συμπερασμάτων, τη διατύπωση θέσεων και προτάσεων πολιτικής για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ΜΜΜ, και **γ)** τη σύνταξη και υποβολή πορίσματος προς τον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών με συγκεκριμένα μέτρα και παρεμβάσεις για την καθολική πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα στα μέσα μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένων των ΤΑΞΙ και ΚΤΕΛ. Αν και στην αρχική ΥΑ προβλεπόταν η υποβολή του πορίσματος έως τον Μάιο του 2024, με την τροποποιητική απόφαση παρατάθηκε έως τον Σεπτέμβριο του 2024. Ωστόσο, μέχρι και τα τέλη του 2024 το πόρισμα δεν είχε ακόμη υποβληθεί.

ΕΣΑμεΑ
Προτάσεις στο Υπ. Ναυτιλίας για τα ζητήματα των επιβατών με αναπηρία
περισσότερα

Προσβασιμότητα στις θαλάσσιες μεταφορές

Παρόλο που τα άτομα με αναπηρία έχουν το δικαίωμα ίσης πρόσβασης στα μέσα και στις υποδομές μεταφορών, δυστυχώς σε καθημερινή βάση, αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια λόγω της ελλιπούς ή περιορισμένης προσβασιμότητας. Ένα τέτοιο περιστατικό απασχόλησε τα ΜΜΕ τον Ιούνιο του 2024, όταν μια χρήστρια αναπηρικού αμαξιδίου αναγκάστηκε να παραμείνει στο γκαράζ πλοίου που εκτελούσε το δρομολόγιο Κεραμωτή-Θάσος λόγω έλλειψης ράμπας.[89] Το περιστατικό αυτό, δυστυχώς, δεν αποτελεί μεμονωμένο ή τυχαίο περιστατικό, αλλά μία καθημερινότητα τόσο για τους κατοίκους με αναπηρία των νησιωτικών περιοχών όσο και για τους επισκέπτες με αναπηρία.

ΕΣΑμεΑ
Η έλλειψη προσβασιμότητας στις θαλάσσιες μεταφορές καταπατά καθημερινά τα δικαιώματα των κατοίκων και επισκεπτών με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα των νησιών μας
περισσότερα

Με αφορμή το προαναφερθέν περιστατικό, η ΕΣΑμεΑ τόνισε την ανάγκη αλλαγής του «Κανονισμού ενδιαιτήσεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων»[90] ο οποίος, επί της παρούσης, επιβάλλει την προσβασιμότητα μόνο σε πλοία που εκτελούν

[87] Βλ. ΥΑ 16335/18-01-2024 (ΦΕΚ Β' 519/26-01-2024). Διαθέσιμη στο: https://ia37rg02wpsa01.blob.core.windows.net/fek/02/2024/20240200519.pdf
[88] Βλ. ΥΑ 160970/24-07-2024 (ΦΕΚ Β' 4329/24-07-2024). Διαθέσιμη στο: https://ia37rg02wpsa01.blob.core.windows.net/fek/02/2024/20240204329.pdf
[89] «ΑμεΑ: Χωρίς ράμπα το πλοίο στο δρομολόγιο «Καβάλα – Θάσος» (2024, 24 Ιουνίου). *In.gr*.
[90] Βλ. Προεδρικό Διάταγμα 44/2011 «Κανονισμός ενδιαιτήσεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων».

πλόες άνω των 30 ναυτικών μιλίων. Επίσης υπογράμμισε την ανάγκη τήρησης της εγκυκλίου[91] του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (ΥΝΑΝΑΠ) για την εκπαίδευση του προσωπικού επιβατηγών πλοίων και ναυτιλιακών εταιρειών για τη βέλτιστη εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία.[92] Το ΥΝΑΝΑΠ, ύστερα από το προαναφερθέν περιστατικό, ανακοίνωσε την πρόθεσή του να τροποποιήσει τις διατάξεις του ΠΔ 44/2011. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε τις προτάσεις της επί του σχεδίου του ΠΔ στις 8 Ιουλίου 2024[93] και στις 2 Οκτωβρίου 2024.[94] Ωστόσο, η τροποποίηση του Προεδρικού Διατάγματος δεν είχε ολοκληρωθεί μέχρι και τα τέλη του 2024.[95]

Διόδια

Ύστερα από τη ψήφιση του άρθρου 17 «Καθορισμός Δικαιούχων Ενιαίας Κάρτας για διέλευση ατόμων με αναπηρία τροποποίηση του άρθρου δεύτερου του ν. 4388/2016» του ν. 4903/2022, προβλέπεται πλέον η δωρεάν διέλευση από τους σταθμούς διοδίων των οχημάτων των ατόμων με αναπηρία, χωρίς να απαιτείται, όπως ίσχυε στο παρελθόν, η παρουσία του ίδιου του ατόμου με αναπηρία στο όχημα. Για την ελεύθερη διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς των διοδίων όλων των αυτοκινητοδρόμων, προβλέπεται, σύμφωνα με το άρθρο 17 του ν. 4903/2022, η έκδοση ενιαίας κάρτας από την Υπηρεσία Οδικών Τελών Ηλεκτρονικής Διαχείρισης Οδικών Υποδομών. Η ΕΣΑμεΑ, στις 3 Ιουλίου 2024, με επιστολή της προς το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών διαμαρτυρήθηκε εντόνως για τον μη καθορισμό των διαδικασιών εφαρμογής της εν λόγω κάρτας. Ωστόσο, μέχρι τα τέλη του 2024, η προβλεπόμενη από τη νομοθεσία ΥΑ δεν είχε ακόμα εκδοθεί, παρά το γεγονός ότι ήδη από το 2022 έχει συμφωνηθεί το περιεχόμενό της.[96] Επιπλέον, λόγω της μη έκδοσης της σχετικής ΥΑ, δεν έχει τεθεί ακόμη σε εφαρμογή η πρόβλεψη του άρθρου 17 του ν.4903/2022, σύμφωνα με την οποία δεν απαιτείται η φυσική παρουσία του ίδιου του ατόμου με αναπηρία εντός τους οχήματος.

ΕΣΑμεΑ
Διαμαρτυρία για τα διόδια
περισσότερα

Παρά την έλλειψη της ενιαίας κάρτας, τα άτομα με αναπηρία μπορούν να διέρχονται ελεύθερα από τους σταθμούς διοδίων, ανάλογα με τη πολιτική που έχει ορίσει ο εκάστοτε παραχωρησιούχους

[91] Εγκύκλιος Αρ.Πρωτ.2331.15 /37549/2021 του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτική Πολιτικής «Εκπαίδευση προσωπικού επιβατηγών πλοίων και ναυτιλιακών εταιρειών για τη σωστή εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία». Διαθέσιμη στο: https://pepen.gr/sites/default/files/2022-05/38376_ΓΕΝΙΚΟ_Εκπαίδευση προσωπικού για ορθή εξυπηρέτηση ΑμεΑ.pdf

[92] ΕΣΑμεΑ (2024, 3 Ιουλίου). ΕΣΑμεΑ: Η έλλειψη προσβασιμότητας στις θαλάσσιες μεταφορές καταπατά καθημερινά τα δικαιώματα κατοίκων και επισκεπτών με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα των νησιών μας. *Δελτίο Τύπου*.

[93] ΕΣΑμεΑ (2024, 8 Ιουλίου). Προτάσεις και σχόλια της ΕΣΑμεΑ επί του σχεδίου π.δ. με θέμα *Τροποποίηση διατάξεων του π.δ. 44/2011 «Κανονισμός ενδιαιτήσεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων* (Α' 110)». *Επιστολή*. Διαθέσιμη στο:
https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/668/bde/21b/668bde21bde3b706829205.docx

[94] ΕΣΑμεΑ (2024, 2 Οκτωβρίου). Σχόλια και προτάσεις της ΕΣΑμεΑ επί του σχεδίου π.δ. με θέμα 'Τροποποίηση διατάξεων του π.δ. 44/2011 "Κανονισμός ενδιαιτήσεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων" (Α΄110) και του π.δ. 221/2001 "Κανονισμός ενδιαίτησης επιβατών και πληρώματος των ταχύπλοων σκαφών (High Speed Craft)" (Α΄171). *Επιστολή*.

[95] ΕΣΑμεΑ (2024, 9 Σεπτεμβρίου). Αυστηρό πλαίσιο, άμεση συμμόρφωση των πλοιοκτητών σε ζητήματα προσβασιμότητας. *Δελτίου Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/en/article/aysthro-plaisio-amesh-symmorfwsh-twn-ploiokthtwn-se-zhthmata-prosbasimothtas

[96] Βλ. σσ. 29-30 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022*, και σ. 62 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023*.

του αυτοκινητόδρομου. Επίσης, χρήζει αναφοράς, ότι από τον Οκτώβριο του 2024, προβλέπεται η δωρεάν διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τα διόδια της Αττικής Οδού.

Αξιολόγηση Εξελίξεων

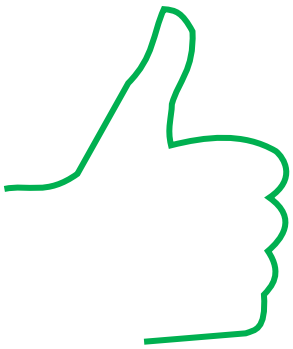

Η ολοκλήρωση των παρατάσεων αναφορικά με τις διατάξεις των παρ. 4 και 10 του άρθρου 26 «Προσβασιμότητα χωρίς φραγμούς για τα άτομα με αναπηρία και τα εμποδιζόμενα άτομα» του ν. 4067/2012 «Νέο Οικοδομικό Κανονισμό».

Η έναρξη των ελέγχων από τους Εμπειρογνώμονες Προσβασιμότητας του ΤΕΕ των κτηρίων που έχουν καταγραφεί στην Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτηρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ).

Η έναρξη του πιλοτικού προγράμματος ψηφιακής εκπαίδευσης και ενδυνάμωσης για πολίτες άνω των 65 ετών και για πολίτες με ποσοστό αναπηρίας άνω το 65%.

Η σύσταση Επιτροπής στου Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία.

Η δωρεάν διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τα διόδια της Αττικής Οδού.

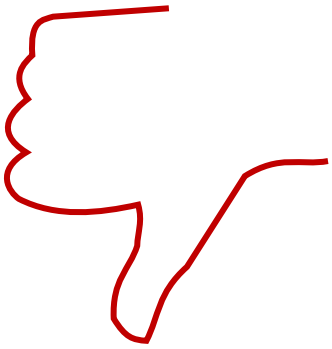

Το υψηλό ποσοστό των ατόμων με σοβαρή και μέτρια αναπηρία που δεν έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Η μη εφαρμογή του συνόλου των διατάξεων του ν. 4727/2020 για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.

Η μη ολοκλήρωση της τροποποίησης του ΠΔ 44/2011 «Κανονισμό ενδιαιτήσεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων» που αφορά τη βελτίωσή της προσβασιμότητας των θαλάσσιων μεταφορών.

Η μη παροχή της ενιαίας κάρτας διέλευσης των ατόμων με αναπηρία από τα διόδια των αυτοκινητοδρόμων.

Η μη εφαρμογή της πρόβλεψης του άρθρου 17 του ν.4903/2022, σύμφωνα με την οποία δεν απαιτείται η παρουσία του ίδιου του ατόμου με αναπηρία στο όχημα.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Δυνατότητα επιλογής των συνθηκών διαβίωσης σε ίση βάση με τους άλλους

Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανεξάρτητη διαβίωση και τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα στο πλαίσιο της χρηματοδότησης της ΕΕ[97]

Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανεξάρτητη διαβίωση και τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα, στο πλαίσιο της χρηματοδότησης της ΕΕ

περισσότερα

Τον Νοέμβριο του 2024, η ΕΕ δημοσίευσε τις νέες οδηγίες της για την ανεξάρτητη διαβίωση και τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα στο πλαίσιο της χρηματοδότησης της ΕΕ. Οι Οδηγίες περιέχουν πρακτικές συστάσεις προς τα κράτη μέλη, για την αξιοποίηση της χρηματοδότησης της ΕΕ προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία μετάβασης από τις κλειστές δομές κοινωνικής φροντίδας σε υπηρεσίες που βασίζονται στην κοινότητα, και την ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία.[98] Σύμφωνα με την Επιτροπή, στόχος των Οδηγιών είναι να συμβάλουν καθοριστικά στην πραγματική εφαρμογή της ανεξάρτητης διαβίωσης, μέσω: της *ενδυνάμωσης των ατόμων με αναπηρία*, ώστε να έχουν την ελευθερία επιλογής για το πώς, πού και με ποιον θα ζήσουν· της *παροχής προσβάσιμων και εξατομικευμένων υποστηρικτικών υπηρεσιών* εντός της κοινότητας· και της *προσαρμογής των γενικών υπηρεσιών* του κοινωνικού συνόλου ώστε να καταστούν διαθέσιμες, προσβάσιμες, συμπεριληπτικές και ευέλικτες για τα άτομα με αναπηρία.[99] Η ανάπτυξη και έκδοση των εν λόγω Οδηγιών αποτελεί μια από τις επτά εμβληματικές δράσεις της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030.[100]

Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης)

Εθνική Στρατηγική για τη Μακροχρόνια Φροντίδα

περισσότερα

Εθνική Στρατηγική για τη Μακροχρόνια Φροντίδα

Στα τέλη Δεκεμβρίου 2024, σε εκδήλωση που διοργάνωσε το ΥΚΟΙΣΟ, παρουσιάστηκε η *Εθνική Στρατηγική για τη Μακροχρόνια Φροντίδα*. Στόχος της εν λόγω Στρατηγικής είναι η διαμόρφωση ενός σύγχρονου, αποτελεσματικού και πλήρως προσβάσιμου συστήματος φροντίδας για τους ηλικιωμένους, τα άτομα με αναπηρία, τα παιδιά και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις. Για την εκπόνησή της, συγκροτήθηκε Ομάδα Εργασίας στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι από τα Υπουργεία Κοινωνικής Συνοχής και

[97] Για περισσότερα βλ. επίσης, ΕΣΑμεΑ (2024, 22 Νοεμβρίου). Κατευθυντήριες γραμμές από την Κομισιόν για την Ανεξάρτητη Διαβίωση. Δελτίο Τύπου. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/kateythynthries-grammes-apo-thn-komision-gia-thn-anexarthth-diabiwsh

[98] Βλ. https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/news/commission-adopts-guidance-independent-living-persons-disabilities-2024-11-20_en

[99] Για μια πιο λεπτομερή παρουσίαση του περιεχομένου των Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και πως μπορούν να αξιοποιηθούν, βλ. https://www.edf-feph.org/new-commission-guidance-to-improve-eu-spending-on-independent-living/

[100] Για περισσότερα βλ. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en

Οικογένειας, Υγείας, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Μεταξύ των εργασιών της Ομάδας Εργασίας περιλαμβανόταν και η αναλυτική χαρτογράφηση των δομών και των αναγκών για την παροχή υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας.[101]

Η *Εθνική Στρατηγική για τη Μακροχρόνια Φροντίδα*, που θα εξειδικευτεί στο *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Μακροχρόνια Φροντίδα*, διαρθρώνεται στους ακόλουθους τέσσερις στρατηγικούς άξονες:

- Διευκόλυνση της αυτόνομης διαβίωσης.
- Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την τυπική και την άτυπη φροντίδα.
- Επένδυση σε μια προσωποποιημένη και συνεχή ποιοτική μακροχρόνια φροντίδα.
- Ενίσχυση της διακυβέρνησης του τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας.

Υπηρεσία «Προσωπικός βοηθός για άτομα με αναπηρία»

Σε ότι αφορά την πιλοτική εφαρμογή της υπηρεσίας «Προσωπικού Βοηθός για Άτομα με Αναπηρία», αυτή συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια του 2024, ενώ αποφασίστηκε η παράταση της διάρκειας υλοποίησής της έως την 31η Δεκεμβρίου 2025, αντί της αρχικά προβλεπόμενης λήξης την 31η Δεκεμβρίου 2024. Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΚΟΙΣΟ, μέχρι τα τέλη του 2024, οι ωφελούμενοι της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού ανέρχονταν σε περίπου 1.300 άτομα με αναπηρία[102] ενώ προβλέπεται ότι έως τα τέλη του 2025, ο αριθμός αυτός θα υπερβεί τους 1.800 ωφελούμενους. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τη Δράση 30 της Εθνικής Στρατηγικής, μέχρι τα τέλη του 2025 προβλέπεται η αξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής της εν λόγω υπηρεσίας και η αναμόρφωση του πλαισίου λειτουργίας της ενόψει της καθολικής εφαρμογής της σε όλη τη χώρα, κάτι που άλλωστε προβλέπεται και στην παρ. 5 του άρθρου 36 του ν.4837/2021.

Ημιαυτόνομη διαβίωση

Το 2021, με το άρθρο 52 του ν. 4837/2021 θεσπίστηκε ο θεσμός της «ημιαυτόνομης διαβίωσης σε διαμερίσματα των ατόμων δεκαπέντε ετών και άνω», η οποία απευθύνεται σε άτομα που διαβιούν σε κλειστές δομές παιδικής προστασίας, ως συμπληρωματικό μέτρο στο πλαίσιο των πολιτικών για την αποϊδρυματοποίηση. Ωστόσο, από το 2021, που θεσπίστηκε, μέχρι και το 2023 δεν είχε πραγματοποιηθεί καμία ενέργεια για την υλοποίησή του. Τον Μάρτιο του 2023 εκδόθηκε η ΚΥΑ 23356/2023 «Ημιαυτόνομη διαβίωση σε διαμερίσματα των ατόμων δεκαπέντε ετών και άνω που διαβιούν σε Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας», σύμφωνα με την οποία ο θεσμός της ημιαυτόνομης διαβίωσης θα λειτουργήσει αρχικά ως πρόγραμμα που θα χρηματοδοτηθεί από πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.[103] Σκοπός του προγράμματος είναι «[η] υποστήριξη των ωφελούμενων, σε κατάλληλο πλαίσιο εξατομικευμένης φροντίδας και υποστήριξης, σύμφωνα με τις ικανότητες και δεξιότητές τους, λαμβάνοντας υπόψη τις αναπτυξιακές τους ανάγκες, προκειμένου να επιτευχθεί η σταδιακή και ομαλή

[101] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (2024, 18 Δεκεμβρίου). Σοφία Ζαχαράκη: Σχεδιάζουμε ολοκληρωμένο πλαίσιο μακροχρόνιας φροντίδας με υψηλού επιπέδου υγειονομικές υπηρεσίες και προνοιακή στήριξη – Η Εθνική Στρατηγική για τη Μακροχρόνια Φροντίδα. *Δελτίο Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://minscfa.gov.gr/sofia-zacharaki-schediazoume-oloklиromeno-plaisio-makrochronias-frontidas-me-ypsilou-epipedou-ygeionomikes-ypiresies-kai-pronoiaki-stirixi-i-ethniki-stratigiki-gia-ti-makrochronia-frontida/

[102] Σύμφωνα με τα στοιχεία της Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας ύστερα από εσωτερική επικοινωνία που είχε η ΕΣΑμεΑ μαζί της.

[103] Για περισσότερα βλ. https://greece20.gov.gr/programma-imiaytonomis-diaviosis/

αυτονόμησή τους, καθώς επίσης και η εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών αποϊδρυματοποίησης».[104] Για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού προβλέπεται η δημιουργία διαμερισμάτων ημιαυτόνομης διαβίωσης που μπορούν να λειτουργήσουν είτε δημόσιοι είτε ιδιωτικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στην παροχή κοινωνικής φροντίδας σε ανηλίκους ή σε άτομα με αναπηρία.[105]

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τρεις πυλώνες: **α)** επιδότηση ενοικίου, καθώς και κάλυψη δαπανών για οικοσκευή και λοιπές λειτουργικές ανάγκες, **β)** παροχή υπηρεσιών καθημερινής φροντίδας, ψυχοκοινωνικής στήριξης και διασύνδεσης με συμπληρωματικές κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες και **γ)** υπηρεσίες ενδυνάμωσης, ενίσχυσης δεξιοτήτων και επαγγελματικής καθοδήγησης, οι οποίες δύναται να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ανάπτυξη δεξιοτήτων, εργασιακή συμβουλευτική και διασύνδεση με την αγορά εργασίας.[106] Επιπρόσθετα, με απόφαση της Υπουργού Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας θεσμοθετήθηκε η παροχή μηνιαίας οικονομικής βοήθειας στα παιδιά που θα διαμένουν στα διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης για την κάλυψη των προσωπικών τους εξόδων.[107] Το εν λόγω ποσό ανέρχεται στα 375 ευρώ.[108]

Πιλοτικό Πρόγραμμα Πρώιμη Παιδικής Παρέμβασης

Ύστερα από τη θέσπιση του πιλοτικού προγράμματος για την Πρώιμη Παιδική Παρέμβαση (βλ. άρθρο 51 του ν. 4997/2022) το 2022, την 1η Νοεμβρίου 2024, σχεδόν δύο χρόνια αργότερα, δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ υπ. αριθ. πρωτ 4510, μέσω της οποίας εξειδικεύτηκε το περιεχόμενο του προγράμματος και το πλαίσιο της υλοποίησής του. Ειδικότερα, το πρόγραμμα απευθύνεται σε 2.500 παιδιά με νευροαναπτυξιακές και άλλες αναπηρίες, από όλη την ελληνική επικράτεια και στόχος του είναι να ενισχύσει την ανάπτυξη των εν λόγω παιδιών με αναπτυξιακές αναπηρίες ή με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης αναπτυξιακών διαταραχών, από τη γέννησή τους έως και την ηλικία των έξι (6) ετών. Το ΥΚΟΙΣΟ και η Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) είναι οι φορείς υλοποίησης του προγράμματος, το οποίο θα χρηματοδοτηθεί από πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και του Εθνικού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Ωστόσο, ακόμη εκκρεμεί η εξειδίκευση των διαδικασιών που αφορούν στην ίδρυση, λειτουργία και χρηματοδότηση των δομών Πρώιμης Παρέμβασης του πιλοτικού προγράμματος, προκειμένου αυτό να μπορέσει να τεθεί σε εφαρμογή.

Σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 4997/2022, οι υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης συνιστούν ένα πλέγμα εξατομικευμένων υπηρεσιών που παρέχονται, με βάση την οικογενειοκεντρική προσέγγιση και παρέμβαση, από διεπιστημονική ομάδα προς το παιδί και την οικογένειά του.[109] Σύμφωνα με το άρθρο 15 της ΚΥΑ, ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε παιδιού θα δοθεί και το αντίστοιχο voucher, το οποίο και διαμορφώνεται με βάση τον αριθμό συνεδριών που ορίζονται από το *Εξατομικευμένο Πλάνο*

[104] *Ό.π.*
[105] *Ό.π.*
[106] *Ό.π.*
[107] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. (2024, 3 Οκτωβρίου). Διπλασιάζεται το επίδομα αναδοχής για παιδιά με αναπηρία. Στα 750 ευρώ από 375 τον μήνα. Αυξάνεται στα 525 ευρώ από 325 ευρώ και το μηνιαίο επίδομα των αναδόχων γονέων τυπικής ανάπτυξης. *Δελτίο Τύπου*. https://minscfa.gov.gr/sofia-zacharaki-diplasiazetai-to-epidoma-anadochis-gia-paidia-me-anapiria-sta-750-evro-apo-375-ton-mina-afxanetai-sta-525-evro-apo-325-kai-to-miniaio-epidoma-ton-anadochon-goneon-paidion/
[108] *Ό.π.*
[109] Για περισσότερα, βλ. άρθρο 51 του ν. 4997/2022 και σσ. 79-80 της Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023.

Παρέμβασης που πρέπει να καταρτίζεται σε μηνιαία βάση. Ειδικότερα, προβλέπονται τρεις κατηγορίες: η *πρώτη* προβλέπει τη χορήγηση voucher των 800 ευρώ μηνιαίως όταν απαιτείται η παροχή κατ' ελάχιστον 20 συνεδριών ανά μήνα, η *δεύτερη* προβλέπει τη χορήγηση voucher των 600 ευρώ μηνιαίως και κατ' ελάχιστον 15 συνεδρίες ανά μήνα, και η τρίτη προβλέπει τη χορήγηση voucher των 400 ευρώ μηνιαίως και κατ' ελάχιστον 10 συνεδρίες τον μήνα. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 15, «σε κάθε περίπτωση για την απόδοση του voucher απαιτείται η παροχή τουλάχιστον 10 συνεδριών ανά μήνα». Η αξιολόγηση και παρακολούθηση της ανάπτυξης του παιδιού, η παροχή ειδικών θεραπειών, όπως εργοθεραπειών, λογοθεραπειών κ.λπ., και η συμβουλευτική υποστήριξη και ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση των γονέων/φροντιστών, είναι μερικά παραδείγματα υπηρεσιών πρώιμης παρέμβασης που παρέχονται στο πλαίσιο υλοποίησης του πιλοτικού προγράμματος.[110]

Αναδοχή και υιοθεσία

Το φθινόπωρο του 2024, το ΥΚΟΙΣΟ ανακοίνωσε αυξήσεις στα επιδόματα αναδοχής. Ειδικότερα, το επίδομα αναδοχής των αναδόχων γονέων για παιδιά με αναπηρία διπλασιάστηκε από 375 ευρώ σε 750 ευρώ και το επίδομα αναδοχής των αναδόχων γονέων για παιδιά τυπικής ανάπτυξης αυξήθηκε από 325 ευρώ σε 525 ευρώ. Σύμφωνα με στοιχεία του ΥΚΟΙΣΟ, σε ανάδοχες οικογένειες έχουν ενταχθεί και διαβιούν 639 παιδιά και 103 ενήλικες, εκ των οποίων 57 είναι άτομα με αναπηρία.[111] Από το 2021, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), ως αρμόδιος φορέας για τη τήρηση του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων (άρθρο 5 του ν. 4538/2018), προβαίνει σε τριμηνιαία ανάρτηση ενημερωτικών δελτίων στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr, τα οποία αντλούνται από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια του 2024, δεν υπήρξε καμία σχετική ανάρτηση δημιουργώντας ένα σημαντικό «κενό» στην ενημέρωση σχετικά με την εξέλιξη του θεσμού της αναδοχής και της υιοθεσίας στη χώρα.

Επαγγελματική αναδοχή

Ο θεσμός της επαγγελματικής αναδοχής εισήχθη στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο το 2018 με τον ν. 4538[112] με στόχο την τοποθέτηση παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστού τύπου σε κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 16 του ν. 4538/2018, οι ανήλικοι με σωματική ή ψυχική αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της νοητικής και αναπτυξιακής, που είναι εγγεγραμμένοι στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων[113] δύναται, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον τους, να τοποθετηθούν σε επαγγελματία ανάδοχο, ύστερα από αξιολόγηση της καταλληλόλητάς τους. Έξι χρόνια μετά τη θέσπιση του εν λόγω θεσμού, τον Νοέμβριο του 2024, το ΥΚΟΙΣΟ

[110] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (2024, 24 Οκτωβρίου). Σοφία Ζαχαράκη: Δημιουργούμε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το θεσμικό πλαίσιο των υπηρεσιών Πρώιμης Παιδικής Παρέμβασης – 800 ευρώ το μήνα ανά παιδί θα λάβουν 2.500 παιδιά με αναπηρία ή αναπτυξιακές διαταραχές – Το Πρόγραμμα θα υλοποιηθεί το δεύτερο εξάμηνο του 2025. *Δελτίο Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://minscfa.gov.gr/sofia-zacharaki-dimiourgoume-gia-proti-fora-stin-ellada-to-thesmiko-plaisio-ton-ypiresion-proimis-paidikis-paremvasis-800-evro-to-mina-ana-paidi-tha-lavoun-2-500-paidia-me-anapiria-i-anaptyxiakes/

[111] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. (2024, Οκτώβριος 3). Διπλασιάζεται το επίδομα αναδοχής για παιδιά με αναπηρία. Στα 750 ευρώ από 375 τον μήνα. Αυξάνεται στα 525 ευρώ από 325 ευρώ και το μηνιαίο επίδομα των αναδόχων γονέων τυπικής ανάπτυξης. *Δελτίο Τύπου*. Διαθέσιμο στο: https://minscfa.gov.gr/sofia-zacharaki-diplasiazetai-to-epidoma-anadochis-gia-paidia-me-anapiria-sta-750-evro-apo-375-ton-mina-afxanetai-sta-525-evro-apo-325-kai-to-miniaio-epidoma-ton-anadochon-goneon-paidion/

[112] Βλ. άρθρο 16 ν. 4538/2018 «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις».

[113] Βλ. άρθρο 5 του ν. 4538/2018

ανακοίνωσε τις πρώτες συνδέσεις μεταξύ επαγγελματιών αναδόχων και παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω ή ψυχικής αναπηρίας άνω του 50%.[114]

Επιπρόσθετα, εντός του 2024 ανακοινώθηκαν δύο εξελίξεις αναφορικά με την ενίσχυση και λειτουργική υποστήριξη του εν λόγω θεσμού. Η πρώτη εξέλιξη αφορά την αναπροσαρμογή του ποσού της μηνιαίας αποζημίωσης των επαγγελματιών αναδόχων το οποίο αυξήθηκε από 1.561,11 ευρώ σε 1.850[115], ενώ η δεύτερη εξέλιξη αφορά την εκπαίδευση των επαγγελματιών αναδόχων. Συγκεκριμένα, το ΥΚΟΙΣΟ ανακοίνωσε την έναρξη συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής για την ανάπτυξη εξειδικευμένων προγραμμάτων εκπαίδευσης και διαρκούς επιμόρφωσης των επαγγελματιών αναδόχων.[116]

Αξιολόγηση Εξελίξεων

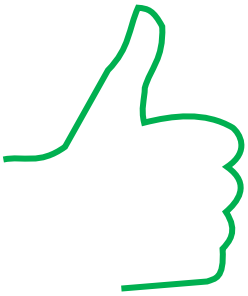

Η εκπόνηση της *Εθνικής Στρατηγικής για τη Μακροχρόνια Φροντίδα*.

Η πιλοτική εφαρμογή της υπηρεσίας «Προσωπικού Βοηθός για Άτομα με Αναπηρία» και η επέκτασή της σε περισσότερους δικαιούχους εντός του 2025.

Η έναρξη του προγράμματος για την ημιαυτόνομη διαβίωση.

Η έναρξη της υλοποίησης του πιλοτικού προγράμματος για την πρώιμη παιδική παρέμβαση.

Ο διπλασιασμός του επιδόματος των αναδόχων γονέων παιδιών με αναπηρία.

Η αύξηση της μηνιαίας αποζημίωσης του επαγγελματία αναδόχου από 1.561,11 ευρώ σε 1.850.

Η έναρξη συνεργασίας μεταξύ του ΥΚΟΙΣΟ και του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους υποψήφιους επαγγελματίες αναδόχους.

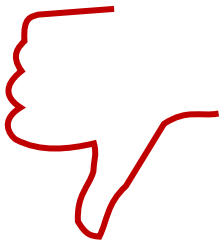

Η μη ανάρτηση από το ΕΚΚΑ των τριμηνιαίων δελτίων πληροφόρησης με στοιχεία από το Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων για το έτος 2024.

Η έλλειψη δεδομένων αναφορικά με την υιοθεσία και αναδοχή των παιδιών με αναπηρία.

Η μη εξειδίκευση των διαδικασιών που αφορούν στην ίδρυση, λειτουργία και χρηματοδότηση των δομών Πρώιμης Παρέμβασης του Πιλοτικού Προγράμματος, προκειμένου αυτό να μπορέσει να τεθεί σε εφαρμογή.

[114] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. (2024, 3 Οκτωβρίου). Διπλασιάζεται το επίδομα αναδοχής για παιδιά με αναπηρία. Στα 750 ευρώ από 375 τον μήνα. Αυξάνεται στα 525 ευρώ από 325 ευρώ και το μηνιαίο επίδομα των αναδόχων γονέων τυπικής ανάπτυξης. *Δελτίο Τύπου*.

[115] *Ό.π.*

[116] Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. (2024, 31 Ιουλίου). Συνεργασία Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας και Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την εκπαίδευση των επαγγελματιών αναδόχων. *Δελτίο Τύπου*.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί εξελίξεις στη χώρα μας προς την κατεύθυνση της ενταξιακής/συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, διαπιστώνονται σοβαρά κενά και στρεβλώσεις στην εφαρμογή της που απορρέουν αφενός από τις χρόνιες ανεπάρκειες και την υποχρηματοδότηση του εκπαιδευτικού συστήματος, αφετέρου από την αποσπασματική, χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό εφαρμογή των όποιων θετικών μέτρων. Θετική εξέλιξη που έλαβε χρόνο το 2023 ήταν η ψήφιση του ν. 5023/2023, βάσει του οποίου επεκτείνεται η νομική προστασία κατά των διακρίσεων (Αρχή της Ίσης Μεταχείρισης) πέρα από το πεδίο της Εργασίας και σε άλλους τομείς και στην Εκπαίδευση, ωστόσο εκκρεμεί το ΠΔ που θα εξειδικεύσει της εφαρμογή της σε κάθε τομέα. [117]

Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με αναπηρία & Πρόσβαση στο Γενικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

Το Σχ. Έτος 2023-24, οι μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (με ή χωρίς γνωμάτευση), που φοίτησαν σε γενικά και ειδικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αποτέλεσαν το 9% του μαθητικού πληθυσμού της χώρας (127.285 μαθητές), με την πλειονότητα αυτών (89%) να φοιτούν σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης.

Πίνακας 7: Μαθητικός πληθυσμός της χώρας και μαθητές με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Σχολικό Έτος	Σύνολο μαθητικού πληθυσμού	Μαθητές με Αναπηρία ή/και ΕΕΑ στα Γενικά Σχολεία	Μαθητές εγγεγραμμένοι σε ΣΜΕΑ	Εκτίμηση πλήθους μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	Ποσοστιαία αναλογία μαθητών με αναπηρία ή/και ΕΕΑ
2020-21	1.470.292	91.623	12.555	104.178	7,10%
2022-23	1.422.558	111.556	13.688	125.244	8,90%
2023-24	1.406.849	112.889	14.396	127.285	9,05%

***Πηγή**: Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, ΠΣ MySchool*
***Επεξεργασία**: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ*

Κατά τα εξεταζόμενα σχολικά έτη διαπιστώνεται αξιοσημείωτη αύξηση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (22%), παρότι η γενική τάση που καταγράφει ο μαθητικός πληθυσμός είναι πτωτική. Οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αυξάνονται και στη γενική εκπαίδευση και στα ειδικά σχολεία.

Ωστόσο, μέχρι και σήμερα, είναι άγνωστος ο αριθμός των παιδιών με αναπηρία που βρίσκονται εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς δεν υπάρχει σχετικό σύστημα καταγραφής, ενώ

[117] Βλ. επίσης, ενότητα «Ισότητα ενώπιον του Νόμου και Πρόσβαση στη Δικαιοσύνης» της παρούσας Έκθεσης.

εκλείπουν δεδομένα αναφορικά με τη μαθητική διαρροή των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Το Σχ. Έτος 2023-24, 14.396 μαθητές/τριες φοιτούσαν στα διαχωρισμένα πλαίσια των Ειδικών Σχολείων. Οι εν λόγω μαθητές στην πλειονότητα τους είναι παιδιά με νοητική αναπηρία, μαθητές/τριες με αυτισμό και μαθητές/τριες με πολλαπλές αναπηρίες, οι οποίοι/ες λόγω της σοβαρότητας της αναπηρίας τους είναι περισσότερο εκτεθειμένοι/ες σε κοινωνικό αποκλεισμό.

Προσβασιμότητα και καταλληλόλητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων

Η μειωμένη προσβασιμότητα των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για τους μαθητές με αναπηρία και ιδίως τους μαθητές με κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες.

Δυστυχώς σε πολλές περιπτώσεις τα γερασμένα σχολικά κτήρια δεν είναι μόνο μη προσβάσιμα, αλλά και εντελώς ακατάλληλα για εκπαιδευτική χρήση. Αρκετά ειδικά σχολεία στεγάζονται σε ελλιπείς, ακατάλληλους και μη προσβάσιμους χώρους. Αποτέλεσμα αυτών των ελλείψεων δεν είναι μόνο η αδυναμία ουσιαστικού εκπαιδευτικού έργου, λόγω του συνωστισμού των μαθητών/τριών και της έλλειψης των αναγκαίων υποδομών, αλλά και το ότι εγείρονται σοβαροί κίνδυνοι αναφορικά με την ασφάλεια και την υγεία των μαθητών/τριών. Να σημειωθεί επίσης ότι, τα ακατάλληλα αυτά σχολικά περιβάλλοντα σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στους μαθητές με αυτισμό, όχι μόνο δεν προάγουν την εκπαίδευση τους αλλά και λειτουργούν επιβαρυντικά στην εξέλιξη της αναπηρίας τους.

Χαρακτηριστική ως προς τα παραπάνω είναι η περίπτωση των τριών ειδικών σχολείων στη Πυλαία της Θεσσαλονίκης που στεγάζονταν σε έναν παντελώς ακατάλληλο και επικίνδυνο βιομηχανικό χώρο, δίπλα σε αποθήκες εύφλεκτων υλικών, ενώ ο χώρος προαυλισμού των μαθητών ήταν ένα καγκελόφρακτο μπαλκόνι. Πρόκειται για το 2ο ΕΕΕΕΚ Πυλαίας - Χορτιάτη καθώς και το Ειδικό Δημοτικό και το Ειδικό Νηπιαγωγείο για παιδιά με αυτισμό, των οποίων η λειτουργία τελικά αναστάλθηκε στις αρχές του 2024, μετά από τις πολύχρονες διαμαρτυρίες γονέων και εκπαιδευτικών. Παρά και τις διαβεβαιώσεις που είχε λάβει η ΕΣΑμεΑ, ότι τα σχολεία θα μεταστεγάζονταν σε νέο κατάλληλο και προσβάσιμο κτήριο εντός της ευρύτερης περιοχής, τον Σεπτέμβριο του 2024 δεν ήταν έτοιμες ούτε οι προσωρινές εγκαταστάσεις που θα φιλοξενούσαν τους μαθητές και εν τέλει προκρίθηκε η λύση του διαμοιρασμού των μαθητών σε διαφορετικά σχολεία της περιοχής, με τις ανάλογες συνέπειες που έχει για την ψυχική υγεία των μαθητών με αναπηρία η μη ύπαρξη ενός σταθερού και κατάλληλου σχολικού περιβάλλοντος. Οι τραγικές συνθήκες στέγασης του Ειδικού Νηπιαγωγείου και Ειδικού Δημοτικού Σχολείου Αλεξάνδρειας στην Ημαθία απασχόλησαν επίσης την ΕΣΑμεΑ το 2024, αφού το ζήτημα έλαβε δημοσιότητα από τους ίδιους τους γονείς των μαθητών. Σύμφωνα με τα όσα είδαν το φως της δημοσιότητας, οι μαθητές των ειδικών σχολείων στην Ημαθία, φοιτούν σε ένα επικίνδυνο κτίριο, με μικρές αίθουσες διδασκαλίας, με τον λέβητα και τη δεξαμενή πετρελαίου δίπλα σε αυτές, ενώ το νηπιαγωγείο δεν διαθέτει τουαλέτες και τον απαραίτητο εξοπλισμό.

Τι συμβαίνει με τα ειδικά σχολεία στην Πυλαία; *περισσότερα*

Σύμφωνα με τα στοιχεία του «Μητρώο Ελεγκτών Προσβασιμότητας & Έλεγχοι Προσβασιμότητας Κτιρίων Δημοσίου» του ΤΕΕ[118] μέχρι τον Νοέμβριο του 2023 είχε ελεγχθεί σχεδόν το 1/3 των σχολικών κτηρίων (τα 3.710 από τα 11.055) αναφορικά με τη συμμόρφωση τους σε βασικές προδιαγραφές προσβασιμότητας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ελέγχων του ΤΕΕ, πλήρως προσβάσιμα μπορούν να χαρακτηριστούν μόνο 39 σχολικά κτήρια, δηλαδή το 1.05% των ελεγμένων κτηρίων. Στο 61,77% των κτηρίων απαιτούνται μικρές παρεμβάσεις προσβασιμότητας, το 34,01% χρήζουν σημαντικών παρεμβάσεων προκειμένου να συμμορφωθούν με τα κριτήρια προσβασιμότητας,119 ενώ ποσοστό 1,7% (67 κτήρια) βρέθηκαν να είναι απολύτως μη προσβάσιμα.

Επιπροσθέτως, το ελλιπές και προβληματικό σύστημα μεταφοράς των μαθητών/τριων με αναπηρία στις σχολικές μονάδες, έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό πολλών μαθητών από την εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και την επιβάρυνση των οικογενειών/κηδεμόνων τους.

Επιπλέον σοβαρό εμπόδιο στην εκπαίδευση των μαθητών/μαθητριών με αναπηρίες ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποτελεί το διαχρονικό πρόβλημα με την μεταφορά των μαθητών από και προς τις σχολικές μονάδες φοίτησής τους που παρουσιάστηκε και το 2024 σε κάποιες περιοχές της Ελλάδας (βλ. Κεντρική Μακεδονία, Β. Αιγαίο) για τις οποίες η ΕΣΑμεΑ και η ΠΟΣΓΚΑμεΑ, έκαναν σχετικές παρεμβάσεις, αλλά και συνηγορίες σε παρεμβάσεις γονέων και Συλλόγων Γονέων Ειδικών Σχολείων. Σημαντική αιτία αυτής της δυσχέρειας αποτελεί το γεγονός ότι το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (ΥΠΑΙΘΑ) δεν έχει κανέναν εποπτικό και παρεμβατικό ρόλο στη διαδικασία μεταφοράς των μαθητών/μαθητριών με αναπηρία. Τα μακροχρόνια εμπόδια στη διασφάλιση μεταφοράς μαθητών και μαθητριών με αναπηρίες, συνοψίζει και ο ΣτΠ σε δημοσίευση του τον Ιούνιο του 2024[120] αναδεικνύοντας περιπτώσεις αποκλεισμού μαθητών από την εκπαίδευση, λόγω της μη δυνατότητας μεταφοράς τους στις σχολικές μονάδες, καθώς και της μη έγκαιρης (δηλ. από την έναρξη της σχολικής χρονιάς) και ασφαλούς μετακίνησης μαθητών. Όπως διαπιστώνει ο ΣτΠ «οι Περιφέρειες (αλλά και οι Δήμοι), στις πλείστες των περιπτώσεων, δεν διαθέτουν «ίδια μέσα» για την μεταφορά των μαθητών/τριών με αναπηρίες, και σε κάποιες περιπτώσεις τα δρομολόγια δεν υλοποιούνται λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος αναδόχων ή ακόμα και λόγω έλλειψης επάρκειας μεταφορικών μέσων».[121] Σε πολλές περιπτώσεις δρομολόγια καλύπτονται ανεπαρκώς και με προβλήματα π.χ. οι μαθητές παραλαμβάνονται μακριά από την κατοικία τους με συνέπεια οι γονείς να αντιμετωπίζουν προβλήματα και κίνδυνο ατυχήματος στο δρόμο λόγω της αναπηρίας των παιδιών όταν αυτή συνεπάγεται δύσκολες συμπεριφορές. Επιπρόσθετα, ο ΣτΠ έχει δεχθεί καταγγελίες για διακοπή μεταφοράς μαθητών μέσα στο σχολικό έτος με αίτημα του αναδόχου προς την Περιφέρεια, λόγω συμπεριφοράς η οποία συνδέεται με την αναπηρία του. Σύμφωνα με τον ΣτΠ, ανεπαρκές είναι και το νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα των συνοδών οι οποίοι δεν έχουν

[118] Βλ. Πίνακα 6, σ. 28, της παρούσας Έκθεσης.

[119] Τα πεδία ελέγχου είναι τα εξής: Χώρος στάθμευσης ΑΜΕΑ & προσβάσιμη διαδρομή από χώρο στάθμευσης σε προσβάσιμη είσοδο κτηρίου, Προσβάσιμη διαδρομή μέχρι την είσοδο του κτηρίου (από τον περιβάλλοντα χώρο του κτηρίου ή το πεζοδρόμιο), Θύρα εισόδου κτηρίου, Οριζόντια κυκλοφορία (ανά όροφο), Κατακόρυφη κυκλοφορία (ανά πυρήνα κατακόρυφης κίνησης), Διαφυγή (ανά όροφο), Προσβάσιμα WC, Ειδικά κτήρια (αθλητισμού, θέατρα/κινηματογράφοι, αίθουσες εκδηλώσεων, υγείας κ.λπ.)

[120] Βλ. Συνήγορος του Πολίτη (2024α). Μακροχρόνια εμπόδια στη διασφάλιση μεταφοράς μαθητών και μαθητριών με αναπηρίες προς και από το σχολείο. Διαθέσιμο στο: https://www.synigoros-solidarity.gr/1837/makroxronia-empodia-sti-diasfalisi-metaforas-mathiton-kai-mathitrio-me-anapiries-pros-kai-apo-to-sxoleio

[121] *Ό.π.*

συνήθως την κατάρτιση ώστε να διαχειρίζονται μαθητές με αναπηρία και «μη τυπικές συμπεριφορές» λόγω αναπηρίας π.χ. ΔΑΦ.

Σε συνέχεια των παρεμβάσεων του ΣτΠ, το Υπουργείο Εσωτερικών ενημέρωσε την Αρχή ότι πήρε πρωτοβουλία για τη συγκρότηση Συντονιστικής Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΣΟΔΕ), προκειμένου να εξεταστεί η επικαιροποίηση του πλαισίου που διέπει την μεταφορά των μαθητών.

Προσβασιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, εξοπλισμού και εκπαιδευτικής διαδικασίας

Παρότι το εκπαιδευτικό υλικό και η εκπαιδευτική διαδικασία παραμένουν σε σημαντικό βαθμό μη προσβάσιμα για χιλιάδες μαθητές/τριες με αναπηρία, τα τελευταία χρόνια έχει συντελεστεί σημαντική πρόοδος και σε αυτόν τον τομέα, κυρίως στο πλαίσιο έργων του ΕΣΠΑ.

Κατά το έτος αναφοράς κατατέθηκε και ψηφίστηκε στην ελληνική βουλή το πολυνομοσχέδιο «Ρυθμίσεις για την Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πύλη και το Ψηφιακό Φροντιστήριο, επαγγελματικός προσανατολισμός στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μέτρα στήριξης του εκπαιδευτικού συστήματος στις απομακρυσμένες περιοχές και λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού» (ν. 5128/2024). Σκοπός των ρυθμίσεων του νόμου, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, είναι, μεταξύ άλλων, η στήριξη της μάθησης και η βελτίωση της απόδοσης των μαθητών και παράλληλα η αποφυγή της οικονομικής επιβάρυνσης των οικογενειών των μαθητών, η υποβοήθηση των μαθητών στη λήψη αποφάσεων για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία και η στήριξη των μαθητών των απομακρυσμένων – ορεινών περιοχών για τη φοίτησή τους στο γυμνάσιο μέσω της λειτουργίας των αυτόνομων τάξεων. Η ΕΣΑμεΑ αξιολόγησε επί της αρχής θετικά τις προωθούμενες παρεμβάσεις (εφαρμογή ψηφιακού φροντιστηρίου, ατομική επαγγελματική συμβουλευτική κ.ά.), θέτοντας ωστόσο στη διαβούλευση του νομοσχεδίου συγκεκριμένες βελτιωτικές προτάσεις, με στόχο να διασφαλιστεί η προσβασιμότητα των παρεμβάσεων στους μαθητές με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, αλλά και να βεβαιωθεί ο δωρεάν χαρακτήρας των προβλεπόμενων υπηρεσιών.

Ωστόσο, η μειωμένη πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις νέες τεχνολογίες και στην ψηφιακή εκπαίδευση συνδέεται και με δυσκολίες που αφορούν στην πρόσβασή τους σε τεχνολογικά μέσα και υποστηρικτικές τεχνολογίες, ανάλογα με την αναπηρία τους, δεδομένου και του υψηλού ποσοστού φτώχειας στα νοικοκυριά με μέλη με αναπηρία.

Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Για το νομοσχέδιο του Υπ. Παιδείας στη Βουλή: ζητήματα προσβασιμότητας, συμπερίληψης, δωρεάν παιδείας

περισσότερα

Η εξειδικευμένη υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή /και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα γενικά σχολεία, υλοποιείται κυρίως μέσω του θεσμού των Τμημάτων Ένταξης (ΤΕ) στα οποία υποστηρίζονται οι εν λόγω μαθητές σε ποσοστό 39% (Σχ. Έτος 2023-24). Η εξατομικευμένη υποστήριξη με τη μορφή της Παράλληλης Στήριξης (ΠΣ) εφαρμόζεται σε μικρότερη κλίμακα και δη στο 12% των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αναλογία που ωστόσο διαχρονικά, όπως φαίνεται στον Πίνακα 8, σημείωσε σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, οι ωφελούμενοι μαθητές από το θεσμό της ΠΣ από 11.521 που ήταν το 2020-21 αυξήθηκαν σε 19.315 το 2023-24. Ωστόσο, δεδομένου ότι αφενός δεν διαθέτουμε συγκεντρωτικά δεδομένα για τις παρεχόμενες ώρες υποστήριξης, αφετέρου

έχει διαπιστωθεί εμπειρικά η τάση να μειώνονται οι ώρες υποστήριξης σε μαθητές να αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ώστε να αυξάνονται οι ωφελούμενοι, η θεαματική αυτή ποσοτική μεταβολή είναι μάλλον παραπλανητική. Ταυτόχρονα πολλές ήταν οι καταγγελίες που δέχθηκε η ΕΣΑμεΑ σχετικά με σοβαρές καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης στην αρχή της σχολικής χρονιάς.

Πίνακας 8: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης στη Γενική Εκπαίδευση

Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης στη Γενική Εκπαίδευση	2020-21		2022-23		2023-24	
Ειδικό βοηθό που διαθέτει η οικογένεια	1.248	1,40%	1.637	1,47%	1.473	1,30%
Κατ' οίκον διδασκαλία	287	0,30%	294	0,26%	290	0,26%
Σχολικός νοσηλευτής (ωφελούμενοι)	1.717	1,90%	2.262	2,03%	2.663	2,36%
Παράλληλη Στήριξη (ωφελούμενοι)	11.521	12,60%	15.885	14,24%	19.315	17,11%
Ειδικό βοηθητικό προσωπικό (ωφελούμενοι)	1.264	1,40%	1.512	1,36%	1.680	1,49%
Μόνο από τον εκπαιδευτικό της γενικής τάξης	37.226	40,60%	45.813	41,07%	42.965	38,06%
Τμήματα ένταξης με κοινό και εξειδικευμένο	37.389	40,80%	43.048	38,59%	43.610	38,63%
Τμήματα ένταξης ευρυμένου ωραρίου	971	1,10%	1.105	0,99%	893	0,79%
Μαθητικός πληθυσμός στα Γενικά Σχολεία	**91.623**	**100,00%**	**111.556**	**100,00%**	**112.889**	**100,00%**

***Πηγή**: Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Πληροφοριακό Σύστημα My-School*
***Επεξεργασία**: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ*

Πίνακας 9: Μαθητές με Αναπηρία/ ΕΕΑ και είδος υποστήριξης ανά βαθμίδας Εκπαίδευσης (Σχ. Έτος 2023-24)

Είδος Εκπ. Υποστήριξης	Πρωτοβάθμια	Δευτεροβάθμια
Παράλληλη Στήριξη	15.925 (27,62%)	3.390 (6,17%)
Υποστήριξη από τον εκπαιδευτικό της τάξης	7.850 (13,61%)	34.850 (63,41%)
Τμήματα Ένταξης με Κοινό και Εξειδικευμένο Πρόγραμμα (με γνωμάτευση)	28.518 (49,46%)	15.092 (27,46%)
	495	398

Τμήματα Ένταξης Διευρυμένου Ωραρίου (με γνωμάτευση)	(0,86%)	(0,72%)
Υποστήριξη από Σχολικό Νοσηλευτή	2.041 (3,54%)	622 (1,13%)
Υποστήριξη από ειδικό βοηθητικό προσωπικό	1.482 (2,57%)	198 (0,36%)
Κατ' οίκον διδασκαλία	142 (0,25%)	148 (0,27%)
Υποστήριξη από ειδικό βοηθό που διαθέτει η οικογένεια	1.209 (2,10%)	263 (0,48%)
Σύνολο Μαθητών	**57.662**	**54.961**

Πηγή: *Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Πληροφοριακό Σύστημα My-School*
Επεξεργασία: *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ*

Ως προς την επάρκεια του προσωπικού στην ΕΑΕ, έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια θετικές εξελίξεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έλαβε το Παρατηρητήριο από το πληροφοριακό σύστημα MySchool, μεταξύ των ετών 2018-19 και 2023-24 καταγράφεται σχεδόν διπλασιασμός των ΕΕΠ-ΕΒΠ που απασχολούνται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που πλέον ανέρχονται σε 10.644. Την τελευταία τριετία ειδικότερα (2020/21 – 2023/4) ιδιαίτερα φαίνεται να ενισχύθηκαν με επιπλέον προσωπικό οι ειδικότητες των *Σχολικών Νοσηλευτών*, των *Κοινωνικών Λειτουργών* και του *Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού*.

Πίνακας 10: Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό στις βαθμίδες Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης

Ειδικό Επιστημονικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό σε όλες τις Βαθμίδες της Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης					
Ειδικότητες	**2018-19**	**2020-21**	**2023-24**	**Μεταβολή 2020/21 - 2023/24**	
Ειδικό βοηθητικό προσωπικό	1.720	2.218	3.060	842	38%
Δεξιοτήτων διαβίωσης τυφλών	1	1	1	0	0%
Επαγγελματικοί σύμβουλοι	5	7	11	4	57%
Επαγγελματικού προσανατολισμού τυφλών	1	1	1	0	0%
Εργοθεραπευτές	203	277	376	99	36%
Θεραπευτών λόγου (ΑΕΙ & ΤΕΙ)	330	494	561	67	14%
Κοινωνικοί λειτουργοί	718	1.182	1.696	514	43%
Νοηματικής γλώσσας Κωφών	2	2	1	-1	-50%
Παιδοψυχίατροι	3	2	1	-1	-50%
Σχολικοί νοσηλευτές	1.094	1.450	2.466	1.016	70%

Φυσιοθεραπευτές	179	275	329	54	20%
Ψυχολόγοι	1.166	1.838	2.141	303	16%
Γενικό άθροισμα	**5.422**	**7.747**	**10.644**	**2.897**	**37%**

***Πηγή**: Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Πληροφοριακό Σύστημα My-School **Επεξεργασία:** Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ*

Η κατανομή των τοποθετήσεων εξατομικευμένης υποστήριξης σε σύγκριση με τις εγκεκριμένες αιτήσεις μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καταδεικνύει ότι το 7% των εγκεκριμένων αιτήσεων δεν εξυπηρετήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2023/24, δηλαδή 1.767 μαθητές στερήθηκαν το δικαίωμα τους σε εξατομικευμένη υποστήριξη παρότι είχαν λάβει σχετική έγκριση.

Πίνακας 11: Εξατομικευμένη υποστήριξη: αναλογία εγκρίσεων και ωφελούμενων (Σχ. Έτος 2023-24)

Εξατομικευμένη υποστήριξη	Παράλληλη Στήριξη		Σχολικό Νοσηλευτή		Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό	
	Εγκεκριμένες Αιτήσεις	Ωφελούμενοι	Εγκεκριμένες Αιτήσεις	Ωφελούμενοι	Εγκεκριμένες Αιτήσεις	Ωφελούμενοι
Πρωτοβάθμια	17.101	15.925	2.224	2.041	1577	1482
Δευτεροβάθμια	3.626	3.390	694	622	203	198
Σύνολο	20.727	19.315	2.918	2.663	1.780	1.680
Μαθητές με έγκριση εξατομικευμένης υποστήριξης που δεν εξυπηρετήθηκαν						
Πρωτοβάθμια	1.176		183		95	
Δευτεροβάθμια	236		72		5	
Σύνολο	1.412		255		100	
	1.767					
Ποσοστό επί των εγκρίσεων	**7% (σε σύνολο 25.425 εγκρίσεων εξατομικευμένης υποστήριξης)**					

***Πηγή**: Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Πληροφοριακό Σύστημα My-School*
***Επεξεργασία:** Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας-ΕΣΑμεΑ*

Πάγιο πρόβλημα στην ποιότητα της παρεχόμενης υποστήριξης, παραμένουν οι μεγάλες καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των ΕΕΠ και ΕΒΠ κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Παράλληλα, το εκπαιδευτικό προσωπικό εναλλάσσεται, γεγονός που επιφέρει πρόσθετα εμπόδια στους μαθητές με αναπηρία οι οποίοι έχουν μεγάλη ανάγκη να συνδεθούν σταθερά με συγκεκριμένο πρόσωπο.

Ωστόσο, η υπο-χρηματοδότηση της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΕΑΕ) έχει σαν αποτέλεσμα αυτή να παρέχεται κυρίως από προσωρινό προσωπικό (αναπληρωτές εκπαιδευτικούς) γεγονός που δυσχεραίνει την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και υποστήριξης. Ειδικότερα, ο δείκτης μονιμότητας του προσωπικού ΕΕΠ και ΕΒΠ (αναλογία μόνιμων στο σύνολο των εκπαιδευτικών σε ΣΜΕΑΕ) το 2023-24 υπολογίστηκε σε 21%, καταγράφοντας και μείωση σε σύγκριση με το 2020-21 (22,4%).

Διαχρονικά και σοβαρά είναι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ΚΕΔΑΣΥ. Ελλείψεις σε εξειδικευμένο προσωπικό, ακατάλληλα και μη προσβάσιμα κτήρια, ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή, πλημμελείς συνθήκες υγιεινής, ακόμα και ελλείψεις σε αναλώσιμα υλικά, αποτελούν

κάποια από τα ζητήματα που καθιστούν δυσχερή την έγκαιρη και ολοκληρωμένη αξιολόγηση και στήριξη των μαθητών.

Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Το 2023, σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας EU-SILC, ο δείκτης «Ποσοστό ατόμων ηλικίας 25-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση» ανέρχεται στο 23,2% για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, από 19,8% που ήταν το 2020. Το χάσμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης -δηλαδή η διαφορά του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας με σοβαρή αναπηρία σε σύγκριση με το ποσοστό αποφοίτων χωρίς αναπηρία- υπολογίστηκε σε 20 μονάδες.

Γράφημα 3: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 25-34 ετών, που έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάσταση αναπηρίας (2023)

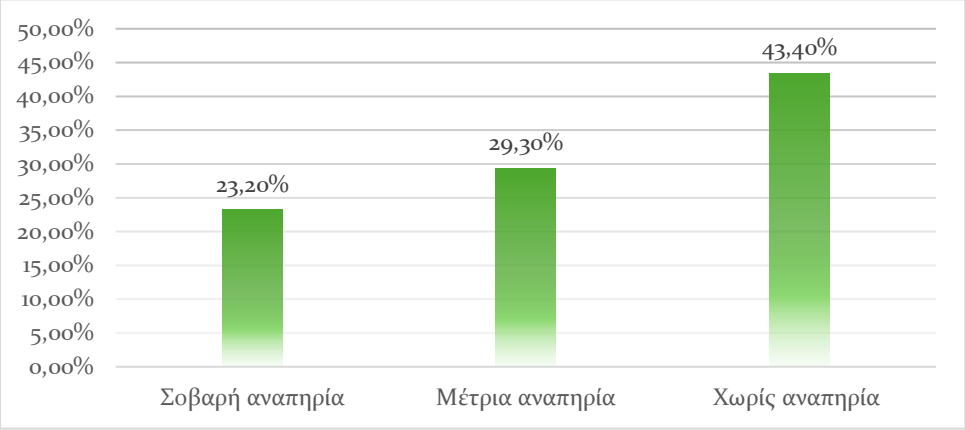

***Πηγή**: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών*
***Επεξεργασία**: Παρατηρητήριο θεμάτων αναπηρίας*

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού όσον αφορά τον αριθμό των εισαγομένων υποψηφίων με σοβαρές παθήσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το Ακαδ. Έτος 2024-25 με την ανωτέρω ειδική κατηγορία έλαβαν μέρος 2.606 συνολικά υποψήφιοι, από τους οποίους εισήχθησαν οι 2.225. Συγκριτικά με το έτος 2020-21, καταγράφεται ιδιαίτερα σημαντική αύξηση τόσο των υποψηφίων όσο και των εισαχθέντων φοιτητών με σοβαρές παθήσεις της τάξεως του 50% (εισαχθέντες έτους 2020: 1.522). Ωστόσο, συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις αναφορικά με την πρόσβασή τους στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Πάγιο αίτημα της ΕΣΑμεΑ αποτελεί, η συμπερίληψη και των ατόμων με σύνδρομο Down στις κατηγορίες των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εισάγονται χωρίς εξετάσεις σε σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθ' υπέρβαση του αριθμού των εισακτέων, αλλά και η απαλλαγή των κωφών-βαρήκοων από το κριτήριο γνώσης ξένης γλώσσας στα μεταπτυχιακά προγράμματα.

Σημαντική εξέλιξη ως προς τα ζητήματα πρόσβασης στη τριτοβάθμια εκπαίδευση υπήρξε η ρύθμιση που συμπεριλήφθηκε στην τροπολογία 257/23/18.10.2024, του σχεδίου νόμου «Επιτάχυνση προσλήψεων μέσω ΑΣΕΠ […] και άλλες διατάξεις», η οποία επέφερε τροποποιήσεις στη μοριοδότηση των φοιτητών για μετεγγραφή. Ειδικότερα, βάσει της νέας ρύθμισης, οι αιτούντες

μετεγγραφή φοιτητές λαμβάνουν δύο (2) μόρια, αντί για (1) που ίσχυε στο παρελθόν, για κάθε μέλος της οικογένειας του αιτούντος/της αιτούσας (γονέα, τέκνο, αδελφό/η ή σύζυγο) το οποίο έχει αναπηρία 67% και άνω πιστοποιούμενης από το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) ή παθήσεις που αναφέρονται στο παράρτημα της ΚΥΑ υπ' αρ. Φ.151/17897/ Β6/2014 (Β΄ 358).

Παρότι αυτή η ρύθμιση αποτελεί θετική εξέλιξη, εν μέρει αδικεί τους/της αιτούντες/ούσες με μέλος οικογένειας με αναπηρία καθώς δεν εξισώνει τη μοριοδότηση που λαμβάνουν με την αντίστοιχη άλλων ευάλωτων ομάδων, όπως οι τρίτεκνες και πολύτεκνες οικογένειες για τις οποίες η τροπολογία προέβλεψε αύξηση της μοριοδότησης στα (3) μόρια.

Η ΕΣΑμεΑ διαμαρτυρήθηκε έντονα για την άδικη αυτή μεταχείριση σε βάρος των οικογενειών των ατόμων με αναπηρία, επισημαίνοντας ότι, η ανάγκη των φοιτητών που είναι αδέλφια/τέκνα/σύζυγοι ατόμων με αναπηρία 67% και άνω να βρίσκονται κοντά στην οικογένειά τους είναι ανεξάρτητη από την οικονομική τους κατάσταση, και σχετίζεται με τον κρίσιμο ρόλο που αυτά τα πρόσωπα διαδραματίζουν ως πρόσωπα αναφοράς ή/και ως βασικοί φροντιστές των ατόμων με αναπηρία.

Αξίζει να αναφερθεί ότι τον Νοέμβριο του 2024, υλοποιήθηκε με επιτυχία το υβριδικό εργαστήριο με θέμα «Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Βελτιώνοντας την προσβασιμότητα-Προωθώντας τη συμπερίληψη», που συνδιοργανώθηκε από την ΕΣΑμεΑ, στο πλαίσιο υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Έργου «Ευρωπαϊκό Κέντρο Πόρων Προσβασιμότητας-AccessibleEU», με στόχο την επιτάχυνση της διαδικασίας εφαρμογής των διατάξεων του ν.4957/2022 για τους φοιτητές/τριες με αναπηρία μέσω της ανταλλαγής καλών πρακτικών και τεχνογνωσίας σε ζητήματα προσβασιμότητας και συμπερίληψης, και την ενημέρωση των φοιτητών/ριών με αναπηρία για τις προσπάθειες που τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα καταβάλλουν ώστε να άρουν τα εμπόδια με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι/αντιμέτωπες κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Επαγγελματική Κατάρτιση και Δια Βίου Μάθηση

Τα άτομα με αναπηρία υπολείπονται σημαντικά ως προς την πρόσβασή τους σε προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Δια Βίου Μάθησης. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Ειδικού Μητρώο Ανέργων της ΔΥΠΑ (βλ. Πίνακα 12), το 2022, για το οποίο υπάρχουν τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα για την κατάρτιση, από τους 29.599 ανέργους με αναπηρία οι οποίοι ήταν εγγεγραμμένοι στο Μητρώο, είχαν λάβει οποιασδήποτε μορφής επαγγελματική κατάρτιση σχεδόν το 15%. Ωστόσο, σε σύγκριση με το 2020 καταγράφεται θετική μεταβολή καθώς το εν λόγω ποσοστό άγγιζε μόλις το 2,3%.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ΔΥΠΑ εντός του 2024, δημοσίευσε πρόσκληση στο πλαίσιο της Δράσης 16913 «Προγράμματα Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης για αναβάθμιση πράσινων δεξιοτήτων για 50.000 ανέργους» σύμφωνα με την οποία δεν τηρήθηκαν οι ανώτερες αμοιβές των Παρόχων Κατάρτισης βάσει της υπ. αριθ. 82759/29-8-2022 ΚΥΑ με την οποία καθορίζεται το Σύστημα Σχεδιασμού και Διαχείρισης της υλοποίησης συγχρηματοδοτούμενων/επιδοτούμενων προγραμμάτων μη τυπικής μάθησης, Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ) και Γενικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΓΕΕ). Αποτέλεσμα αυτού ήταν στους 50.000 δικαιούχους να μην μπορούν να ενταχθούν άτομα με αναπηρία δεδομένου ότι οι Πάροχοι Κατάρτισης δεν λάμβαναν την ανώτερη αμοιβή ανθρωποώρας για να καλύψουν τις ανάγκες που προκύπτουν για τους/τις καταρτιζόμενους/ες με αναπηρία.

Η κατάσταση που επικρατεί τόσο στη γενική επαγγελματική εκπαίδευση/κατάρτιση, όσο και στις «ειδικές» επαγγελματικές δομές που απευθύνονται αποκλειστικά στα άτομα με αναπηρία, χαρακτηρίζεται από την απουσία σύνδεσης με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Κατά το έτος αναφοράς ψηφίστηκε ο ν.5082/2024 σχετικά με την «Ενίσχυση του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και άλλες επείγουσες διατάξεις», με αντικείμενο τη βελτίωση του τρόπου διοίκησης στον χώρο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΚ) και τη βέλτιστη ανταπόκριση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Τις προτάσεις της ΕΣΑμεΑ επί του νομοσχεδίου παρουσίασε στη Βουλή ο Πρόεδρος της ΕΣΑμεΑ, Ιωάννης Βαρδακαστάνης, μιλώντας στη συνεδρίαση της Επιτροπής κατά την ακρόαση των φορέων.[122] Ο Πρόεδρος της ΕΣΑμεΑ εξέφρασε την ικανοποίησή του για τη συμπερίληψη στο σχέδιο νόμου πολλών προτάσεων της Συνομοσπονδίας, δηλώνοντας ότι «Έχει αρχίσει να αχνοφαίνεται μια προσπάθεια για συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να αποκτούν τα ίδια προσόντα με όλους και να μπορούν να διεκδικήσουν θέσεις στην αγορά εργασίας. Σήμερα η Ιρλανδία και η Ελλάδα είμαστε οι τελευταίοι στην επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία στις 27 της ΕΕ».[123]

Ειδικότερα, με το άρθρο 5 του ν. 5082/2024, μετονομάζονται τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (δημόσια και ιδιωτικά) σε Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης για άτομα με αναπηρία (ΣΑΕΚ). Με το άρθρο 6, προβλέπεται ότι: Για τις περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία τα οποία τεκμηριωμένα δεν μπορούν να φοιτήσουν σε ΣΑΕΚ που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό, προς τον σκοπό της αντιμετώπισης ειδικών συνθηκών ή συγκεκριμένων κατηγοριών αναπηρίας, δύναται να ιδρύονται ΣΑΕΚ για άτομα με αναπηρία…». Στο άρθρο 13 ορίζεται για τα Κέντρα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΕΕΚ) ως προϋπόθεση ίδρυσης, η δυνατότητα πρόσβασης σε άτομα με αναπηρία. Επιπρόσθετα στον νόμο περιλαμβάνεται και το άρθρο 31 που αφορά στην «Ίδρυση Επαγγελματικών Σχολών Κατάρτισης (ΕΣΚ) για άτομα με αναπηρία», τα οποία τεκμηριωμένα δεν μπορούν να φοιτήσουν σε ΕΣΚ που απευθύνεται στον γενικό πληθυσμό. Για την ίδρυση ΕΣΚ για άτομα με αναπηρία ο νόμος ορίζει ότι εκπονούνται εξειδικευμένες μελέτες που προτείνει η ΚΕΕ.

Με τον ίδιο νόμο, ορίζονται πέραν των γενικών αρμοδιοτήτων των Γραφείων Επαγγελματικής Ανάπτυξης και Σταδιοδρομίας των ΚΕΕΚ και η ανάπτυξη συνεργασιών με κοινωνικούς εταίρους, τα ινστιτούτα των κοινωνικών εταίρων, το ΙΝ-ΕΣΑμεΑ, με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ και με άλλους φορείς του δημοσίου τομέα. Με το άρθρο 29 του ν. 5082/2024 ικανοποιείται επίσης το αίτημα της ΕΣΑμεΑ για συμμετοχή εκπροσώπων της στα Συμβούλια Σύνδεσης με την Παραγωγή και την Αγορά Εργασίας (ΣΣΠΑΕ), ενισχύοντας την εμπλοκή των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία στα περιφερειακά όργανα διακυβέρνησης του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Πέραν λοιπόν της συμμετοχής της ΕΣΑμεΑ στο ΚΣΕΕΚ (Κεντρικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης), εκπρόσωποι της πλέον συμμετέχουν και στα ΣΣΠΑΕ.

Βασικό κενό στο συγκεκριμένο νομοθέτημα αποτελεί η μη συμπερίληψη των αιτημάτων της ΕΣΑμεΑ αναφορικά με την αναβάθμιση και πιστοποίηση των σπουδών στα Εργαστηρία Ειδικής

[122] ΕΣΑμεΑ (2024, Ιανουάριος 15). Ι. Βαρδακαστάνης στη Βουλή για την επαγγελματική εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία: «Είμαστε τελευταίοι μαζί με την Ιρλανδία στην Ευρώπη των 27». Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/i-bardakastanhs-sth-boylh-gia-thn-epaggelmatikh-ekpaideysh-twn-atomwn-me-anaphria-eimaste-teleytaioi-mazi-me-thn-irlandia-sthn-eyrwph-twn-27

[123] *Ό.π.*

Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΕΕΕΕΚ) και την ένταξη αυτών στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, με αναγνώριση της ισοτιμίας του απολυτηρίου των ΕΕΕΕΚ με το απολυτήριο Γυμνασίου με δυνατότητα συνέχισης των σπουδών σε επίπεδο λυκείου, αλλά και της ένταξης στο Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της «Σχολής Επαγγελματικής Κατάρτισης Ατόμων με Αναπηρία» (Σχολή Ατόμων με Αναπηρία Αθηνών) και του «Εκπαιδευτικού Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης Εφήβων και Νέων με Ειδικές Ανάγκες Θεσσαλονίκη» της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ).

Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία

Τα σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και οι εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, έχει επανειλημμένα επισημάνει η ΕΣΑμεΑ στο ΥΠΑΙΘΑ.

Με τα άρθρα 17 και 18 του νόμου 5128/2024, προβλέφθηκαν δύο πολύ θετικές ρυθμίσεις για τις τοποθετήσεις και τις μεταθέσεις των εκπαιδευτικών με αναπηρία, που ήρθαν να ικανοποιήσουν ορισμένα από τα αιτήματα του αναπηρικού κινήματος σχετικά με τις μεταθέσεις και τοποθετήσεις των εκπαιδευτικών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικών γονέων/κηδεμόνων/συζύγων ατόμων με αναπηρία.

Με το άρθρο 17 «Διορισμός μόνιμων εκπαιδευτικών, μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού - Τροποποίηση παρ. 5 άρθρου 62 ν. 4589/2019», του ν.5128/2024, προβλέφθηκε διάταξη, σύμφωνα με την οποία, ο χρόνος απόσπασης του εκπαιδευτικού από την οργανική του θέση, λογίζεται πλέον ως χρόνος υπηρέτησης. Η ευνοϊκή αυτή ρύθμιση, αφορά σε νεοδιοριζόμενους εκπαιδευτικούς ή μέλη ΕΕΠ και ΕΒΠ που ανήκουν στις ειδικές κατηγορίες μετάθεσης της παρ. 1 του άρθρου 13 του ΠΔ 50/1996 (Α` 45), το οποίο αξίζει να επισημάνουμε ότι χρήζει αναμόρφωσης και επικαιροποίησης, διότι χρονολογείται από το 1996, και του άρθρου 8 του ΠΔ 56/2001 (Α` 47) αντίστοιχα, καθώς και για όσους έχουν, οι ίδιοι ή οι σύζυγοί τους, ποσοστό αναπηρίας εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) και άνω ανεξαρτήτως παθήσεως ή έχουν τέκνα με αναπηρία εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, ανεξαρτήτως παθήσεως. Ωστόσο, το ποσοστό αναπηρίας (75%) είναι αυθαίρετο, διότι δεν συνδέεται με καμία άλλη παροχή στη χώρα μας και δεν υπάρχει τεκμηριωμένο σκεπτικό που να αιτιολογεί αυτό το όριο (αντί για παράδειγμα του 67%).

Με το άρθρο 18 «Μετάθεση εκπαιδευτικών με ποσοστό αναπηρίας άνω του ογδόντα τοις εκατό και άνω - Προσθήκη υποπαρ. ιι στην παρ. Β του άρθρου 16 ν. 1566/1985» του ίδιου νόμου (5128/2024), προβλέφθηκε η κατ' εξαίρεση μετάθεση των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και τα μέλη ΕΕΠ και ΕΒΠ, που εμφανίζουν αναπηρία εφ' όρου ζωής σε ποσοστό ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω, σε περιοχές μετάθεσης της επιλογής τους. Και αυτή η διάταξη κρίνεται θετική. Ωστόσο, για να υπάρξει ουσιαστικό αποτέλεσμα, είναι αναγκαίο αφενός το ποσοστό αναπηρίας που προβλέπεται να μειωθεί από 80% σε 67%, αφετέρου να διευρυνθεί και να ισχύει για μεταθέσεις εκπαιδευτικών που έχουν σύζυγο ή τέκνα με ποσοστό αναπηρίας από 67% και άνω και ανεξάρτητα από το είδος της αναπηρίας.

Αξιολόγηση Εξελίξεων

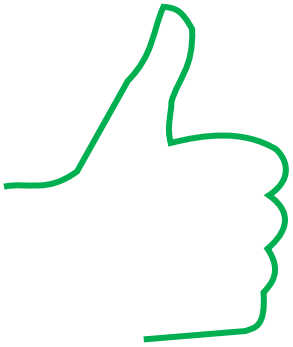

Η ψήφιση του ν. 5023/2023, βάσει του οποίου η νομική προστασία κατά των διακρίσεων (Αρχή της Ίσης Μεταχείρισης) επεκτείνεται πέρα από το πεδίο της εργασίας και σε άλλους τομείς όπως αυτό της εκπαίδευσης.

Η αύξηση του προσωπικού ΕΕΠ-ΕΒΠ που απασχολούνται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι θετικές ρυθμίσεις για τις τοποθετήσεις και τις μεταθέσεις των εκπαιδευτικών με αναπηρία (άρθρα 17 και 18 του ν. 5128/2024 (ΦΕΚ Α` 118/30.07.2024).

Η αύξηση των εισαχθέντων με σοβαρές παθήσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η μικρή άνοδος του δείκτη «Ποσοστό ατόμων ηλικίας 25-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση».

Η μη έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος που εκκρεμεί για την εξειδίκευση της εφαρμογή της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης πέρα από το πεδίο της εργασίας και σε άλλους τομείς όπως και του πεδίου της εκπαίδευσης.

Οι ελλείψεις σε στατιστικά δεδομένα για τη μαθητική διαρροή των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η μειωμένη προσβασιμότητα των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών.

Τα γερασμένα και ακατάλληλα/επικίνδυνα σχολικά κτίρια.

Η τάση μείωσης των ωρών υποστήριξης με Παράλληλη Στήριξη σε κάθε μαθητή.

Το ποσοστό 7% των εγκρίσεων για εξατομικευμένη υποστήριξη μαθητών οι οποίοι δεν εξυπηρετήθηκαν.

Το ελλιπές σύστημα μεταφοράς των μαθητών με αναπηρία στις σχολικές μονάδες.

Τα σοβαρά προβλήματα και οι ελλείψεις σε προσωπικό και υποδομές που αντιμετωπίζουν τα ΚΕΔΑΣΥ.

Η μεγάλη αναλογία μη μόνιμου προσωπικού στην ΕΑΕ και οι καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των ΕΕΠ και ΕΒΠ κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς.

Η μη πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Η μειωμένη υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι διακρίσεις που συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν ως προς την πρόσβασή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

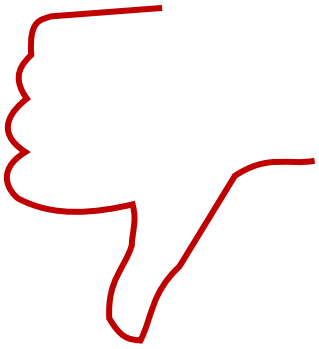

ΥΓΕΙΑ

Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη

Το 2024, η ΕΣΑμεΑ αφιέρωσε την 3η Δεκέμβρη, εθνική και παγκόσμια ημέρα ατόμων με αναπηρία, στην Υγεία. Η πανελλήνια καμπάνια που διοργάνωσε, ανέδειξε τα τεράστια προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες και σπάνιες παθήσεις και τα μέλη των οικογενειών τους, στην πρόσβασή τους σε δομές και υπηρεσίες υγείας και τον κίνδυνο που ανακύπτει για τις ζωές τους. Η παρατεταμένη υπερδεκαπενταετής οικονομική και πληθωριστική κρίση, με τη συνεχόμενη υποβάθμιση των δομών και υπηρεσιών δημόσιας υγείας, είχε και έχει σοβαρό αντίκτυπο στην κάλυψη των αναγκών υγείας των πολιτών και ειδικότερα των πολιτών με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις.

Η συνεχόμενη υποβάθμιση γίνεται σήμερα φανερή και στη μείωση των δαπανών για την υγεία ως ποσοστό του ΑΕΠ. Παρότι το 2020 και 2021 σημειώθηκε μικρή αύξηση του ποσοστού του ΑΕΠ για την υγεία, λόγω των αυξημένων υγειονομικών αναγκών, το 2022 παρουσιάζεται εκ νέου μείωση. Έτσι, το 2022, το ποσοστό των δαπανών για τη δημόσια υγεία υπολογίζεται σε 6%, με τον μέσο όρο της ΕΕ να ανέρχεται σε 7,6%. Ένα ποσοστό που εξακολουθεί να είναι ένα από τα πιο χαμηλά σε σχέση με τον μέσο όρο των κρατών μελών της ΕΕ.[124]

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύονται στην έκθεση της Eurostat για τα στατιστικά για την Ισότητα και την Μη-διάκριση (Statistics on equality and non-discrimination in the EU, 2024 edition), οι πολίτες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα βρίσκονται μακράν στη χειρότερη θέση από το σύνολο των χωρών της Ευρώπης των 27, ως προς την πρόσβασή τους σε υπηρεσίες υγείας. Σε επίπεδο ΕΕ, το 2023 το ποσοστό των ατόμων με μέτρια ή σοβαρή αναπηρία που αντιμετώπισε ανικανοποίητες ανάγκες υγείας ανήλθε σε 7,4%. Στην Ελλάδα το ποσοστό ανεβαίνει στο 32,6%. Πρόκειται για το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη των 27, το οποίο είναι υπερ-τετραπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου.[125]

Πανελλαδική Έρευνα
Πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες και σπάνιες παθήσεις στην υγεία
περισσότερα

Βάσει αυτών των δεδομένων το Παρατηρητήριο σχεδίασε και υλοποίησε μεγάλη πανελλαδική ποσοτική έρευνα για την Πρόσβαση στην Υγεία, η οποία έλαβε χώρα το διάστημα 16.10.2024 έως 06.11.2024[126] και διενεργήθηκε σε τελικό δείγμα 2.696 ατόμων με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις.

---

[124] Βλ. σ. 9 στο Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2024). *Πανελλαδική έρευνα: Πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία η/και χρόνιες και σπάνιες παθήσεις στην υγείας*. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/674/dc2/a60/674dc2a609e8b873676937.pdf

[125] *Ό.π.* σσ. 10-11.

[126] Η συλλογή των δεδομένων διήρκησε τρεις (3) εβδομάδες και έλαβε χώρα κατά το διάστημα 16/10/2024 έως 6/11/2024. Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνήσει την πρόσβαση σε υπηρεσίες, υποδομές και αγαθά υγείας, και να αποτυπώσει τα εμπόδια και τις διακρίσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις, ως προς την άσκηση του δικαιώματός τους να απολαμβάνουν το υψηλότερο δυνατό επίπεδο υγείας και να έχουν πρόσβαση σε δημόσιες, ποιοτικές, προσιτές και κατάλληλες υπηρεσίες υγείας. Για την επίτευξη των στόχων της έρευνας επιλέχθηκε η διενέργεια πανελλαδικής ποσοτικής έρευνας με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Η μεθοδολογία συλλογής των δεδομένων βασίστηκε σε ένα ευέλικτο και συμπεριληπτικό σχεδιασμό με στόχο τη μέγιστη δυνατή συμμετοχή ατόμων από όλες τις κατηγορίες αναπηρίας ή/και χρονίων και σπάνιων παθήσεων. Ως βασική μέθοδος συλλογής επιλέχθηκε η ηλεκτρονική αυτό-συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, και ταυτόχρονα, με βασική μέριμνα τη διευκόλυνση των συμμετεχόντων/ουσών,

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, το 31% των ατόμων με αναπηρία, χρόνια ή/και σπάνια πάθηση αντιμετώπισαν μεγάλη δυσκολία να λάβουν τις υπηρεσίες υγείας που χρειάστηκαν τα τελευταία δύο χρόνια. Το 43% των ατόμων με αναπηρία/χρόνια/σπάνια πάθηση βρέθηκε να στερείται αναγκαίας οδοντιατρικής φροντίδας και το 40% χρειάστηκε διαγνωστικές εξετάσεις που δεν μπόρεσε να πραγματοποιήσει. Το 39,5% δεν είχε πρόσβαση τουλάχιστον μία φορά σε αναγκαία ιατρική εξέταση ή θεραπεία κατά τα τελευταία δύο χρόνια, σε υπηρεσίες αποκατάστασης το 33%, ενώ υπηρεσίες ψυχικής υγείας στερήθηκε το 30%.

Η διερεύνηση των εμποδίων ως προς την κάλυψη των ανεκπλήρωτων αναγκών υγείας ανέδειξε την υψηλή οικονομική επιβάρυνση ως τον βασικότερο λόγο μη ικανοποίησης αναγκών υγείας σε όλες τις κατηγορίες αναγκών που διερευνήθηκαν. Τα άτομα που στερήθηκαν αναγκαία ιατρική εξέταση ή θεραπεία τουλάχιστον μια φορά κατά τα τελευταία δύο χρόνια αναφέρουν σε ποσοστό 68,3% την οικονομική επιβάρυνση/ανεπαρκή ασφαλιστική κάλυψη, σε ποσοστό 34,8% τη μεγάλη λίστα αναμονής και σε ποσοστό 22% τη μη διαθεσιμότητα εξειδικευμένου γιατρού για την αναγκαία εξέταση ή θεραπεία.

Αξίζει να αναφερθεί επίσης, το υψηλό ποσοστό ατόμων με αναπηρία/χρόνιες ή σπάνιες παθήσεις που αναφέρει ως βασικό λόγο ανικανοποίητων αναγκών σε διαγνωστικές εξετάσεις ή προληπτικούς ελέγχους τη μεγάλη λίστα αναμονής (44%). Η μη ικανοποίηση αναγκών σε αγορά τεχνικών βοηθημάτων ή ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού επίσης οφείλεται πρωτίστως στην οικονομική επιβάρυνση.

Σημαντικό εύρημα της έρευνας υπήρξε ότι το 78% του δείγματος απαντάει ότι έχει μειώσει δαπάνες για την κάλυψη των βασικών αναγκών διαβίωσης, όπως δαπάνες για τρόφιμα ή ρούχα, ώστε να καλύψει τις ανελαστικές ανάγκες υγείας του. Το ποσοστό ατόμων με σοβαρή οικονομική επιβάρυνση από το κόστος της υγείας σε βάρος βασικών αναγκών διαβίωσης σχετίζεται αντιστρόφως ανάλογα με το επίπεδο του εισοδήματος, καθώς και είναι αυξημένο στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες.

Αξιολόγηση παροχών ΕΟΠΥΥ

Η γενική εικόνα που προκύπτει από τις αξιολογήσεις των διαφόρων κατηγοριών παροχών και υπηρεσιών του ΕΟΠΥΥ στο πλαίσιο της έρευνας του Παρατηρητηρίου, καταδεικνύει χαμηλά ποσοστά ικανοποίησης στην πλειονότητα των παραμέτρων που αξιολογήθηκαν. Ο γενικός μέσος όρος αξιολόγησης των παροχών και υπηρεσιών του ΕΟΠΥΥ βρίσκεται στο 5,2/10. Η μέση τιμή αξιολόγησης για το σύνολο των παραμέτρων της νοσοκομειακής περίθαλψης που αξιολογήθηκαν είναι το 4,7/10. Ο θετικότερος βαθμός ικανοποίησης εκφράστηκε για την παράμετρο που αφορά την αντιμετώπιση από το προσωπικό, με τρόπο που να σέβεται την αξιοπρέπεια, την ατομικότητα και την ιδιωτικότητα των νοσηλευόμενων, με μέση βαθμολογία 6,34/10.

Διαμαρτυρία για την ακύρωση προγραμματισμένης επέμβασης σε άτομο με βαριά κινητική αναπηρία *περισσότερα*

Καθόλου ή ελάχιστα ικανοποιημένοι είναι οι πολίτες με αναπηρία/χρόνια/σπάνια πάθηση ιδιαίτερα από:

- Τον χρόνο αναμονής στα Τμήματα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ)

πραγματοποιήθηκαν τηλεφωνικές συνεντεύξεις ή και τηλεφωνική υποστήριξη κατά την αυτό-συμπλήρωση του ερωτηματολογίου σε άτομα με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση.

- Την επάρκεια ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού
- Την επάρκεια υλικού φροντίδας νοσηλευόμενων ασθενών.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα που κατά τα τελευταία δύο χρόνια νοσηλεύτηκαν σε δημόσιο νοσοκομείο απαντάνε σε ποσοστό 47% ότι έλαβαν την αναγκαία φροντίδα αποκλειστικά από το νοσηλευτικό προσωπικό του νοσοκομείου. Το 44% χρειάστηκε να φροντιστεί από άτομο της οικογένειας του ή άλλο οικείο πρόσωπο και το 9,2% έλαβε αποκλειστική νοσηλευτική φροντίδα με δική του οικονομική επιβάρυνση.

Τον Ιούλιο του 2024, ο ΣτΠ δημοσίευσε πόρισμά του αναφορικά με τις χρεώσεις των ιδιωτικών υγειονομικών φορέων και τον ρόλο του ΕΟΠΥΥ ως οργανισμού κοινωνικής ασφάλισης.[127] Ο ΣτΠ, εκτός άλλων, διαπιστώνει:

- την ελλιπή, ασαφή και ακατάλληλη ενημέρωση νοσηλευόμενων από τον ΕΟΠΥΥ,
- τη μη νόμιμη πρακτική χρέωσης «αναβάθμισης θέσης» κατά τη νοσηλεία σε συμβεβλημένες με τον ΕΟΠΥΥ ιδιωτικές κλινικές,
- μη τήρηση της νόμιμης διοικητικής διαδικασίας κατά τον έλεγχο των χρεώσεων από τον ΕΟΠΥΥ και την επιβολή κυρώσεων,
- την ανάγκη διερεύνησης και ενημέρωσης για τον έλεγχο του κόστους των νοσηλειών και από τη φορολογική διοίκηση και ζητήματα ως προς την διασφάλιση της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας κατά τη διενέργεια των ελέγχων.[128]

Αναφορικά με τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένων και οργανωμένων κέντρων διάγνωσης, παρακολούθησης, διαχείρισης και θεραπείας, που να καλύπτουν τις εξειδικευμένες ανάγκες της πάθησης, το γενικό ποσοστό των «αρκετά και πολύ» ικανοποιημένων υπολογίστηκε σε 38%, και το 62% είναι «λίγο ή καθόλου» ικανοποιημένοι. Σχετικά καλύτερη από τη γενική εικόνα ως προς την παροχή εξειδικευμένης φροντίδας, καταγράφεται στους πάσχοντες με αιματολογικά νοσήματα και στους νεφροπαθείς.

Το 71,1% των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα δηλώνουν ότι έχουν υπαχθεί στο θεσμό του προσωπικού/οικογενειακού γιατρού, ενώ δεν έχει υπαχθεί το 28,2%. Σημαντικό εύρημα όμως είναι ότι σε ορισμένες κατηγορίες αναπηρίας η κατανομή αυτή διαφοροποιείται. Ειδικότερα, σχεδόν τα μισά άτομα με εγκεφαλική παράλυση (45,6%) και το 36% των ατόμων με νοητική αναπηρία δεν έχουν υπαχθεί στον θεσμό.

Πρόσβαση σε φαρμακευτική αγωγή

Ιδιαίτερα σημαντικό τμήμα των ατόμων με αναπηρία/χρόνια/σπάνια πάθηση που συμμετείχαν στην έρευνα του Παρατηρητηρίου, αναφέρουν ότι στερήθηκαν τουλάχιστον μία φορά φάρμακα ή άλλα φαρμακευτικά σκευάσματα τα οποία τους είχαν συνταγογραφηθεί ή συστηθεί από γιατρό (34%), ενώ θα πρέπει να αναφερθεί και η σημαντική συχνότητα αναφοράς της «έλλειψης διαθεσιμότητας σε φάρμακα» που ανέρχεται σε 51% όσων αναφέρουν ανικανοποίητες ανάγκες σε φάρμακα ή άλλα

[127] Συνήγορος του Πολίτη (2024β). Πόρισμα για τις χρεώσεις των ιδιωτικών υγειονομικών φορέων και τον ρόλο του ΕΟΠΥΥ ως οργανισμού κοινωνικής ασφάλισης. Διαθέσιμο στο: https://www.synigoros.gr/api/files/download/530070

[128] *Ό.π.*

φαρμακευτικά. Στην Έκθεση του, ο ΣτΠ αναδεικνύει επίσης τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χρόνιοι πάσχοντες στην πρόσβαση τους σε φαρμακευτική αγωγή. Ειδικότερα, ο ΣτΠ έχει δεχθεί αναφορές πολιτών με χρόνιες παθήσεις που αντιμετωπίζουν προβλήματα κατά την πρόσβασή τους στη φαρμακευτική αγωγή, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δυσκολίες οφείλονται σε καθυστερήσεις στην εισαγωγή των σκευασμάτων, και στην περίπτωση εξειδικευμένης φαρμακευτικής αγωγής, σε ελλείψεις στην αγορά.[129] Δυσκολίες πρόσβασης στα φάρμακα αντιμετωπίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό οι κάτοικοι εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, ενώ ο ΣτΠ αναδεικνύει και την ύπαρξη καθυστερήσεων σε φάρμακα υψηλού κόστους από τα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ στην περιφέρεια, ακόμα και σοβαρές καθυστερήσεις στην προμήθεια σκευασμάτων χημειοθεραπείας για ογκολογικούς ασθενείς. Ως προς τους ογκολογικούς ασθενείς, ο ΣτΠ εστιάζει επίσης στην ανορθολογικότητα της συμμετοχής τους στην φαρμακευτική δαπάνη σε ποσοστό 25%. Σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο, για τους πάσχοντες από νεοπλασίες όλων των συστημάτων και λευχαιμίες, ορίζεται μηδενική συμμετοχή αποκλειστικά και μόνο για τα φαρμακευτικά σκευάσματα που αφορούν άμεσα τη θεραπεία και αντιμετώπιση της συγκεκριμένης πάθησης. Τα υπόλοιπα φάρμακα που χορηγούνται για τη συμπωματική θεραπεία τους χορηγούνται με συμμετοχή 25%.[130]

Χρήση ηλεκτρονικών υπηρεσιών και εφαρμογών υγείας

Στην έρευνα του Παρατηρητηρίου βρέθηκε ότι η μεγάλη πλειονότητα των ερωτώμενων, 78,1%, κάνει συστηματική χρήση της άυλης συνταγογράφησης και εκφράζει υψηλό βαθμό ικανοποίησης από την εν λόγω υπηρεσία. Ωστόσο, τα άτομα με αναπηρία χρησιμοποιούν λιγότερο συχνά ή και καθόλου την άυλη συνταγογράφηση σε σύγκριση με την ομάδα των ατόμων με χρόνιες παθήσεις, ενώ τρία (3) στα δέκα (10) άτομα με νοητική αναπηρία, δεν έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ την άυλη συνταγογράφηση. Ως προς τις υπόλοιπες ηλεκτρονικές υπηρεσίες και εφαρμογές που διερευνήθηκαν, τα ποσοστά χρήσης είναι πολύ χαμηλότερα, με την επόμενη εφαρμογή σε φθίνουσα σειρά συχνότητας χρήσης να είναι η εφαρμογή ραντεβού με γιατρούς του ΕΟΠΥΥ που ωστόσο συγκεντρώνει συστηματικούς χρήστες σε ποσοστό 18%. Συχνότερος λόγος για τη μη χρήση των ψηφιακών υπηρεσιών και εφαρμογών που διερευνήθηκαν αναδεικνύεται η δυσκολία χρήσης αυτών των εφαρμογών/υπηρεσιών (30,3%), ακολουθεί η αντίληψη ότι δεν παρέχουν κάποια σημαντική διευκόλυνση (24,9%), αλλά και η απουσία των απαραίτητων προδιαγραφών προσβασιμότητας (15%). Ποσοστό 7,1% δηλώνει ότι δεν έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο ή δεν διαθέτει προσωπικό υπολογιστή/tablet.

Προσβασιμότητα δομών και υπηρεσιών υγείας

Σχετικά με το επίπεδο προσβασιμότητας των δημόσιων δομών υγείας, μόνο οι τρεις (3) στους δέκα (10) ερωτηθέντες χαρακτηρίζουν ως καλό ή πολύ καλό το επίπεδο προσβασιμότητας, ενώ τα μεγαλύτερα ποσοστά αρνητικών κρίσεων καταγράφηκαν στα άτομα με εγκεφαλική παράλυση, σπάνιες παθήσεις, νευρολογικά νοσήματα, ρευματικά νοσήματα, τύφλωση, νευρομυϊκές παθήσεις και κινητική αναπηρία. Η γενική αξιολόγηση της προσβασιμότητας στις δομές υγείας είτε είναι δημόσιες είτε ιδιωτικές ανέδειξε τα ακόλουθα ευρήματα:

[129] ΣτΠ 2024β, σ. 61
[130] *Ό.π.*

- Το 44,6% των ατόμων με αναπηρία, χρόνια ή/και σπάνια πάθηση απαντάει ότι αντιμετωπίζει συνήθως «κάποια δυσκολία» να μετακινείτε από και προς δομές και υπηρεσίες υγείας προκειμένου να λάβει αναγκαία φροντίδα, ενώ το 23% αναφέρει «μεγάλη δυσκολία». Η μεγάλη απόσταση που έχει η κατοικία από τις υπηρεσίες υγείας αναδεικνύεται σε πρώτο βασικό εμπόδιο στις αγροτικές και τις ημιαστικές περιοχές, ενώ στις αστικές διαπιστώθηκε υψηλότερο ποσοστό δυσκολίας στη στάθμευση κατά τη διάρκεια της επίσκεψής κοντά στον πάροχο υπηρεσιών υγείας.
- Τα εμπόδια προσβασιμότητας κατά την επίσκεψη σε δομές και εγκαταστάσεις υγείας αφορούν κατά φθίνουσα συχνότητα αναφοράς «μεγάλης δυσκολίας ή αδυναμίας» σε: Χρήση των χώρων προσωπικής υγιεινής, Είσοδο στο κτίριο ή στην άνοδο σε όροφο, Κίνηση και προσανατολισμό μέσα στο κτίριο, Λήψη εξυπηρέτησης, βοήθειας και πληροφόρησης σε γλώσσα και μορφή που μπορούν να κατανοήσουν.
- Η έλλειψη προσβασιμότητας στις εγκαταστάσεις ή/και τον οδοντιατρικό εξοπλισμό ως εμπόδιο πρόσβασης σε αναγκαία οδοντιατρική φροντίδα, αναδείχθηκε στην Έρευνα, ιδίως από τα άτομα με κινητικές και νοητικές αναπηρίες.

Απουσία εκπροσώπησης ατόμων με αναπηρία από τους φορείς σχεδιασμού, αξιολόγησης και εφαρμογής των πολιτικών για την υγεία

Ο αποκλεισμός της συμμετοχής της ΕΣΑμεΑ από όλους τους Φορείς Σχεδιασμού, Εφαρμογής και Αξιολόγησης πολιτικών για την υγεία συνεχίστηκε κατά το έτος αναφοράς, αφού όπως διαπίστωσε η ΕΣΑμεΑ δεν συμπεριλήφθηκε εκπρόσωπός της στα μέλη που απαρτίζουν το Διοικητικό Συμβούλιο του Εθνικού Κέντρου Αξιολόγησης της Ποιότητας και Τεχνολογίας στην Υγεία-ΕΚΑΠΤΥ.[131]

Αποκλεισμός εκπροσώπησης του αναπηρικού κινήματος στην Υγεία παρά της δεσμεύσεις Ά.δ. Γεωργιάδη
περισσότερα

Στο ίδιο πνεύμα, σύμφωνα με τροπολογία που κατατέθηκε στη Βουλή σε σχέδιο νόμου του υπουργείου Δικαιοσύνης, συστάθηκε στο υπουργείο Υγείας Επιτροπή Ελέγχου του Συστήματος Ηλεκτρονικής Προέγκρισης (Επιτροπή Ελέγχου ΣΗΠ) του ΕΟΠΥΥ, στην οποία, επίσης δεν προβλέπεται η συμμετοχή εκπροσώπου του αναπηρικού κινήματος της χώρας. Υπενθυμίζεται ότι κατά την ίδια πρακτική η ΕΣΑμεΑ αποκλείστηκε από την σύνθεση του νέου διοικητικού συμβουλίου του ΕΟΠΥΥ. Σύμφωνα με τον ν. 4931/2022, δεν προβλέπεται η συμμετοχή εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών στο νέο διοικητικό συμβούλιο. Μάλιστα, το περιεχόμενο της εν λόγω διάταξης προκάλεσε τότε την έντονη αντίδραση της ΕΣΑμεΑ, η οποία γνωστοποίησε τη θέση της και κατά τη δημόσια διαβούλευση για το σχέδιο νόμου.

Ο αποκλεισμός, ωστόσο, της αντιπροσωπευτικότερης τριτοβάθμιας οργάνωσης των ατόμων με αναπηρία από τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και αξιολόγηση των πολιτικών της υγείας καταστρατηγεί ακόμα και τη νομοθεσία της χώρας, όπου σύμφωνα με το άρθρο 60 του ν.4931/2022, ορίζεται ότι η ΕΣΑμεΑ αποτελεί συνομιλητή της Πολιτείας σε θέματα που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών υγείας. Επισημαίνεται ότι η ΕΣΑμεΑ είχε λάβει διαβεβαίωση από τον Υπουργό Υγείας, σε συνάντηση που πραγματοποίησε μαζί του στις 05.02.2024, ότι ο άδικος αυτός αποκλεισμός θα διορθωθεί, δέσμευση η οποία εκ των πραγμάτων δεν τηρήθηκε.

[131] Βλ. ΦΕΚ ΥΟΔΔ 114, 09.02.2024

Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλευόμενων/ θεραπευόμενων

Σύμφωνα με το πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων των ασθενών και τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (ν. 3418/2005 ΦΕΚ Α 287/28-11-2005), οι γιατροί και το νοσηλευτικό προσωπικό οφείλουν να αντιμετωπίζουν όλους τους ασθενείς με σεβασμό και εμπιστοσύνη, ανεξάρτητα από τη φυλή, το φύλο, την αναπηρία, την εθνικότητα, την ηλικία, κ.λπ. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία που έχουν υποστεί διάκριση τόσο από ιδιώτες γιατρούς όσο και από δημόσιες υπηρεσίες και δομές υγείας. Πολλά άτομα με αναπηρία αναφέρουν επίσης αρνητική αντιμετώπιση κατά την αξιολόγηση της αναπηρίας τους από τις υγειονομικές επιτροπές των ΚΕΠΑ.

Στην Έρευνα του Παρατηρητηρίου ποσοστό σχεδόν 37% του δείγματος έχει αισθανθεί τουλάχιστον μια φορά -κατά τα τελευταία 2 χρόνια- ότι αντιμετώπισε αρνητική διακριτική μεταχείριση, λόγω των ατομικών τους χαρακτηριστικών όταν χρειάστηκε να αναζητήσει/λάβει ιατρική φροντίδα/περίθαλψη. Σημαντικά υψηλότερες συχνότητες σε βιώματα διάκρισης καταγράφονται στα άτομα με εγκεφαλική παράλυση, σπάνιες παθήσεις, κώφωση, νευρομυϊκές παθήσεις, ψυχική αναπηρία και νευρολογικά.

Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι τα ποσοστά αυτά δεν είναι πλειοψηφικά και ταυτόχρονα η παράμετρος που αφορά στην αντιμετώπιση από το προσωπικό, με τρόπο που να σέβεται την αξιοπρέπεια, την ατομικότητα και την ιδιωτικότητα των νοσηλευόμενων έλαβε από την υψηλότερη βαθμολογία αξιολόγησης από τους συμμετέχοντες (6,34/10) σε σύγκριση με όλες τις υπόλοιπες διαστάσεις της νοσοκομειακής περίθαλψης που διερευνήθηκαν.

Αξιολόγηση Εξελίξεων

Η σχετικά υψηλή ικανοποίηση που εκφράστηκε για την παράμετρο που αφορά την αντιμετώπιση από το προσωπικό, με τρόπο που να σέβεται την αξιοπρέπεια, την ατομικότητα και την ιδιωτικότητα των νοσηλευόμενων.

Τα υψηλά ποσοστά πολιτών με ανικανοποίητες ανάγκες υγείας.

Οι μεγάλες λίστες αναμονής για διαγνωστικές εξετάσεις και θεραπείες.

Το τεράστιο οικονομικό φορτίο που επωμίζονται τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις προκειμένου να καλύψουν της ανάγκες της υγείας τους, συνήθως σε βάρος άλλων βασικών αναγκών διαβίωσης.

Οι μεγάλοι χρόνοι αναμονής στα Τμήματα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ).

Οι ελλείψεις σε ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό.

Οι ελλείψεις των νοσοκομείων σε αναλώσιμα και υλικά φροντίδας νοσηλευόμενων ασθενών.

Η μειωμένη προσβασιμότητα των δομών και υπηρεσιών υγείας.

Τα εμπόδια πρόσβασης σε αναγκαία φαρμακευτική αγωγή και το υψηλό ποσοστό χρονίων πασχόντων και ατόμων με αναπηρία που στερούνται αναγκαία φάρμακα.

Ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από το δικαίωμα τους να εκπροσωπούνται στους φορείς σχεδιασμού, αξιολόγησης και εφαρμογής των πολιτικών για την υγεία.

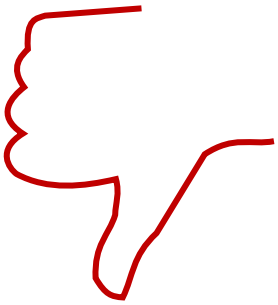

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία

Το πεδίο της εργασίας εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο σημαντικών φραγμών και διακρίσεων που παρεμποδίζουν την άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην εργασία και απασχόληση σε ίση βάση με τους άλλους, και κατ' επέκταση την ισότιμη ένταξη τους στην κοινωνία. Η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στις Τελικές Παρατηρήσεις της προς τη χώρα είχε εκφράσει την ανησυχία της για το υψηλό ποσοστό ανεργίας μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και τις ανεπαρκείς προσπάθειες για να διασφαλιστεί η ένταξή τους στην ανοιχτή αγορά εργασίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία την Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (έτος αναφοράς το 2022),[132] ο δείκτης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στο εργατικό δυναμικό, βρέθηκε να είναι, στις κατεξοχήν παραγωγικές ηλικίες 20-64 ετών, στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 23,8%, έναντι ποσοστού 77,7% του πληθυσμού χωρίς αναπηρία.

Γράφημα 4: Δείκτης συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (οικονομικά ενεργός πληθυσμός) στα άτομα ηλικίας 20-64 και κατάσταση αναπηρίας

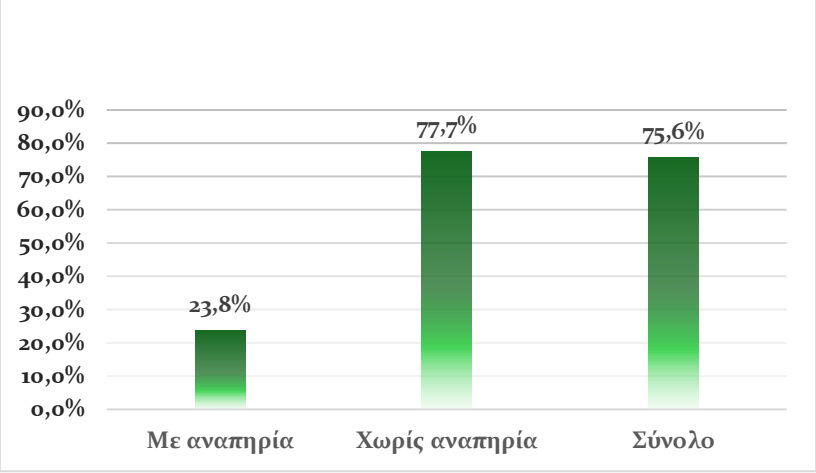

Πηγή: *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022*
Επεξεργασία: *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

Το ίδιο έτος (2022), ο δείκτης απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία 20-64 ετών, δηλαδή το ποσοστό των απασχολούμενων ατόμων στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, υπολογίστηκε να είναι 18,4%, ενώ το ποσοστό των απασχολούμενων χωρίς αναπηρία ίδιας ηλικίας ανέρχεται στο 68,2%. Το χάσμα απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία αγγίζει δηλαδή τις 50 μονάδες. Τα ποσοστά αυτά απέχουν σοβαρά από τους στόχους της Εθνικής Στρατηγικής για τις ενεργητικές Πολιτικές

[132] Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2023). 14ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: Άτομα με Αναπηρία και το Δικαίωμα στην Εργασία. Διαθέσιμο στο: https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/93/140-deltio-toy-parathrhthrioy-ths-esmea-stoixeia-sok-gia-thn-apasxolhsh-twn-atomwn-me-anaphria-ektos-ergatikoy-dynamikoy-h-syntriptikh-pleionothta

Απασχόλησης[133] που στοχεύουν σε αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 20-64 ετών στο 40% έως το 2025 και στο 60% ως το 2030.

Γράφημα 5: Δείκτης απασχόλησης και κατάσταση αναπηρίας στην ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών

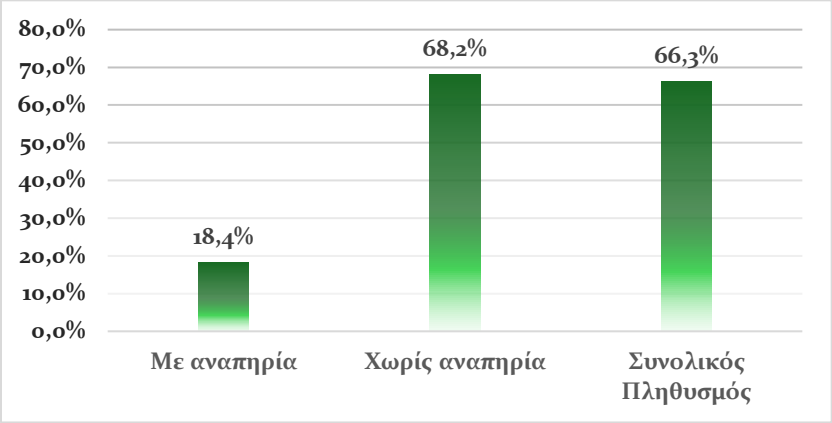

Πηγή: *Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022*
Επεξεργασία: *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

Τα εμπεδωμένα στερεότυπα και οι πρακτικοί φραγμοί (π.χ. έλλειψη προσβασιμότητας του δομημένου περιβάλλοντος, των εργασιακών περιβαλλόντων, των μέσων μαζικής μεταφοράς κ.ά.) που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην αγορά εργασίας, αποτρέπουν μεγάλο τμήμα αυτών από την ενεργή αναζήτηση απασχόλησης. Μεταξύ των σοβαρών εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην εργασιακή τους ένταξη, είναι η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση εργάζονται. Η διακοπή του επιδόματος, που έρχεται να καλύψει το πρόσθετο κόστος διαβίωσης λόγω αναπηρίας, λειτουργεί ως σημαντικό αντικίνητρο για την ένταξή των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.

Στον Πρωθυπουργό Κ. Μητσοτάκη για τα εμπόδια στην εύρεση εργασίας για τα άτομα με αναπηρία *περισσότερα*

Όπως σημειώνεται και στο αναλυτικό υπόμνημα που απέστειλε η ΕΣΑμεΑ στον πρωθυπουργό της χώρας[134] σχετικά με το διαχρονικό της αίτημα για αύξηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο εργατικό δυναμικό, το ζήτημα αυτό απασχόλησε κατά το έτος αναφοράς και την Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2023-2024[135] που δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 2024, στην οποία αναφέρεται ότι

> Μία άλλη κατηγορία με χαμηλή συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει εν δυνάμει δεξαμενή εργατικού δυναμικού, είναι τα άτομα με αναπηρία [...] Η Ελλάδα το 2022, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, είναι προτελευταία στην ΕΕ-

[133] Βλ. https://ypergasias.gov.gr/apascholisi/ethniki-stratigiki-gia-tis-energitikes-politikes-apascholisis/
[134] ΕΣΑμεΑ (2024, 2 Σεπτεμβρίου). Άρση των υφιστάμενων εμποδίων και εφαρμογή θετικών μέτρων δράσης με στόχο την αύξηση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο εργατικό δυναμικό της χώρας. Επιστολή. Διαθέσιμη στο: https://www.esamea.gr/el/article/ston-prwthypoyrgo-k-mhtsotakh-gia-ta-empodia-sthn-eyresh-ergasias-gia-ta-atoma-me-anaphria
[135] Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος (2024). Νομισματική Πολιτική 2023-2024. Διαθέσιμο στο: https://www.bankofgreece.gr/Publications/NomPol20232024.pdf

> 27 ως προς το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό ατόμων με μερική ή σοβαρή αναπηρία [...] Οι περισσότεροι άνεργοι με αναπηρία είναι μακροχρόνια άνεργοι [...] η δυσκολία στον τρόπο εύρεσης εργασίας αλλά και η προσβασιμότητα των πιθανών χώρων εργασίας αποτελούν σημαντικά εμπόδια εισόδου στην αγορά εργασίας. Με κατάλληλες παρεμβάσεις, όπως οι φοροαπαλλαγές σε επιχειρήσεις που προσλαμβάνουν άτομα με πάνω από ένα ποσοστό αναπηρίας, η σύνδεση στοχευμένων προγραμμάτων για [άτομα με αναπηρία] με την αγορά εργασίας, η βελτίωση των υποδομών προσβασιμότητας των [ατόμων με αναπηρία] στους χώρους εργασίας και ο εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου που αφορά το σύστημα ποσόστωσης για την απασχόληση [των ατόμων με αναπηρία], μπορούν να προστεθούν στο εργατικό δυναμικό της χώρας επιπλέον εργαζόμενοι και να πλησιάσουμε τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.[136]

Ο Στόχος V.1 της Εθνικής Στρατηγικής αφορά στη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία και περιλαμβάνει δράση (Δράση 115) για την άρση των αντικινήτρων που εμποδίζουν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην εργασία (π.χ. η αποσύνδεση της επιδοματικής πολιτικής από την απασχόληση) και δημιουργία συστήματος κινήτρων που διευκολύνει την πρόσβασή τους στη μισθωτή εργασία, την αυτοαπασχόληση, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της δράσης έχει οριστεί μέχρι τον Δεκέμβριο του 2025, ενώ είχε προσδιοριστεί ως ορόσημο η ψήφιση νομοθετικής ρύθμισης (έως Δεκέμβριο 2024) που θα επιτρέπει σε συνταξιούχους λόγω αναπηρίας, να εργάζονται.

Πράγματι, βασική εξέλιξη που έλαβε χώρα το 2024, η οποία ήρθε να δικαιώσει τους πολύχρονους αγώνες της ΕΣΑμεΑ για τους συνταξιούχους με αναπηρία ώστε να απολαμβάνουν ισότιμη αντιμετώπιση ως προς την πρόσβαση στην εργασία, υπήρξε η νομική κατοχύρωση του δικαιώματός τους να εργάζονται δίχως διακοπή όπως όλοι οι συνταξιούχοι. Παρότι, σύμφωνα με το άρθρο 114 του ν. 5078/2023, είχε ήδη δοθεί η δυνατότητα απασχόλησης χωρίς επιπτώσεις στους συνταξιούχους λόγω αναπηρίας, πρόβλημα αποτελούσε ότι σύμφωνα με το μέχρι πρότινος ισχύον πλαίσιο, για να προχωρήσει η συνταξιοδότηση των ατόμων με αναπηρία θα έπρεπε να έχουν ήδη διακόψει την τρέχουσα εργασία τους. Με το άρθρο 43 του ν. 5157/2024[137] «Χορήγηση σύνταξης λόγω αναπηρίας από κοινή νόσο Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 11Α ν. 4387/2016» ορίζεται ότι «Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 11Α του ν. 4387/2016 (Α' 85), περί σύνταξης λόγω αναπηρίας από κοινή νόσο, διαγράφονται οι λέξεις «έχουν διακόψει με οποιονδήποτε τρόπο την υπακτέα στην ασφάλιση εργασία, απασχόληση ή ιδιότητά τους...». Η ιδιαίτερα θετική αυτή εξέλιξη δρομολογήθηκε μετά από συνεχείς προσπάθειες, αγώνες, διεκδικήσεις και παρεμβάσεις της ΕΣΑμεΑ, με έγγραφα και συναντήσεις σε υπουργεία και στη Βουλή, εδώ και σχεδόν 25 χρόνια.

Λήψη θετικών μέτρων για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία

Σύμφωνα με το ν. 4765/2021, η διαδικασία προσλήψεων στο δημόσιο τομέα διενεργείται μια φορά κάθε δύο χρόνια. Ειδικότερα, για τα άτομα με αναπηρία, όπως προβλέπεται από το ν. 4765/2021, το 12% των προκηρυσσόμενων θέσεων θα καλύπτεται από άτομα με αναπηρία που έχουν πιστοποιηθεί με τουλάχιστον 50% ποσοστό αναπηρίας και το 5% των προκηρυσσόμενων θέσεων θα καλύπτεται από άτομα που έχουν στενό συγγενή με αναπηρία. Ωστόσο, στον ν. 4765/2021, η παρ. 2 του άρθρου 6, η οποία δεν τροποποιήθηκε παρά τις έντονες διαμαρτυρίες της ΕΣΑμεΑ, επιφυλάσσει διακριτική

[136] *Ό.π.* σ. 95

[137] ν.5157 ΦΕΚ Α 187/15.11.2024 «Αναμόρφωση του θεσμού του Προσωπικού Ιατρού Σύσταση Πανεπιστημιακών Κέντρων Υγείας Σύνταξη αναπηρίας από κοινή νόσο και άλλες διατάξεις.»

μεταχείριση εις βάρος των ατόμων με αναπηρία, καθώς η σχετική διάταξη, δεν εφαρμόζεται για τις θέσεις των φορέων της παρ. 1 του άρθρου 2 κλάδων/ειδικοτήτων του ειδικού ένστολου προσωπικού της δημοτικής αστυνομίας όλων των κατηγοριών, καθώς και των κλάδων ΔΕ Χειριστών Μηχανημάτων Έργων, ΔΕ Οδηγών, ΔΕ Τεχνικών (όλες οι ειδικότητες), ΔΕ Φύλαξης, ΥΕ Προσωπικού Καθαριότητας Εξωτερικών Χώρων, ΥΕ Υγειονομικού Προσωπικού και κλάδων/ειδικοτήτων κάθε είδους ανταποδοτικών υπηρεσιών καθαριότητας και πρασίνου και των υπηρεσιών κοιμητηρίων των ΟΤΑ. Ο αποκλεισμός αυτός παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης, όταν μάλιστα άτομα με αναπηρία που φοιτούν στα ΕΕΕΕΚ εκπαιδεύονται σε ειδικότητες που αναφέρονται στην εν λόγω παράγραφο. Η ΕΣΑμεΑ απέστειλε επιστολή στις 21.02.24 στην Υπουργό Εσωτερικών προκειμένου να εκφράσει τη δυσαρέσκεια των ατόμων με αναπηρία για αυτόν τον άδικο αποκλεισμό.

Παραβίαση του συστήματος προσλήψεων ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στους ΟΤΑ

περισσότερα

Με τον ν.5149/2024 «Επιτάχυνση προσλήψεων μέσω ΑΣΕΠ, τροποποιήσεις στον Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων [...] και λοιπές διατάξεις για τη βελτίωση της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης.», εισάγεται θετική ρύθμιση για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία. Ειδικότερα, με το άρθρο 3 του ν.5149/2024, θεσμοθετείται προθεσμία για τον ετήσιο καθορισμό των θέσεων προσωπικού που καλύπτονται από άτομα με αναπηρία σε κάθε φορέα του Δημοσίου, η άπρακτη παρέλευση της οποίας συνεπάγεται τον συνολικό αποκλεισμό του οικείου υπουργείου ή αρχής από τη συμμετοχή σε προκηρύξεις πλήρωσης θέσεων του ίδιου έτους.

Κατόπιν αιτήματος της ΕΣΑμεΑ, προβλέφθηκε επίσης ότι για την πλήρωση των θέσεων της παρ. 1, στους πίνακες κατάταξης των προκηρύξεων του άρθρου 28, προτάσσονται οι υποψήφιοι με πιστοποιημένη επ' αόριστον αναπηρία ποσοστού τουλάχιστον πενήντα τοις εκατό (50%) και έπονται οι υποψήφιοι με αναπηρία ποσοστού τουλάχιστον πενήντα τοις εκατό (50%) με πιστοποίηση διάρκειας τουλάχιστον έξι (6) συνεχόμενων ετών ή έξι (6) ετών διακεκομμένων εντός χρονικού διαστήματος επτά (7) ετών. Εάν δεν πληρωθούν οι θέσεις σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο, αυτές καλύπτονται από υποψηφίους με αναπηρία ποσοστού τουλάχιστον πενήντα τοις εκατό (50%) με πιστοποιημένη διάρκεια μικρότερη αυτής του πρώτου εδαφίου». Αυτή η διάταξη έρχεται να αποκαταστήσει αδικίες και ανισότητες που δημιουργούσε η μη αναφορά στις διατάξεις του νόμου στη χρονιότητα της αναπηρίας. Ωστόσο, στον ίδιο νόμο, δεν συμπεριλήφθηκε το σημαντικό αίτημα της ΕΣΑμεΑ για μοριοδότηση του ποσοστού αναπηρίας, ώστε τα άτομα με μεγαλύτερο ποσοστό αναπηρίας να μπορούν να απολαμβάνουν κατά προτεραιότητα την προστασία του νόμου.

Αναφορικά με τον ιδιωτικό τομέα ο ν. 2643/1998 που εξακολουθεί να είναι σε ισχύ και προβλέπει συγκεκριμένες ποσοστώσεις για τις προσλήψεις ατόμων με αναπηρία για θέσεις που προκηρύσσονται στον ιδιωτικό τομέα, στην πραγματικότητα δεν τέθηκε ποτέ σε ουσιαστική εφαρμογή. Η ΕΣΑμεΑ έχει πραγματοποιήσει πολλαπλές παρεμβάσεις σχετικά με την αναγκαιότητα αναμόρφωσης και εκσυγχρονισμού του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου.

Εθνική Έκθεση για τη σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο της εργασίας

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η βία και η παρενόχληση -είτε αυτή είναι σωματική, είτε ψυχολογική, είτε σεξουαλική- αποτελεί μια πραγματικότητα στο χώρο εργασίας (με τις γυναίκες να είναι περισσότερο ευάλωτες σε σχέση με τους άνδρες), υιοθέτησε τη Σύμβαση 190 σχετικά με την εξάλειψη της βίας και της παρενόχλησης στο εργασιακό περιβάλλον, την οποία η χώρα κύρωσε με το ν. 4808/2021. Ο σκοπός της Σύμβασης είναι να καθορίσει τα ελάχιστα πρότυπα για την αντιμετώπιση της παρενόχλησης και της βίας που λαμβάνον χώρα στο χώρο εργασίας. Τον Δεκέμβριο του 2024, τρία χρόνια μετά την κύρωση της Σύμβασης δημοσιεύθηκε η πρώτη Εθνική Έκθεση για τη Σεξουαλική Παρενόχληση στον χώρο εργασίας,[138] η οποία είχε ως σκοπό, μεταξύ άλλων, την καταγραφή και ανάλυση των συνθηκών σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, ένας στους τρεις εργαζόμενους/ες έχουν δεχτεί σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας (31,4%), τρία στα τέσσερα θύματα είναι γυναίκες εργαζόμενες (75,3%), ενώ μόνο το 1,6% των θυμάτων κατήγγειλαν περιστατικό στις αρμόδιες αρχές, και μόνο το 3,1% διαθέτει συλλογική σύμβαση εργασίας με διατάξεις που καλύπτουν τη σεξουαλική παρενόχληση.[139] Ως προς τις γυναίκες που είναι πιο ευάλωτες στη σεξουαλική παρενόχληση είναι συνήθως οικονομικά εξαρτημένες, υπήκοοι τρίτων χωρών, γυναίκες με κάποια μορφή αναπηρίας κ.λπ. Μάλιστα, ως προς τις γυναίκες με αναπηρία, ένα ποσοστό της τάξεως του 4,3% απάντησε ότι έχει δεχθεί σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας.[140]

Υποστηριζόμενη εργασία για τα άτομα με αναπηρία

Παρότι η θεσμοθέτηση και ενίσχυση της *υποστηριζόμενης απασχόλησης* ως «δημιουργικής διεξόδου και μέσου βιοπορισμού για τα άτομα με αναπηρία» είχε συμπεριληφθεί στους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2020-2023), πρακτικά ελάχιστα βήματα έγιναν προς την υλοποίηση αυτού του στόχου. Ειδικότερα στις αρχές του 2023 πραγματοποιήθηκε η συνάντηση της Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) για τη θεσμοθέτηση της υποστηριζόμενης εργασίας για τα άτομα με αναπηρία, ομάδα η οποία εν τέλει διέκοψε τη λειτουργία της χωρίς να έχει παραχθεί κάποιο αποτέλεσμα. Η εν λόγω δράση, ωστόσο, μεταφέρθηκε στην Εθνική Στρατηγική αφού προβλέπεται εκ νέου η *Θέσπιση θεσμικού πλαισίου για την υποστηριζόμενη απασχόληση* ατόμων με αναπηρία και εφαρμογή σχετικού προγράμματος υλοποίησης, έως τον Δεκέμβριο του 2025.

Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες διορισμού και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση

[138] Η Εθνική Έκθεση για τη Σεξουαλική Παρενόχληση στον χώρο εργασίας, εκπονήθηκε από τη Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «Σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας» με φορείς υλοποίησης το Ίδρυμα Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) στην Αθήνα, σε συνεργασία με τη Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) και τη Γραμματεία Ισότητας και Ατομικών – Κοινωνικών Δικαιωμάτων της Συνομοσπονδίας. Η Έκθεση είναι διαθέσιμη στο: https://gsee.gr/deltia-typou/fes-gsee-ethniki-ekthesi-seksoualiki-parenochlisi-ston-choro-ergasias-2024-vasika-symperasmata/

[139] *Ό.π.*

[140] *Ό.π.* σ. 14.

Μητρώο Ανέργων με Αναπηρία - ΔΥΠΑ

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μητρώου Ανέργων της ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ), τον Ιούλιο του 2024 ήταν εγγεγραμμένα 31.061 άτομα με αναπηρία. Συγκριτικά με τέσσερα (4) χρόνια πριν, καταγράφεται αύξηση του αριθμού των εγγεγραμμένων της τάξεως του 16%.

Πίνακας 12: Στοιχεία του Μητρώου Ανέργων με Αναπηρία της ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ)

Έτος/Μήνας αναφοράς	Μάιος 2020	Δεκέμβριος 2021	Απρίλιος 2022	Ιούλιος 2024
Εγγεγραμμένοι άνεργοι με αναπηρία (50% και άνω)	26.884	29.717	29.599	31.061
Έχουν λάβει κατάρτιση	630	2113	4327	not avaliable
Βρίσκονται σε μακροχρόνια ανεργία	22.684	25.182	24.449	23.200

***Πηγή**: ΔΥΠΑ (Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης)*
***Επεξεργασία**: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

Το 75% των εγγεγραμμένων βρίσκονται σε μακροχρόνια ανεργία, ποσοστό που σε σύγκριση με το 2020 εμφανίζει μείωση 10 μονάδων. Επιπροσθέτως, από τα στοιχεία προκύπτει ότι, παρά την παρατεταμένη παραμονή τους σε καθεστώς ανεργίας η πλειονότητα αυτών των εγγεγραμμένων δεν έχουν λάβει καμία επαγγελματική κατάρτιση μέσω προγραμμάτων της ΔΥΠΑ.

Ειδικό βοήθημα ευάλωτων Ομάδων ΔΥΠΑ

Το Φεβρουάριο του 2024 ξεκίνησε μια νέα παροχή της ΔΥΠΑ με σκοπό τη στήριξη ιδιαίτερα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων –που δεν θεμελιώνουν δικαίωμα για το επίδομα ανεργίας– για την ομαλή επανένταξή τους στην αγορά εργασίας, ενισχύοντας και διευρύνοντας το δίχτυ κοινωνικής προστασίας της ΔΥΠΑ προς τους ανέργους. Συγκεκριμένα, ως δικαιούχοι του *Ειδικού Βοηθήματος Ευάλωτων Ομάδων* ορίστηκαν: οι άνεργοι, οι γονείς μονογονεϊκών οικογενειών, οι αποφυλακισμένοι, οι γυναίκες, τα θύματα έμφυλης ή/και ενδοοικογενειακής βίας, τα θύματα βίας -εμπορίας, απεξαρτημένοι από εξαρτησιογόνες ουσίες, κ.λπ., χωρίς, ωστόσο, να έχουν συμπεριληφθεί σε αυτές τις ομάδες τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις. Παρά την παρέμβαση της ΕΣΑμεΑ η συγκεκριμένη αδικία δεν έχει αποκατασταθεί.

Εκτός ειδικού βοηθήματος ευάλωτων ομάδων της ΔΥΠΑ τα άτομα με αναπηρία… *περισσότερα*

Εύλογες προσαρμογές στην εργασία

Σύμφωνα με δεδομένα της EU SILC (έτους 2020), μόνο το 20% των εργαζομένων με αναπηρία απολαμβάνουν πλήρως ή έστω μερικώς εύλογες προσαρμογές στην εργασία τους, σύμφωνα με τις ανάγκες της αναπηρίας ή της πάθησής τους. Η ΕΣΑμεΑ, έχοντας ως υψηλή προτεραιότητα στις

διεκδικήσεις της, την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, θέτει συνεχώς στη δημόσια συζήτηση το ζήτημα των εύλογων προσαρμογών.

Το 2024, μετά από την ηχηρή διαμαρτυρία της ΕΣΑμεΑ και των οργανώσεών της, αποσύρθηκε από το νομοσχέδιο «Ίδρυση Ελληνικού Κέντρου Αμυντικής Καινοτομίας, εκσυγχρονισμός θεσμικού πλαισίου των Ανωτάτων Στρατιωτικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, σύσταση Κοινού Σώματος Πληροφορικής στις Ένοπλες Δυνάμεις και λοιπές διατάξεις», το άρθρο 69 «Τακτικές και έκτακτες μεταθέσεις - Τροποποίηση παρ. 1 και 2 άρθρου 5 ν. 3883/2010». Με το συγκεκριμένο άρθρο θα καταργούνταν αφενός το αμετάθετο των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων που φροντίζουν άτομο με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση, αφετέρου το δικαίωμα των στελεχών με αναπηρία/χρόνια πάθηση ή σακχαρώδη διαβήτη να υπηρετούν στον τόπο προτίμησής τους.

Απόσυρση άρθρου από νομοσχέδιο του Υπ. Εθνικής Άμυνας που αναιρούσε τα δικαιώματα στελεχών με αναπηρία και στελεχών που φροντίζουν άτομα με αναπηρία *περισσότερα*

Εύλογες προσαρμογές στην εργασία – Κατευθυντήριες οδηγίες και καλές πρακτικές

Τον Αύγουστο του 2024, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο πλαίσιο υλοποίησης της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030, δημοσίευσε κατευθυντήριες οδηγίες για την παροχή εύλογων προσαρμογών στην εργασία για τα άτομα με αναπηρία.[141] Στόχος των εν λόγω οδηγιών -για τη διαμόρφωση των οποίων συμμετείχαν μέλη από την Πλατφόρμα για την Αναπηρία (Disability Platform) και κοινωνικοί εταίροι- είναι η παροχή πληροφοριών, πρακτικών παραδειγμάτων και αναφορών προκειμένου να βοηθήσουν τους εργοδότες να ανταποκριθούν στην παροχή αυτών των προσαρμογών. Λαμβάνοντας υπόψη τον ασαφή τρόπο με τον οποίο έχει αποδοθεί η έννοια των εύλογων προσαρμογών,[142] η εν λόγω έκδοση αποτελεί σημαντικό εργαλείο ως προς τη διευκρίνηση του τι μπορεί να προσφερθεί ως εύλογη προσαρμογή στους εργαζόμενους με αναπηρία στην Ευρώπη. Σύμφωνα με το EDF, η δημοσίευση των κατευθυντήριων γραμμών για την παροχή εύλογων προσαρμογών στην εργασία αποτελεί σημαντική εξέλιξη ως προς την ικανοποίηση του πάγιου αιτήματος του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος αναφορικά με το πώς τα άτομα με αναπηρία μπορούν να απολαύσουν το εν λόγω δικαίωμά τους στην πράξη.[143] Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες της ΕΕ, μεταξύ άλλων, α) διευκρινίζουν, *τι είναι* μια εύλογη προσαρμογή για τους εργαζομένους, *πώς* οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες μπορούν να λάβουν υποστήριξη για την παροχή εύλογων προσαρμογών, *ποια* είναι τα οφέλη που μπορούν να έχουν τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι εργοδότες από την παροχή εύλογων προσαρμογών, και β) παρέχουν παραδείγματα εύλογων προσαρμογών, όπως η παροχή υποστηρικτικής τεχνολογίας, η προσαρμογή του χώρου εργασίας, η παροχή τηλεργασίας, ο ευέλικτος χρόνος εργασίας, κ.λπ.

Εύλογες προσαρμογές στην εργασία - Κατευθυντήριες οδηγίες και καλές πρακτικές *περισσότερα*

[141] Για περισσότερα, βλ.
[142] Βλ. Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, ο οποίος έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία με το ν. 4443/2016.
[143] Για περισσότερα βλ. https://www.edf-feph.org/european-commission-offers-clarification-on-reasonable-accommodation-at-work/

Αξιολόγηση Εξελίξεων

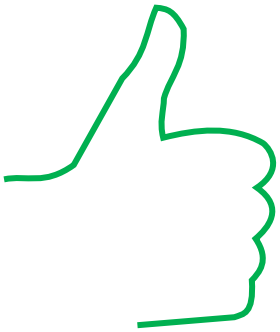

Η νομική κατοχύρωση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία να λαμβάνουν σύνταξη αναπηρίας χωρίς διακοπή της εργασίας τους.

Το άρθρο 3 του ν. 5149/2024, το οποίο ορίζει προθεσμία στους φορείς του δημοσίου για τον ετήσιο καθορισμό των θέσεων προσωπικού που καλύπτονται από άτομα με αναπηρία σε κάθε φορέα.

Η ρύθμιση που εντάχθηκε στον ν. 5149/2024 κατόπιν αιτήματος της ΕΣΑμεΑ, βάσει της οποίας στο σύστημα προσλήψεων των ατόμων με αναπηρία στον δημόσιο τομέα, λαμβάνεται πλέον υπόψη η χρονιότητα της αναπηρίας.

Το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο ένταξης στην απασχόληση των ατόμων με σοβαρή αναπηρία, ειδικά των νέων.

Το μεγάλο τμήμα των ατόμων με αναπηρία που δεν μετέχουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας (οικονομικά ανενεργοί).

Η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις εργάζονται.

Το χαμηλό ποσοστό ατόμων με αναπηρία που απολαμβάνουν το δικαίωμά τους σε εύλογες προσαρμογές στην εργασία.

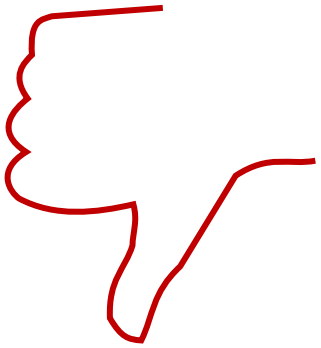

Η μακροχρόνια ανεργία των ατόμων με αναπηρία καθώς και η μειωμένη πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση.

Η διακριτική μεταχείριση σε βάρος ατόμων με αναπηρία αναφορικά με τη δυνατότητα πρόσληψης τους μέσω ΑΣΕΠ βάσει του ν. 4765/2021, σε συγκεκριμένους κλάδους/ειδικότητες.

Η αδράνεια των ρυθμίσεων του ν. 2643/1998 σχετικά με την ποσόστωση προσλήψεων ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό τομέα.

Η μη υλοποίηση των δεσμεύσεων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (2020-2023) σχετικά με την υποστηριζόμενη απασχόληση.

Ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από τις κατηγορίες δικαιούχων του Ειδικού Βοηθήματος Ευάλωτων Ομάδων της ΔΥΠΑ.

ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης

Τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους βίωσαν αντικειμενικά με τον πιο σκληρό τρόπο την οικονομική κρίση. Οι οριζόντιες περικοπές που σημειώθηκαν στους μισθούς και τις συντάξεις ως αποτέλεσμα των μνημονίων, ήταν ιδιαίτερα επώδυνες για τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, λόγω και του πρόσθετου κόστους διαβίωσης που αντιμετωπίζουν, ενώ η υγειονομική κρίση των προηγούμενων ετών επέτειναν σοβαρά το οικονομικό και κοινωνικό τους αδιέξοδο. Σήμερα, το άνευ προηγουμένου κύμα ακρίβειας καθιστά για χιλιάδες άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειες τους, σχεδόν αδύνατη ακόμα και την κάλυψη των βασικών αναγκών διαβίωσης.

Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν εξαιρετικά υψηλό κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Τόσο σε επίπεδο εισοδήματος όσο και σε επίπεδο υλικών συνθηκών διαβίωσης, τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους αναδεικνύονται διαχρονικά οι «φτωχότεροι μεταξύ των φτωχών».

Ο κίνδυνος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις στις παραγωγικές ηλικίες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της EU-SILC έτους 2023, με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2022, σε κίνδυνο φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται το 48% των ατόμων ηλικίας 16 -64 ετών και σοβαρή αναπηρία, και το 25% των ατόμων ίδιας ηλικίας χωρίς αναπηρία. Ωστόσο, η έκταση της φτώχειας και του αποκλεισμού διευρύνεται σταθερά και στα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, με σχεδόν το 28% των ατόμων με αναπηρία αυτής της ηλικίας να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού.

Συγκρίνοντας τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού στον πληθυσμό με αναπηρία και στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία στην ηλικιακή ομάδα 16-64 ετών, διαπιστώνουμε ότι το χάσμα των πολιτών με σοβαρή αναπηρία παραγωγικής ηλικίας σε σύγκριση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία, είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο και υπολογίζεται μεσοσταθμικά για το διάστημα 2015-2023 στις 22 μονάδες. Συνολικά κατά το διάστημα αναφοράς διαπιστώνεται διεύρυνση των ανισοτήτων εις βάρος των ατόμων με σοβαρή αναπηρία, με το χάσμα της φτώχειας και του αποκλεισμού να έχει αυξηθεί σημαντικά. Ειδικότερα, το 2015 ο δείκτης υπολογίζεται σε 17,6 μονάδες και το 2023 ανέρχεται σε 23 μονάδες.[144]

[144] Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2024). 3ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στα άτομα με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις. Διαθέσιμο στο: https://paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/103/ba8ainoyn-ftwxeia-kai-koinwnikos-apokleismos-gia-ta-atoma-me-anaphria-xronies-hkai-spanies-pa8hseis

Γράφημα 6: Κίνδυνος Φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού και κατάσταση αναπηρίας (16-64 ετών)

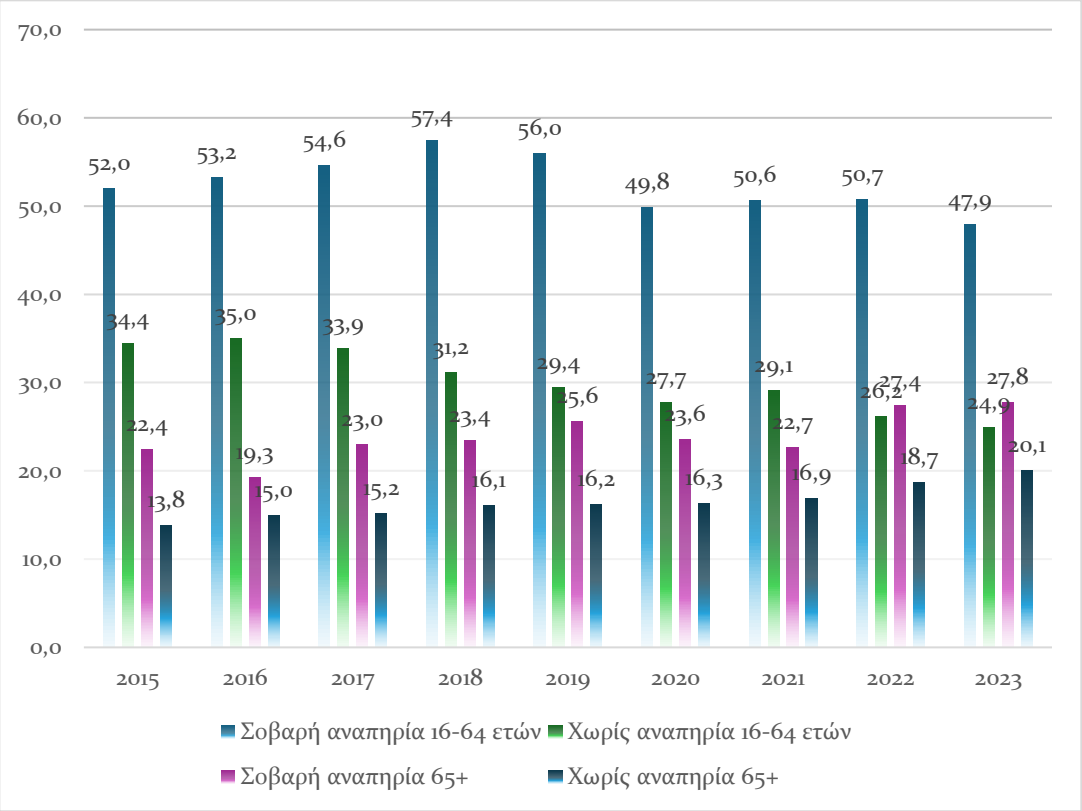

***Πηγή**: Eurostat & ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)*
***Επεξεργασία**: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

Το 2023, το 27,8% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία 16 έως 64 ετών και το 14,9% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία 65 ετών και άνω αντιμετωπίζουν σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις, ενώ στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία τα ποσοστά αυτό ανέρχονται σε 12,3% (16-64 ετών) και 10% (65+) αντίστοιχα. Όπως διαπιστώνεται και στις υπόλοιπες συνιστώσες της φτώχειας, και το φαινόμενο της υλικής στέρησης είναι περισσότερο εκτεταμένο στα άτομα που βρίσκονται στο ηλικιακό φάσμα 16-64 ετών. Από την άλλη, τα άτομα με σοβαρή αναπηρία, 65 ετών και άνω, με σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις, εμφανίζουν αυξητική τάση σχεδόν σε όλη την περίοδο 2015-2023, όπως και τα άτομα χωρίς αναπηρία της ίδιας ηλικιακής ομάδας. Καταγράφεται, δηλαδή, τα τελευταία χρόνια μια σταθερή και σημαντική επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου και των συνταξιούχων και ηλικιωμένων πολιτών με αναπηρία αλλά και χωρίς αναπηρία.

Συνθήκες και κόστος στέγασης

Ανεπαρκείς είναι και οι συνθήκες στέγασης των ατόμων με αναπηρία, τόσο αναφορικά με τις κοινές στεγαστικές ανάγκες που αντιμετωπίζουν, καθώς και σε σχέση με τις εξειδικευμένες ανάγκες που αφορούν σε ζητήματα προσβασιμότητας της κατοικίας. Μείζων πρόβλημα που περιορίζει δραματικά το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία, αλλά και του γενικού πληθυσμού της χώρας, αποτελεί το υπέρογκο κόστος στέγασης σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Στον δείκτη της Eurostat «Ποσοστό (%) του πληθυσμού με επιβάρυνση από το κόστος στέγασης», που υπολογίζει το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριό όπου το κόστος στέγασης αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 40% του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση με σημαντική διαφορά από το μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το 2023, το 37,6% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών και το 28% των ατόμων χωρίς αναπηρία, διαβιούν σε νοικοκυριά με κόστος στέγασης που ανέρχεται σε περισσότερο από 40% του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματός τους.[145] Το ίδιο έτος, μη ικανοποιητική θέρμανση, λόγω οικονομικής αδυναμίας, αναφέρει το 31,3% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών και το 25,8% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία 65 ετών και άνω.

Παρότι κατά το διάστημα 2016-2020 καταγράφηκε σημαντική αποκλιμάκωση του ιδιαίτερα υψηλού ποσοστού ατόμων με σοβαρή αναπηρία χωρίς πρόσβαση σε επαρκή θέρμανση (το 2016 ο τους (1) τους δυο (2) πολίτες με σοβαρή αναπηρία 16-64 ετών δήλωνε οικονομική αδυναμία για επαρκή θέρμανση), τα έτη από το 2021 και ύστερα η αποκλιμάκωση αυτή ανακόπτεται.

Τους αναφέρει η ΕΣΑμεΑ σε επιστολή που απέστειλε στον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη τους 18.7.2024, μεγάλη μερίδα ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις επιβάλλεται να κάνουν χρήση ενεργοβόρων συσκευών ή έχουν μεγαλύτερες ανάγκες σε θέρμανση, ψύξη κ.λπ., ενώ τους έχει αποδειχθεί, οι οριζόντιες επιδοτήσεις δεν αρκούν για την προστασία των ευάλωτων ατόμων και νοικοκυριών. Αίτημα τους ΕΣΑμεΑ είναι να ληφθεί διακριτή μέριμνα τους επιδοτήσεις των ενεργειακών αναγκών των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, με ειδική χαμηλή τιμή ρεύματος ανά κιλοβατώρα και τουλάχιστον διπλασιασμό του ορίου κατανάλωσης για την επιδότηση, σε όλων των ειδών τα τιμολόγια.

Το αναπηρικό κίνημα διεκδικεί ουσιαστική στήριξη για την αντιμετώπιση του δυσβάσταχτου ενεργειακού κόστους για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις

περισσότερα

[145] Βλ. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_dhc060__custom_15208824/default/table?lang=en

Γράφημα 7: Ποσοστό ατόμων με αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση τον χειμώνα, κατάσταση αναπηρίας και ηλικία

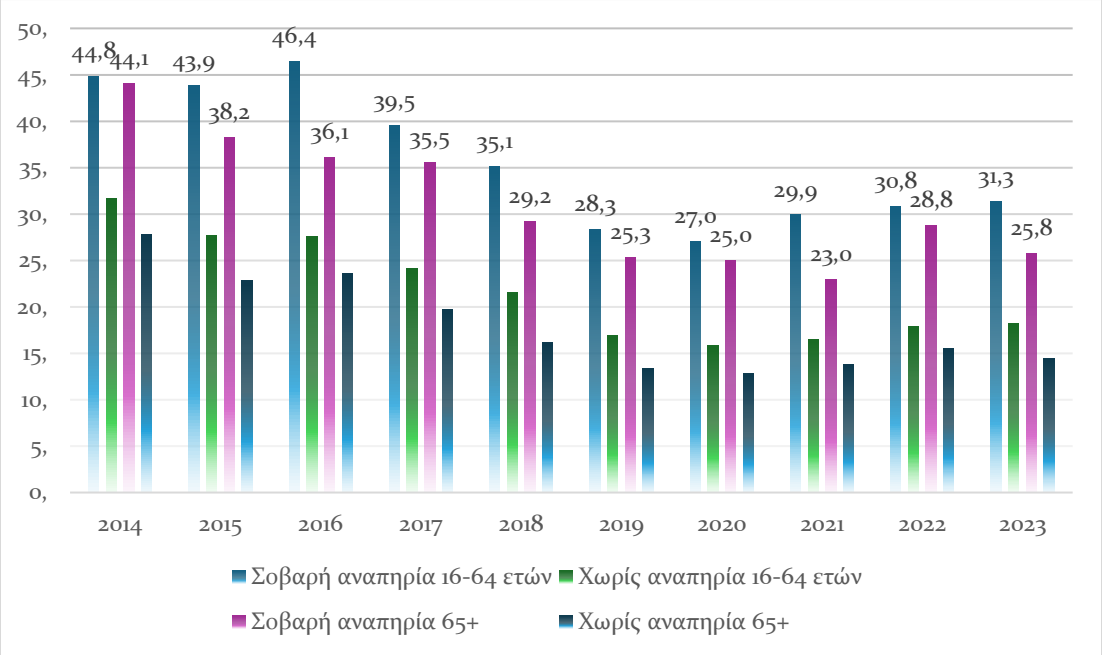

***Πηγή**: Eurostat & ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC)*
***Επεξεργασία**: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

Η πρόσβαση σε ικανοποιητική στέγαση, απασχόλησε τη δράση τους ΕΣΑμεΑ το 2024, και ειδικότερα η Συνομοσπονδία εξέφρασε την αντίθεση και την κριτική τους, σε ότι αφορά τους όρους και τους προϋποθέσεις των δικαιούχων του νέου στεγαστικού προγράμματος «Σπίτι μου ΙΙ», το οποίο χρηματοδοτείται με πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Ζήτημα αιχμής αποτέλεσε και για τα ίδια τα άτομα με αναπηρία η μη συμπερίληψη τους τους ευνοϊκές προβλέψεις του στεγαστικού προγράμματος για τους ευάλωτες ομάδες. Το πρόγραμμα δεν έχει διακριτά αυξημένα εισοδηματικά όρια για άτομα με αναπηρία, χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις και μέλη των οικογενειών τους, ούτε αυξημένη επιδότηση των τόκων, τους συμβαίνει για τρίτεκνους ή πολύτεκνους. Η ΕΣΑμεΑ απευθύνθηκε επανειλημμένα τους αρμόδιους Υπουργούς προκειμένου να αποκατασταθεί η άδικη αυτή αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Τα άτομα με αναπηρία αόρατα για την Πολιτεία Χωρίς στήριξη στο στεγαστικό

περισσότερα

Την άμεση παρέμβαση του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη είχε επίσης ζητήσει η ΕΣΑμεΑ από τους αρχές του 2024 ώστε να μπει φρένο τους εξώσεις σε οικογένειες που έχουν μέλη με αναπηρία, εκφράζοντας τη θέση τους για την ανάγκη να ληφθούν άμεσα και αποτελεσματικά μέτρα, για διακριτή και πλήρη προστασία των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, ανεξαρτήτως εισοδηματικών κριτηρίων, από πλειστηριασμούς ακινήτων, ανεξαρτήτως του οφειλόμενου ποσού, πρωτίστως τους περιπτώσεις που αφορούν στην πρώτη κατοικία. Η απώλεια τους κύριας κατοικίας για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις επιφέρει πλήρη αδυναμία διαβίωσης και καταπάτηση κάθε αισθήματος αξιοπρέπειας και ασφάλειας.

Μια θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα κατά το έτος αναφοράς αποτέλεσε η βελτίωση των ρυθμίσεων του Εξωδικαστικού Μηχανισμού για τα άτομα με αναπηρία. Πιο αναλυτικά, πλέον, τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% εντάσσονται πλέον στην κατηγορία των ευάλωτων οφειλετών με αυξημένα όρια στα εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια, και αυτόματη και υποχρεωτική αποδοχή από τράπεζες και Δημόσιο τους πρότασης αναδιάρθρωσης του χρέους τους. Επιπλέον, ως ευάλωτοι οφειλέτες θα μπορούν να επωφεληθούν ευνοϊκότερων όρων διακανονισμού με τους χρηματοπιστωτικούς φορείς στο πλαίσιο τους ρύθμισης οφειλών με ηλεκτρονική αίτηση μέσω του Κώδικα Δεοντολογίας των τραπεζών.[146] Η σχετική ΚΥΑ[147] υπογράφηκε από τους Υπουργούς Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, παρουσία του προέδρου τους ΕΣΑμεΑ. Είχε προηγηθεί η παρέμβαση τους ΕΣΑμεΑ στη Διαρκή Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων τους Βουλής με ομιλία του Γενικού Γραμματέα τους ΕΣΑμεΑ, επί του σχεδίου νόμου «Ενσωμάτωση τους Οδηγίας (ΕΕ) 2021/2118 [...] και τους διατάξεις του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών».

Υποχρέωση τους πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία

Το 2022, οι δημόσιες δαπάνες κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία ανέρχονται σε 1.901 εκατ. Ευρώ, καταλαμβάνοντας το 3,8% των συνολικών δαπανών κοινωνικής προστασίας, ποσοστό που καταγράφει μείωση σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (2021: Αναπηρία: 3,9%).

Γράφημα 8: Διαχρονική εξέλιξη δαπανών για παροχές κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία (σε εκατομμύρια €)

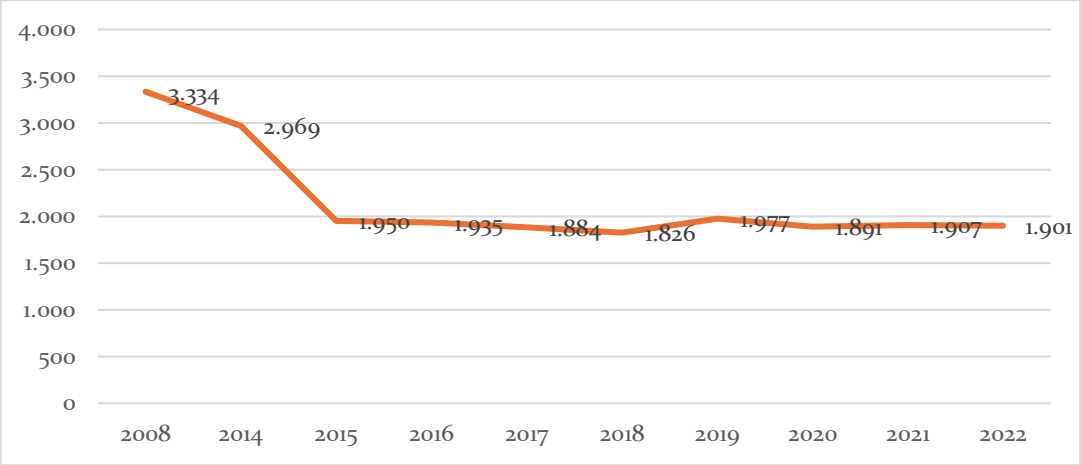

Πηγή: *ΕΛΣΤΑΤ, Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS)* | **Επεξεργασία**: *Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας*

[146] Βλ. https://www.taxheaven.gr/news/68176/atoma-me-anaphria-kai-entaxh-ston-exwdikastiko-mhxanismo-dieyrynsh-krithriwn-eyalwtothtas-kai-gia-atoma-me-anaphria-anw-toy-67

[147] ΚΥΑ Αριθμ. 106723 ΕΞ 2024, ΦΕΚ Β' 4337/24.07.2024: «Καθορισμός κριτηρίων χαρακτηρισμού ως "ευάλωτων" ατόμων με ειδικές ανάγκες βάσει ποσοστού αναπηρίας, καθώς και εισοδηματικών και περιουσιακών κριτηρίων προκειμένου για την ένταξή τους στις πρόνοιες του ν. 4738/2020 για τους ευάλωτους οφειλέτες βάσει της παρ. 3 του άρθρου 14 καθώς και του Μέρους Δευτέρου του Βιβλίου Τρίτου ν. 4738/2020»

Πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους τους αναπηρίας

Σύμφωνα με παλαιότερα στοιχεία που αφορούν στο έτος 2021, ο αριθμός των δικαιούχων που λαμβάνουν οικονομικές ενισχύσεις για την αναπηρία υπολογίζεται σε 184.611, με την πλειονότητα αυτών να αφορά σε επιδοματούχους βαριάς αναπηρίας (95.982).

Πίνακας 13: Κατηγορία επιδόματος δικαιούχων οικονομικών ενισχύσεων για την αναπηρία

Κατηγορία επιδόματος δικαιούχων οικονομικών ενισχύσεων για την αναπηρία (Νοέμβριος 2021)	
Διατροφικό επίδομα νεφροπαθών	**19.401**
Επίδομα κίνησης	**12.499**
Οπτική Αναπηρία	**16.213**
Βαριά Αναπηρία	**95.982**
Σοβαρή και Βαριά Νοητική Υστέρηση	**16.790**
Εγκεφαλική Παράλυση	**220**
Νόσος του Χάνσεν	**173**
Αιματολογικά	**12.278**
Κώφωση – Βαρηκοΐα	**4.753**
Παραπληγία, Τετραπληγία, – Ακρωτηριασμός	**6.302**

Πηγή: *Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης τους Φτώχειας, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων*

Θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα ήταν η ΚΥΑ που υπογράφηκε τον Απρίλιο του 2023 με την οποία αποσυνδέονται τα επιδόματα των ατόμων με βαριά νοητική αναπηρία από τους ορφανικές γονεϊκές συντάξεις, εκπληρώνοντας ένα πάγιο και σημαντικό αίτημα τους ΕΣΑμεΑ. Ωστόσο, παρά την έντονη διαμαρτυρία τους ΕΣΑμεΑ δεν αποσυνδέθηκε αντίστοιχα το επίδομα βαριάς αναπηρίας από τους συντάξεις των θανόντων γονέων, παρά την όμοια συλλογιστική που διέπει τους δύο οικονομικές ενισχύσεις.

Επιπροσθέτως τον ίδιο χρόνο, οι διεκδικήσεις τους ΕΣΑμεΑ για αναπροσαρμογή του ύψους των επιδομάτων βάσει τους αύξησης του κόστους διαβίωσης των πολιτών με αναπηρία απέδωσε αύξηση 8% στα επιδόματα που χορηγεί ο ΕΦΚΑ και ο ΟΠΕΚΑ (αρ. 95 του ν.5043/2023). Ωστόσο, η εν λόγω αύξηση στα επιδόματα δεν δόθηκε και στο επόμενο έτος, δηλ. το 2024. Τους, η εν λόγω αύξηση δεν επεκτάθηκε σε όλα τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις που λαμβάνουν επίδομα λόγω αναπηρίας, καθώς υπάρχουν επιδόματα που καταβάλλονται από διαφορετικό φορέα από τους δύο προαναφερόμενους. Ειδικότερα, η ΕΣΑμεΑ τους προηγούμενες μήνες προέβη σε δράσεις ώστε να

Ενέργειες για αύξηση του εξωιδρυματικού επιδόματος- Επιστολή προς τους αρμόδιους υπουργούς Λιβάνιο και Χατζηδάκη
περισσότερα

δοθεί αύξηση των επιδομάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις για το 2024 και να διεκδικήσει την άρση τους αδικίας σε βάρος ατόμων με παραπληγία, τετραπληγία και ακρωτηριασμούς που εργάζονται σε ΟΤΑ και ΝΠΔΔ και λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα και ατόμων που έχουν έμμεσα ασφαλισμένα μέλη και λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα στη μισθοδοσία τους, οι οποίοι και εξαιρούνται από την εν λόγω αύξηση.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ένα ζήτημα διάκρισης σχετικά με την προσαύξηση της σύνταξης λόγω απολύτου αναπηρίας που αναδεικνύεται και στην Ετήσια Έκθεση του ΣτΠ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες για το 2024. Ειδικότερα, ο ΣτΠ σχολιάζει τον προβληματικό χαρακτήρα της χορήγησης προσαύξησης λόγω απολύτου αναπηρίας μόνο σε όσους λαμβάνουν σύνταξη λόγω αναπηρίας, και όχι σε όσους λαμβάνουν σύνταξη λόγω γήρατος, με την εξαίρεση των συνταξιούχων γήρατος με αναπηρία όρασης (παρ. 3 του άρθρου 42 του ν. 1140/1981). Η μόνη περίπτωση, για την οποία δικαιολογείται από το οικείο θεσμικό πλαίσιο η χορήγηση παροχών, λόγω αναπηρίας, σε συνταξιούχους γήρατος είναι η παραπληγία, για την οποία χορηγείται το προβλεπόμενο, από ειδικό θεσμικό πλαίσιο, επίδομα. Σύμφωνα με τον ΣτΠ, η επέκταση, με ειδική νομοθετική ρύθμιση των προϋποθέσεων χορήγησης παραπληγικού επιδόματος σε κάθε περίπτωση που υφίσταται ίδιας μορφής αναπηρία, και ιδίως στις περιπτώσεις ανοϊκών ασθενών και ασθενών με Αλτσχάιμερ, οδηγεί ηλικιωμένους στην ταλαιπωρία της εξέτασής τους από υγειονομικές επιτροπές για τη διαπίστωση παραπληγίας, προκειμένου να τύχουν επιπλέον προστασίας λόγω της αναπηρίας τους. [148]

Αξιολόγηση Εξελίξεων

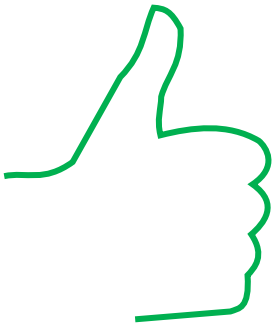

Η βελτίωση των ρυθμίσεων του Εξωδικαστικού Μηχανισμού για τα άτομα με αναπηρία μέσω της ΚΥΑ Αριθμ. 106723 ΕΞ 2024, ΦΕΚ Β' 4337/24.07.2024. Πλέον, τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% εντάσσονται στην κατηγορία των ευάλωτων οφειλετών.

Η αποσύνδεση των επιδομάτων των ατόμων με βαριά νοητική αναπηρία από τις ορφανικές γονικές που αποφασίστηκε το 2023 (Φ.Ε.Κ. υπ' αριθμ. 2608/τ.Β'/21.04.2023).

Ο εκτεταμένος κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία στις παραγωγικές ηλικίες.

Η σταθερή διεύρυνση της φτώχειας και η επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου των συνταξιούχων και των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 65 ετών και άνω.

Η διεύρυνση των ανισοτήτων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία, με το χάσμα της φτώχειας και του αποκλεισμού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία να έχει αυξηθεί κατά το διάστημα 2015-2023 22 μονάδες.

Το υπέρογκο κόστος στέγασης σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημα που καταγράφεται καθώς και οι ελλιπείς συνθήκες στέγασης που αντιμετωπίζουν.

[148] Βλ. ΣτΠ 2024, σ. 20

Η μη συμπερίληψη της αναπηρίας στις ευνοϊκές προβλέψεις (όρους και προϋποθέσεις) του νέου στεγαστικού προγράμματος «Σπίτι μου ΙΙ», οι οποίες ισχύουν για άλλες ευάλωτες ομάδες.

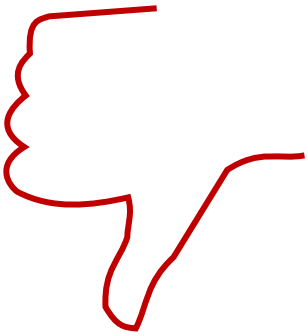

Οι τεράστιες περικοπές στις δαπάνες κοινωνικής προστασίας για την αναπηρία την προηγούμενη δεκαπενταετία.

Η αδικία σε βάρος ατόμων με παραπληγία, τετραπληγία και ακρωτηριασμούς που εργάζονται σε ΟΤΑ και ΝΠΔΔ και λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα και ατόμων που έχουν έμμεσα ασφαλισμένα μέλη και λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα στη μισθοδοσία τους, οι οποίοι και εξαιρέθηκαν από την αύξηση 8% των επιδομάτων.

Η ανεπάρκεια των υφιστάμενων φορολογικών ελαφρύνσεων, ειδικά στην παρούσα συγκυρία της πληθωριστικής και ενεργειακής κρίσης.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας

Το δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή όλων των Ελληνίδων και Ελλήνων πολιτών -με ή χωρίς αναπηρία- διασφαλίζεται και προστατεύεται μέσω εθνικών και διεθνών[149] νομικών εργαλείων. Ωστόσο, οι πολίτες με νοητική ή/και ψυχοκοινωνική αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, σύμφωνα με τις παρ. 3 του Άρθρου 51 και παρ. 1 του Άρθρου 55 του Συντάγματος της Χώρας,[150] στερούνται του δικαιώματος στο εκλέγειν και εκλέγεσθαι.[151]

Εκτός από τα εμπόδια που θέτει το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην άσκηση και απόλαυση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική συμμετοχή, εμπόδια και περιορισμοί υφίστανται τόσο στο φυσικό όσο και στο ψηφιακό περιβάλλον. Παραδείγματος χάρη, τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν εμπόδια λόγω: έλλειψης προσβασιμότητας των εκλογικών κέντρων/τμημάτων, μη προσβάσιμου εκλογικού υλικού, ή/και πρόσβασης στην πληροφορία σχετικά με τις εκλογές. Επίσης, ένα άλλο εμπόδιο αποτελεί η έλλειψη μέτρων για το πώς οι πολίτες -με ή χωρίς αναπηρία- θα ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα σε περίπτωση προσωρινής νοσηλείας λόγω ασθένειας ή διαβίωσης σε ιδρύματα κλειστής φροντίδας και περίθαλψης.

Προσβασιμότητα της εκλογικής διαδικασίας

Από το 2023 και έπειτα, έχουν σημειωθεί σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις για την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος. Πιο συγκεκριμένα, με τον ν. 5043/2023 «Ρυθμίσεις σχετικά με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού Διατάξεις […] Λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες επείγουσες διατάξεις»,[152] εισήχθησαν διατάξεις που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στις εκλογικές διαδικασίες (άρθρο 36). Συγκεκριμένα, οι νέες ρυθμίσεις προβλέπουν: **α)** τη δημιουργία χώρου υποδοχής και υποστήριξης για εκλογείς με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα,[153] **β)**

---

[149] Όπως η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των ΗΕ (Άρθρο 21), το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Άρθρο 25), η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (Άρθρο 29) η Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Άρθρο 8), η Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (Άρθρο 5), η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Άρθρο 12), ο αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (Άρθρο 15).

[150] Σχετικά με το θεσμό της δικαστικής συμπαράστασης, βλ. άρθρο 1666-1667 του Αστικού Κώδικα (Προεδρικό Διάταγμα 456/1984, ΦΕΚ Α' 164/24.10.1984).

[151] Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ (2019). «Δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή;…Όχι για όλους…». Εμπόδια για τα άτομα με αναπηρία-Προκλήσεις για τη Δημοκρατία. Κείμενο Πολιτικής. Διαθέσιμο στο: https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/51/keimena-politikhs-dikaioma-stin-politiki-symmetoxi. Η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι από τα άτομα με αναπηρία, ιδίως των ατόμων νοητική και ψυχοκοινωνική αναπηρία, λόγω των καθεστώτων της δικαστικής συμπαράστασης είναι ένα σημαντικό πρόβλημα/εμπόδιο το οποίο δεν εντοπίζεται μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Ειδικότερα, για το τι ισχύει σε άλλες χώρες της Ευρώπης ως προς το δικαίωμα της πολιτικής συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία βλ. EDF (2022). Human Rights Report on Political Participation of Persons with Disabilities. European Human Rights Report – Issue 6, Διαθέσιμο στο:
https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf

[152] Για περισσότερα βλ. σσ. 114-117 της *Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για την Περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023*.

[153] Ο εν λόγω χώρος συνήθως βρίσκεται στο ισόγειο, στον οποίο υπάρχει επίσης διαθέσιμη ράμπα και ευδιάκριτο αναγνώσιμο τίτλο για τον εύκολο εντοπισμό του από τους ενδιαφερόμενους.

τη δυνατότητα μεταφοράς του φακέλου με το ψηφοδέλτιο του/της εκλογέα από τον/την δικαστικό αντιπρόσωπο, συνοδεία μελών της εφορευτικής επιτροπής και εκλογικών αντιπροσώπων, προς το εκλογικό τμήμα στο οποίο είναι εγγεγραμμένος/η ο/η εκλογέας, **γ)** τη δυνατότητα εισόδου συνοδού τους/της εκλογέα με αναπηρία στον διαχωριστικό χώρο της ψηφοφορίας μαζί και με τον/την δικαστικό αντιπρόσωπο, με ευθύνη του/της δικαστικού αντιπροσώπου, και **δ)** την είσοδο σκύλων βοήθειας/οδηγών των ατόμων με αναπηρία στο εκλογικό κέντρο.

Επιστολική ψήφος

Στις 28 Δεκέμβριου 2023, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από το Υπουργείο Εσωτερικών το σχέδιο νόμου με τίτλο «Εκλογή ευρωβουλευτών, διευκόλυνση εκλογέων μέσω επιστολικής ψήφου, εκκαθάριση εκλογικών καταλόγων και λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Εσωτερικών». Το σχέδιο νόμου εισήγαγε νέες ρυθμίσεις για τη διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος από άτομα με αναπηρία, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται: η θέσπιση της *επιστολικής ψήφου*, η δημιουργία *μητρώου εκλογικών τμημάτων* και η πρόβλεψη *μέτρων για τη διευκόλυνση της παρακολούθησης του προεκλογικού διαλόγου* από τα άτομα με αναπηρία. Η ΕΣΑμεΑ συμμετείχε ενεργά τόσο κατά τη δημόσια διαβούλευση του σχεδίου νόμου όσο και κατά την ακρόαση των φορέων στο πλαίσιο της επεξεργασίας του εν λόγω σχεδίου νόμου από την αρμόδια επιτροπή της Βουλής.[154]

Οι προτάσεις του αναπηρικού κινήματος σχετικά με την επιστολική ψήφο *περισσότερα*

Για την ΕΣΑμεΑ, η θέσπιση της επιστολικής ψήφου αποτελεί αναμφισβήτητα σημαντική πρόοδο για τη χώρα καθώς δίνει τη δυνατότητα σε όλες/ους τις/τους Ελληνίδες και Έλληνες πολίτες -με ή χωρίς αναπηρία που είτε κατοικούν στην ελληνική επικράτεια είτε εκτός αυτής, και για διάφορους λόγους, όπως η έλλειψη προσβασιμότητας των εκλογικών τμημάτων, η αδυναμία μετάβασης στα εκλογικά τμήματα την ημέρα των εκλογών, π.χ. λόγω απόστασης ή, για άλλους λόγους- να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα, το οποίο διαφορετικά δεν θα ήταν εφικτό. Ωστόσο, η ΕΣΑμεΑ, επεσήμανε, μεταξύ άλλων, ότι η θέσπιση της επιστολικής ψήφου

> «δεν πρέπει να λειτουργήσει ως τροχοπέδη ως προς τον κύριο στόχο που πρέπει να είναι η βελτίωση της προσβασιμότητας των κτηριακών εγκαταστάσεων των εκλογικών τμημάτων και των καταστημάτων ψηφοφορίας σε ολόκληρη τη χώρα προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ασκήσουν επί ίσοις όροις, όπως κάθε άλλος πολίτης, το δικαίωμα στην ελεύθερη επιλογή».[155]

Σύμφωνα με το άρθρο 1, του ν. 5083/2024, η δυνατότητα άσκησης του εκλογικού δικαιώματος μέσω επιστολικής ψήφου αφορά, επί της παρούσης, μόνο την εκλογή των ευρωβουλευτών της χώρας και τη συμμετοχή σε εθνικά δημοψηφίσματα.

[154] ΕΣΑμεΑ (2024, Ιανουάριος 17). Ο Γ.Γ. της ΕΣΑμεΑ Β. Κούτσιανος στη Βουλή για την επιστολική ψήφο. Δελτίο Τύπου. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/o-gg-ths-esamea-b-koytsianos-sth-boylh-gia-thn-epistolikh-pshfo

[155] ΕΣΑμεΑ. (2024, Ιανουάριος 11). Οι προτάσεις του αναπηρικού κινήματος σχετικά με την επιστολική ψήφο. Δελτίο Τϋπου. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/el/article/oi-protaseis-toy-anaphrikoy-kinhmatos-sxetika-me-thn-epistolikh-pshfo

Μητρώο καταστημάτων ψηφοφορίας και εκλογικών τμημάτων

Στον ν. 5083/2024 προβλέπεται επίσης η δημιουργία *Μητρώου καταστημάτων ψηφοφορίας και εκλογικών τμημάτων*. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 31, «[τα] εκλογικά τμήματα ορίζονται κατά προτεραιότητα χώροι οι οποίοι είναι προσβάσιμοι από άτομα με αναπηρία». Ο σκοπός του Μητρώου είναι η καταγραφή όλων εκείνων των χώρων που δύνανται να χρησιμοποιηθούν ως εκλογικά τμήματα σε οποιαδήποτε εκλογική διαδικασία και η καταγραφή της δυνατότητας ευχερούς πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε αυτά (παρ. 2). Την ευθύνη υποβολής των στοιχείων στο Μητρώο την έχουν οι οικείοι δήμοι (παρ. 4).

Οδηγός ορθών εκλογικών πρακτικών στα κράτη μέλη της ΕΕ σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία

Έχοντας επίγνωση των εμποδίων που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στα τέλη του 2023, προχώρησε, όπως προβλέπεται στην *Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*, στη δημοσίευση Οδηγού με καλές πρακτικές προς τα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων εμποδίων κατά την εκλογική διαδικασία. Για τη διαμόρφωση του περιεχομένου του Οδηγού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργάστηκε με τα κράτη μέλη της και με το *Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνεργασίας για τις Εκλογές* ενώ λήφθηκαν υπόψη οι προτάσεις του EDF καθώς και άλλων αναπηρικών οργανώσεων. Η δημοσίευση του Οδηγού έγινε λίγο πριν ευρωεκλογές του Ιουνίου 2024 και περιέχει καλές πρακτικές και συμβουλές που μπορούν να εφαρμοστούν τόσο στις ευρωπαϊκές εκλογές, όσο και στις εθνικές, περιφερειακές ή/και δημοτικές εκλογές.

Οδηγός ορθών εκλογικών πρακτικών στα κράτη μέλη της ΕΕ σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία

περισσότερα

Ο κύριος στόχος του Οδηγού είναι η συγκέντρωση και διάδοση καλών πρακτικών που έχουν εφαρμοστεί σε κράτη μέλη της ΕΕ με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των ψηφοφόρων με αναπηρία και τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των εκλογικών διαδικασιών. Ωστόσο, μια σημαντική παράλειψή του είναι ότι ενώ εστιάζει στο πώς θα γίνουν πιο προσιτές οι εκλογικές διαδικασίες, δεν κάνει καμία αναφορά στα άτομα με αναπηρία που δεν μπορούν να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα λόγω των καθεστώτων στέρησης της ικανότητάς τους για δικαιοπραξία και του συσχετισμού αυτής με το δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή.[156]

Μέσω του Οδηγού, ο/η αναγνώστης/τρια μπορεί να ενημερωθεί, μεταξύ άλλων για: **α)** το ευρωπαϊκό πλαίσιο που διέπει τα πολιτικά δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών με αναπηρία καθώς για το τι προβλέπει η *Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες*, **β)** τις δράσεις που έχουν λάβει χώρα σε επιμέρους κράτη μέλη της ΕΕ, με στόχο την ενθάρρυνση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική ζωή, **γ)** τη βελτίωση της προσβασιμότητας του επικοινωνιακού και προεκλογικού υλικού, ώστε τα άτομα με αναπηρία να ενημερώνονται και να συμπεριλαμβάνονται στην εκλογική διαδικασία, και **δ)** τη σημασία του *καθολικού σχεδιασμού* και της *προσβασιμοποίησης* του

[156] Για περισσότερα βλ. https://www.edf-feph.org/european-commission-publishes-guide-on-good-electoral-practices-for-persons-with-disabilities/

εκλογικού υλικού. Επιπλέον, στα Παραρτήματα του Οδηγού ο/η αναγνώστης/τρια μπορεί να βρει: **α)** χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τις πολιτικές και τις πρακτικές που εφαρμόζονται σε ορισμένα κράτη μέλη στο πλαίσιο της διεξαγωγής των εκλογών (Παράρτημα 1), **β)** παραδείγματα καλών πρακτικών π.χ. λίστες ελέγχου των απαιτήσεων προσβασιμότητας των εκλογικών τμημάτων (Παράρτημα 2-6), και **γ)** συγκριτικές παρουσιάσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, αναφορικά με την έννοια της αναπηρίας, την προσβασιμότητα στις εκλογές, και τους διαφορετικούς τύπους επιλογών ψήφου που προσφέρονται (Παραρτήματα 7-11). Στους Πίνακες 14 και 15 που ακολουθούν, παρουσιάζονται πληροφορίες ως προς τη διαθεσιμότητα βοηθητικών εργαλείων, την προσβασιμότητα ψηφοδελτίων και καλπών και συμπληρωματικών επιλογών ψηφοφορίας που τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν θεσπίσει προκειμένου να διευκολύνουν τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία.

Πίνακας 14: Διαθεσιμότητα βοηθητικών εργαλείων, προσβασιμότητα ψηφοδελτίων και καλπών

Κράτος Μέλος ΕΕ	Υποδείγματα	Μεγεθυντικοί φακοί	Επαρκής φωτισμός	Ακουστική περιγραφή	Νοηματική γλώσσα διαθέσιμη στο εκλογικό τμήμα	Εκτυπώσεις με μεγάλα τυπογρ. στοιχεία	Ψηφοδέλτια Braille	Προσβάσιμα θάλαμοι ψηφοφορίας	Προσβάσιμες κάλπες
Αυστρία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Βέλγιο	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι
Βουλγαρία	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Κύπρος	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι
Τσεχία	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Γερμανία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Δανία	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Εσθονία	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Ελλάδα	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Ισπανία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι
Φινλανδία	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Γαλλία	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι
Κροατία	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Ουγγαρία	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι

Ιρλανδία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι
Ιταλία	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Λιθουανία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Λουξεμβούργο	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι
Λετονία	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Μάλτα	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι
Κάτω Χώρες	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι
Πολωνία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Πορτογαλία	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι
Ρουμανία	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι
Σουηδία	Όχι	Ναι[157]	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι[158]	Ναι	Ναι
Σλοβενία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι
Σλοβακία	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι

Πηγή: *Οδηγός ορθών εκλογικών πρακτικών στα κράτη μέλη σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία*

Πίνακας 15: Συμπληρωματικές επιλογές ψηφοφορίας για τα άτομα με αναπηρία

Κράτος Μέλος ΕΕ	Ψηφοφορία με φορητές κάλπες[159]	Ψηφοφορία εκτός άλλα πλησίον του εκλογικού	Επιλογή εκλογικού τμήματος	Εκ των προτέρων ψηφοφορία	Επιστολική ψήφος	Υποβοηθούμενη ψήφορρία	Ψήφος μέσω πληρεξουσίου	Διαδικτυακή ψήφος
Αυστρία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Βέλγιο	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι
Βουλγαρία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι

[157] Μεγεθυντικοί φακοί παρέχονται σε πολλά εκλογικά τμήματα, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις τοπικές αρχές.
[158] Οι ψηφοφόροι μπορούν να παραγγείλουν εκ των προτέρων ψηφοδέλτια σε κώδικα Braille για τα μεγάλα πολιτικά κόμματα.
[159] Ψήφος από το σπίτι, το νοσοκομείο από κάποια δομή.

Κύπρος	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Τσεχία	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Γερμανία	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Δανία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Εσθονία	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι
Ελλάδα	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Ισπανία	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Φινλανδία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Γαλλία	Όχι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι
Κροατία	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Ουγγαρία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Ιρλανδία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Ιταλία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Λιθουανία	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Λουξεμβούργο	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Λετονία	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Μάλτα	Όχι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Ολλανδία	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι
Πολωνία	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι
Πορτογαλία	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι
Ρουμανία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Σουηδία	Ναι	Ναι	Όχι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι
Σλοβενία	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Ναι	Όχι	Όχι
Σλοβακία	Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι	Ναι	Όχι	Όχι

Πηγή: *Οδηγός ορθών εκλογικών πρακτικών στα κράτη μέλη σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία*

Άτομα με αναπηρία και πρόσβαση στην πληροφορία

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην άσκηση του δικαιώματός τους στην πολιτική συμμετοχή δεν περιορίζονται μόνο στην προσβασιμότητα του φυσικού/δομημένου περιβάλλοντος, αλλά επεκτείνονται και σε σημαντικούς τομείς όπως η προσβασιμότητα του προεκλογικού διαλόγου και της πολιτικής πληροφόρησης. Παραδείγματος χάρη, το επικοινωνιακό και προεκλογικό υλικό των πολιτικών κομμάτων, όπως οι θέσεις και τα μηνύματά τους δεν παρέχονται σε προσβάσιμες μορφές, όπως σε απλή γλώσσα, σε κώδικα Braille, ή/και με διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα κατά τη διάρκεια πολιτικών συζητήσεων, ομιλιών και συνεντεύξεων δεν είναι πάντοτε εγγυημένη.

Access Denied
Εκθεση του EDF σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων
περισσότερα

Στο πλαίσιο αυτό, η ψήφιση του άρθρου 32 του ν. 5083/2024 συνιστά σημαντική εξέλιξη για τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία στην παρακολούθηση του προεκλογικού διαλόγου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 32, τα προεκλογικά μηνύματα των πολιτικών κομμάτων πρέπει να συνοδεύονται από διερμηνεία στην ελληνική νοηματική γλώσσα ή υποτιτλισμό, διαφορετικά δεν μεταδίδονται. Οι συνεντεύξεις δε των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων που μεταδίδονται από τη δημόσια τηλεόραση και από ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς πανελλαδικής εμβέλειας πρέπει επίσης να μεταδίδονται ταυτόχρονα και στην ελληνική νοηματική γλώσσα, διαφορετικά προβλέπεται η επιβολή προστίμου ύψους 20.000 ευρώ.

Προσβασιμότητα ψηφιακών περιβαλλόντων

Ως προς το ψηφιακό περιβάλλον και την άντληση πληροφορίων αναφορικά με τις εκλογές και την εκλογική διαδικασία, και εκεί παρατηρούνται σημαντικά εμπόδια, αφού πολλοί ιστότοποι που έχουν άμεση σχέση με την ενεργή συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική ζωή της χώρας εξακολουθούν να μην είναι πλήρως προσβάσιμοι. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο ιστότοπος του OpenGov, μέσω του οποίου, μεταξύ άλλων, διενεργούνται οι περισσότερες δημόσιες διαβουλεύσεις επί σχεδίων νόμων, ο οποίος ωστόσο δεν είναι πλήρως προσβάσιμος στα άτομα με αναπηρία, δυσχεραίνοντας, συνεπώς, την ουσιαστική συμμετοχή τους στη διαβούλευση και στην έκφραση γνώμης. Είναι ενδεικτικό ότι κατά τη διάρκεια της δημόσιας διαβούλευσης της *Εθνικής Στρατηγικής*, η διαβούλευσή της πραγματοποιήθηκε παράλληλα και στην πλήρως προσβάσιμη ψηφιακή πύλη amea.gov.gr, προκειμένου όλοι οι πολίτες με αναπηρία να μπορούν να συμμετάσχουν σε αυτή ανεμπόδιστα.

Έκθεση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων τον Ευρωπαϊκών Πολιτικών κομμάτων[160]

Λίγο πριν τη διενέργεια των Ευρωεκλογών του 2024, το EDF, σε συνεργασία με το εξειδικευμένο σε ζητήματα προσβασιμότητας (φυσικής και ψηφιακής) Ίδρυμα FUNKA δημοσίευσε τα αποτελέσματα του ελέγχου που πραγματοποίησαν σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων των επτά

[160] European Disability Forum and FUNKA (2024). Access Denied The (in)accessibility of European Political Party websites. Διαθέσιμη στο: https://www.edf-feph.org/content/uploads/2020/04/Access-Denied-inacessibility-of-political-parties-short-version.pdf

βασικών ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων, δηλαδή των: *European People's Party*, *Party of European Socialists*, *ALDE Party*, *ECR Party*, *European Greens*, *European Left* και *Identity and Democracy*. Σύμφωνα με τα ευρήματα του ελέγχου τους, τα αποτελέσματα ήταν ιδιαίτερα απογοητευτικά. Πιο συγκεκριμένα: **α)** όλοι οι ιστότοποι των πολιτικών κομμάτων παρουσίαζαν σοβαρά προβλήματα προσβασιμότητας, τα οποία είτε απέκλειαν πλήρως ομάδες χρηστών, είτε καθιστούσαν εξαιρετικά δύσκολη την πρόσβαση στις πληροφορίες για άλλες ομάδες, **β)** ορισμένοι ιστότοποι είχαν αφαιρέσει κώδικα που ωφελεί τους χρήστες, καθιστώντας τη διεπαφή λιγότερο προσβάσιμη, και **γ)** παρατηρήθηκαν διάφορα προβλήματα, όπως η ανεπαρκής χρωματική αντίθεση. Μάλιστα, οι εμπειρογνώμονες του FUNKA χαρακτήρισαν τα προβλήματα που εντόπισαν ως τα χειρότερα που έχουν συναντήσει.[161] Όπως επισημαίνεται στην έκθεση του EDF, τα παραπάνω αποτελέσματα οφείλονται στη γενικευμένη έλλειψη προσοχής των πολιτικών κομμάτων αναφορικά με τη σημασία παροχής προσβάσιμων πληροφοριών προς τους πολίτες με αναπηρία.[162]

Έκθεση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) για την πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία

Το 2024, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), δέκα χρόνια μετά από την πρώτη του έκθεση για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική συμμετοχή και ενόψει των ευρωεκλογών του 2024, δημοσίευσε νέα Έκθεση. Ο σκοπός της Έκθεσης ήταν να αποτυπώσει τις εξελίξεις που έχουν συντελεστεί κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας στα κράτη μέλη της ΕΕ αναφορικά με το δικαίωμα των ευρωπαίων πολιτών με αναπηρία στην πολιτική συμμετοχή.[163]

Σύμφωνα με τα ευρήματα της Έκθεσης του FRA,[164] κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας: **α)** πολλές χώρες έχουν προβεί σε τροποποιήσεις του νομικού πλαισίου καταργώντας ή περιορίζοντας τους περιορισμούς στο δικαίωμα ψήφου των ατόμων που τελούν υπό καθεστώς στέρησης της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας, ενώ σε κάποιες άλλες χώρες που αν και περιορισμοί εξακολουθούν να υφίστανται, υπάρχει η τάση τα δικαστήρια να αξιολογούν ατομικά την ικανότητα ψήφου ή υποψηφιότητας, **β)** παρότι υπήρξαν βελτιώσεις ώστε να καταστεί η διαδικασία της ψηφοφορίας πιο προσιτή, τα άτομα με αναπηρία όρασης και ακοής, καθώς και τα άτομα με νοητική αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια και προκλήσεις, **γ)** υπάρχει έλλειψη στοιχείων αναφορικά με τα υφιστάμενα προσβάσιμα δημόσια κτήρια λόγω των διαφορετικών μεθόδων καταγραφής ανά κράτος μέλος, καθιστώντας, συνεπώς, δύσκολη τη συγκριτική αξιολόγηση και την αποτελεσματική παρακολούθηση της εφαρμογής προσβασιμότητας, **δ)** η θέσπιση της ευρωπαϊκής Οδηγίας 2016/2102 για τη βελτίωση της πρόσβασης των ψηφιακών περιβαλλόντων που παρόλο που έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία όλων των κρατών μελών, το επίπεδο εφαρμογής της εξακολουθεί να διαφέρει

Έκθεση FRA
Πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία – νέες εξελίξεις
περισσότερα

[161] *Ό.π.*
[162] *Ό.π.*
[163] FRA (2014). The rights to political participation of persons with disabilities. Διαθέσιμο στο: https://fra.europa.eu/en/publication/2014/right-political-participation-persons-disabilities-summary
[164] *Ό.π.*

σημαντικά από χώρα σε χώρα, **ε)** η αναθεώρηση της Οδηγίας 2018/1808,[165] η οποία έχει αυστηροποιήσει της απαιτήσεις για την προσβασιμότητα των πολυμέσων, και έχει συμβάλλει στην παροχή περισσότερης υποστήριξης, όπως διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα και ηχητικές περιγραφές, ωστόσο, τα ιδιωτικά μέσα ενημέρωσης οφείλουν να καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια ώστε να γίνουν προσβάσιμες, π.χ. να προσφέρουν προγράμματα με διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα, ηχητικές περιγραφές, κ.λπ., **στ)** ολοένα και περισσότερα κράτη αναπτύσσουν και υλοποιούν στρατηγικές για την αναπηρία, στις οποίες περιλαμβάνονται δράσεις για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των εκλογών και της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε αυτές, ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη ουσιαστικής διαβούλευσης με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία και κατάρτισης των εμπλεκομένων στη διεξαγωγή των εκλογών με τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, και, τέλος, **η)** σε ορισμένα κράτη μέλη παρατηρούνται γραφειοκρατικές δυσκολίες που εμποδίζουν τα άτομα με αναπηρία να ενημερωθούν, να εγγραφούν στους εκλογικούς καταλόγους ή/και να λάβουν υποστήριξη κατά τη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας.

Αξιολόγηση Εξελίξεων

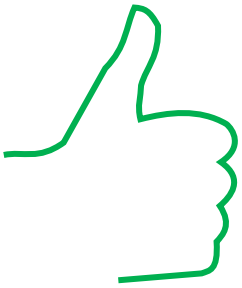

Η θεσμοθέτηση της επιστολικής ψήφου για όλους τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία.

Η συγκρότηση του μητρώου καταστημάτων ψηφοφορίας και εκλογικών τμημάτων.

Η πρόβλεψη διευκολύνσεων προς τα άτομα με αναπηρία κατά την παρακολούθηση του προεκλογικού διαλόγου.

Η δημοσίευση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή του Οδηγού ορθών εκλογικών πρακτικών σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία.

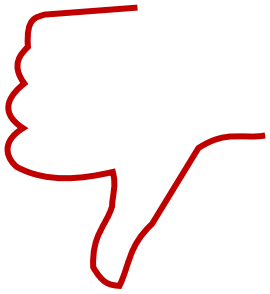

Η στέρηση του δικαιώματος συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης.

Η μη παροχή του εκλογικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές.

Τα εμπόδια πρόσβασης των ιστοσελίδων που σχετίζονται με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική ζωή, όπως οι ιστοσελίδες του δημοσίου που έχουν άμεση σχέση με την πολιτική ζωή και οι ιστοσελίδες των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων.

[165] Οδηγία ΕΕ) 2018/1808 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων) ενόψει των μεταβαλλόμενων συνθηκών της αγοράς.

Συμμετοχη στον Πολιτισμο, στον Αθλητισμο και την Ψυχαγωγια

Συμμετοχή σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή, σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε αθλητικές δραστηριότητες

Προσβασιμότητα αθλητικών κέντρων

Παρά το γεγονός ότι η Σύμβαση αναφέρεται στο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες, πολλές φορές τα άτομα με αναπηρία στερούνται αυτού του δικαιώματος λόγω των εμποδίων που αντιμετωπίζουν ως προς την πρόσβασή τους στις αθλητικές εγκαταστάσεις. Για την αντιμετώπιση και άρση αυτών των εμποδίων, τον Ιούνιο του 2024, συστάθηκε Επιτροπή Ελέγχου στο ΥΠΑΙΘΑ με αντικείμενο τον έλεγχο της προσβασιμότητας των εθνικών αθλητικών κέντρων που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού με σκοπό τη σύνταξη πρακτικών αναφορικά με τις ελλείψεις που θα παρατηρηθούν κατά τη διάρκεια των επιτόπιων ελέγχων.[166] Η Επιτροπή στελεχώθηκε με εμπειρογνώμονες, ενώ εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ και της Ελληνικής Παραολυμπιακής Επιτροπής (ΕΠΕ) συμμετείχαν ενεργά στους επιτόπιους ελέγχους για την καταγραφή των ελλείψεων και δυσκολιών στην πρόσβαση των υποδομών. Μέχρι και το τέλος του 2024, ελέγχθηκαν από τα μέλη της Επιτροπής συνολικά δεκαεπτά (17) εθνικά αθλητικά κέντρα τα οποία ήταν τα εξής: *Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθηνών «Σπύρος Λούης»* (ΟΑΚΑ), *Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας* (ΣΕΦ), *Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Νεότητας «Άγιος Κοσμάς»*, *Καυταντζόγλειο Εθνικό Στάδιο*, *Εθνικά Αθλητικά Κέντρα Θεσσαλονίκης*, *Παμπελοποννησιακό Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Πατρών*, *Πανηπειρωτικό Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Ιωαννίνων*, *Εθνικό Σκοπευτήριο Βύρωνα*, *Πανθρακικό Εθνικό Στάδιο Κομοτηνής*, *Παπαχαραλάμπειο Εθνικό Στάδιο Ναυπάκτου*, *Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Λάρισας*, *Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Ηρακλείου*, *Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Χανίων*, *Εθνικό Αθλητικό Κέντρο Κέρκυρας*, *Εθνικό Αθλητικό Προπονητικό Κέντρο Ολυμπιακού Χωριού*, *Εθνικό Χιονοδρομικό Κέντρο Σελίου*, και *Εθνικό Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας*. Το έργο της Επιτροπής ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2024, με την καταγραφή των ευρημάτων και την τεκμηρίωση των ελλείψεων προσβασιμότητας σε κάθε αθλητικό κέντρο. Στις αρχές του 2025, αναμένεται να υποβληθεί στον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών η τελική έκθεση με τα αποτελέσματα των ελέγχων και τις σχετικές εισηγήσεις, με στόχο τον προγραμματισμό των απαραίτητων παρεμβάσεων και έργων αποκατάστασης της προσβασιμότητας.

Ισότιμη πρόσβαση σε τουριστικές υπηρεσίες

Πρόγραμμα Τουρισμός για Όλους

Στις αρχές του 2024, δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ για το Πρόγραμμα «Τουρισμός για Όλους» για το έτος 2024[167] που έχει ως σκοπό την «ενίσχυση της ζήτησης του εγχώριου τουρισμού, μέσω της επιδότησης σε

[166] Βλ. ΥΑ Αριθμ. ΓΓΑ/17456 (ΦΕΚ Β' 4192/27-06-2024). Διαθέσιμη στο: https://ia37rg02wpsa01.blob.core.windows.net/fek/02/2024/20240204192.pdf
[167] Βλ. ΦΕΚ Β 79/8-1-2024

δικαιούχους, υπηρεσιών διαμονής για την πραγματοποίηση διακοπών εντός της Επικράτειας».[168] Σύμφωνα με την ΚΥΑ, μεταξύ των δικαιούχων του προγράμματος περιλαμβάνονται και τα άτομα με αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

Η ΕΣΑμεΑ, αν και αξιολογεί θετικά την αύξηση του ποσού των voucher από 200 σε 400 ευρώ για τα άτομα με αναπηρία, χαρακτηρίζοντάς την ως βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, ειδικά υπό το πρίσμα του αυξανόμενου κόστους διαβίωσης που προκαλείται από τις διαδοχικές κρίσεις των τελευταίων ετών, παρ' όλα αυτά, με γραπτή της παρέμβαση προς τους αρμόδιους υπουργούς[169] επεσήμανε, ότι τα άτομα με αναπηρία - δικαιούχοι του προγράμματος «Τουρισμός για Όλους» πρέπει να είναι όλα τα άτομα με αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας άνω του 50% και όχι μόνο αυτά με ποσοστό 67% και άνω, λόγω του ότι η πλειονότητα αυτών δεν μπορεί να απολαύσει το δικαίωμα τους στην αναψυχή.

Πρόγραμμα Τουρισμός αλλά όχι για όλους: Πολλά άτομα με αναπηρία θα μείνουν εκτός αν δεν αλλάξει

περισσότερα

Η προσαύξηση του ποσού σε οικογένειες με πάνω από δύο μέλη με αναπηρία που τηρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 2, η εξαίρεση των ατόμων με αναπηρία από τη πρόβλεψη της παρ. 4 του άρθρου 2 της ΚΥΑ σύμφωνα με την οποία, δεν θεωρούνται δικαιούχοι του Β' Κύκλου του Προγράμματος «Τουρισμός για Όλους» οι επιλεγέντες ως δικαιούχοι του Προγράμματος Κοινωνικού Τουρισμού περιόδου 2024 της ΔΥΠΑ, ανεξαρτήτως από το αν έκαναν χρήση της παροχής ή όχι, η δυνατότητα ύπαρξης συνοδών δικαιούχων/ωφελούμενων, η διασφάλιση ότι τόσο η ψηφιακή χρεωστική κάρτα όσο και η διαδικασία έκδοσής της είναι πλήρως προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία, η διαθεσιμότητα εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας, π.χ. εκτός από τηλεφωνική επικοινωνία και μέσω email, προκειμένου όλοι οι πολίτες σε ίση βάση να μπορούν να επικοινωνούν με κάποιον αρμόδιο για τυχόν ερωτήματα, είναι μερικά από τα αιτήματα της ΕΣΑμεΑ προς τους αρμόδιους Υπουργούς, προκειμένου να ληφθούν υπόψη στο περιεχόμενο της ΚΥΑ. Οι προτάσεις της ΕΣΑμεΑ που αφορούσαν την αλλαγή της κλίμακας για τους δικαιούχους με αναπηρία από 67% σε 50%, την εξαίρεση των ατόμων με αναπηρία από τις προβλέψεις της παρ. 4 του άρθρου 2 της ΚΥΑ και τη δυνατότητα ύπαρξης συνοδών δικαιούχων/ωφελούμενων δεν ελήφθησαν υπόψη ούτε στην ΚΥΑ 297/2024 που αφορούσε τον Β' Κύκλο του Προγράμματος «Τουρισμός για Όλους» ούτε και στη νέα ΚΥΑ 22778/2024,[170] που δημοσιεύθηκε στις 31.12.2024, και αφορούσε τον Γ' Κύκλο του Προγράμματος «Τουρισμός για Όλους» (έτος 2025).

Πρόγραμμα Κοινωνικού Τουρισμός των συνταξιούχων του πρώην ΟΑΕΕ

Εμπόδια ως προς τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα Κοινωνικού Τουρισμού αντιμετώπισαν και οι συνταξιούχοι του πρώην ΟΑΕΕ/e-ΕΦΚΑ. Ειδικότερα, σύμφωνα με την ΚΥΑ 39549/2024, δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα Κοινωνικού Τουρισμού είχαν μόνο τα ενήλικα τέκνα με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω εφ' όρου ζωής, καθώς αντίστοιχα και οι συνοδοί των δικαιούχων και των

Διαμαρτυρία για διακρίσεις έναντι ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο Πρόγραμμα Κοινωνικού Τουρισμού των συνταξιούχων του πρώην ΟΑΕΕ

περισσότερα

[168] Βλ. https://www.ktpae.gr/erga/tourismos-gia-olous-2024/
[169] ΕΣΑμεΑ (2024, 15 Ιανουαρίου). Ζητείται η άμεση τροποποίηση της ΚΥΑ «Πρόγραμμα 'ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ' έτους 2024» ΦΕΚ Β 79/8-1-2024. Επιστολή ΕΣΑμεΑ. Διαθέσιμο στο: https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/65a/507/890/65a5078906a05003780136.docx
[170] ΦΕΚ Β 7219 - 31.12.2024

ωφελούμενων που έχουν ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω και μόνο στην περίπτωση που υπάρχει αναγκαιότητα συνοδείας. Επιπλέον, ως προς τα κριτήρια μοριοδότησης, προβλέπεται ότι η ιδιότητα 'άτομο με αναπηρία' με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω μοριοδοτείται με 50 μόρια. Η ΕΣΑμεΑ, με γραπτή παρέμβασή της προς τους αρμόδιους υπουργούς,[171] ζήτησε την άμεση τροποποίηση: **α)** της περίπτωσης β της παρ. 2 του άρθρου 2 ούτως ώστε να συμπεριληφθούν όλα τα τέκνα με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση που έχουν κατά την υποβολή της αίτησης απόφαση σε ισχύ με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω, χωρίς να απαιτείται απόφαση εφόρου ζωής και **β)** την περίπτωση δ της ίδια παραγράφου, προκειμένου να δικαιούνται συνοδό όλοι οι δικαιούχοι ή ωφελούμενοι του εν λόγω προγράμματος, εφόσον έχουν ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω και χωρίς να χρήζει αποδείξεως η ανάγκη συνοδείας.

Αξιολόγηση Εξελίξεων

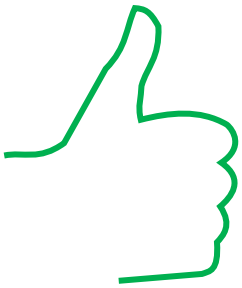

Η σύσταση Επιτροπής στο Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού με αντικείμενο τον έλεγχο της προσβασιμότητας των εθνικών αθλητικών κέντρων που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού του Υπουργείου Παιδείας Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και τη σύνταξη πρακτικών αναφορικά με τις ελλείψεις που θα παρατηρηθούν κατά τη διάρκεια των επιτόπιων ελέγχων.

Η ολοκλήρωση των ελέγχων σε δεκαεπτά (17) εθνικά αθλητικά κέντρα που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού του Υπουργείου Παιδείας Θρησκευμάτων και Αθλητισμού.

Τα εμπόδια απόλαυσης του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία στον τουρισμό και την αναψυχή.

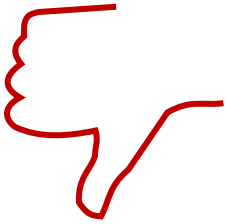

[171] ΕΣΑμεΑ (2024, 12 Ιουλίου). Ζητείται η τροποποίηση της υπ' αρ. οι. 39549 ΚΥΑ για το Πρόγραμμα Κοινωνικού Τουρισμού για συνταξιούχους e- ΕΦΚΑ του πρώην ΟΑΕΕ για την περίοδο 2024-2025. Διαθέσιμη στο: https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/669/4db/207/6694db20778bc390334063.docx

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Στη χώρα μας, τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει βήματα προς την κατεύθυνση της αποδοχής της αναπηρίας ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας. Ωστόσο, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας παραμένουν εκτεταμένες, ενώ εξακολουθούν να υφέρπουν στις αντιλήψεις και στις στάσεις των πολιτών αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία αλλά και να εκδηλώνονται ακόμα και ακραία περιστατικά ρατσιστικού μίσους και κακοποίησης ευάλωτων ατόμων με αναπηρία.

Το ειδικό ευρωβαρόμετρο για τις διακρίσεις

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ειδικού Ευρωβαρόμετρου που διενεργήθηκε το διάστημα Απρίλιος -Μάιος 2023,[172] πέντε στους δέκα κατοίκους της Ελλάδας θεωρούν ότι οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας είναι διαδεδομένες στη χώρα.

Ωστόσο, η συντριπτική πλειονότητα των ερωτώμενων, οι εννέα στους δέκα, απαντάνε ότι αισθάνονται απολύτως άνετα με το ενδεχόμενο ένα άτομο με αναπηρία να κατέχει το ανώτατο πολιτικό αξίωμα της χώρας. Σε σύγκριση με το 2019, το ποσοστό αυτό κατέγραψε άνοδο οχτώ (8) μονάδων. Ανάλογο ποσοστό (94%) απαντάει ότι θα αισθανόταν άνετα στο ενδεχόμενο να εργάζεται καθημερινά με συνάδελφο με αναπηρία, ποσοστό αυξημένο κατά πέντε μονάδες σε σύγκριση με το 2019.

Παρότι τα δεδομένα καταδεικνύουν πλειοψηφική αποδοχή της διαφορετικότητας της αναπηρίας, σε μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της χώρας καταγράφονται εμμένοντα αρνητικά στερεότυπα. Ειδικότερα, όταν στη συζήτηση υπεισέρχονται προσωπικά ζητήματα, οι απαντήσεις διαφοροποιούνται και καταδεικνύονται φοβικές στάσεις και αρνητικές αντιλήψεις για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, στην ερώτηση εάν θα αισθανόντουσαν άνετα στην περίπτωση που κάποιο παιδί τους διατηρούσε δεσμό με άτομο με αναπηρία, άνετα θα ένιωθε μόνο το 57% των ερωτώμενων και περίπου άνετα το 23%.

Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση στα θέματα της αναπηρίας

Τα άτομα με αναπηρία αρκετά συχνά αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια κατά τις συναλλαγές τους με διάφορες υπηρεσίες του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Τα εμπόδια δεν αφορούν μόνο σε προβλήματα προσβασιμότητας των υπηρεσιών, αλλά απορρέουν και από συμπεριφορές των δημοσίων λειτουργών απέναντι τους. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που έχουν επικρατήσει από παλαιότερες δεκαετίες για τα άτομα με αναπηρία, καθώς και η μη εξοικείωση των δημόσιων λειτουργών με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, είναι δυο σημαντικές αιτίες των εμποδίων που προκύπτουν κατά τις συναλλαγές τους.

Κατά το έτος αναφοράς της έκθεσης υλοποιήθηκε με πρωτοβουλία της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, πρόγραμμα Επιμορφωτικού σεμιναρίου Δικαστικών Υπαλλήλων με θέμα «Δημόσια διοίκηση και ευπαθείς κοινωνικές ομάδες/ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών – τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην έννομη τάξη» (Απρίλιος 2024).

[172] Βλ. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972

Η προβολή της αναπηρίας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Παρά τη θεσμοθέτηση θετικών νομικών διατάξεων, στο πλαίσιο του εφαρμοστικού νόμου της Σύμβασης του ν. 4488/2017 (Άρθρο 66 «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ατόμων με αναπηρία» & Άρθρο 67 «Μη διάκριση στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στις οπτικοακουστικές δραστηριότητες»), οι πρωτοβουλίες σχετικά με την προβολή της αναπηρίας στα ΜΜΕ, για την ευαισθητοποίηση και την άρση των στερεοτύπων, παραμένουν ακόμα και σήμερα περιορισμένες.

Ρατσιτική βία και μισαναπηρισμός

Στο τέλος του 2023 ήρθε στη δημοσιότητα ένα αποτρόπαιο περιστατικό κακοποίησης ατόμων με νοητική αναπηρία στο Κερατσίνι. Το δεύτερο μέσα σε ένα χρόνο ανάλογο συμβάν, αφορούσε σε live κακοποίηση ατόμων με αναπηρία, η οποία προβαλλόταν ζωντανά στο διαδίκτυο έναντι αμοιβής. Ο δράστης συνελήφθη τον Φεβρουάριο του 2024 και κατασχέθηκαν πάνω από 500 ανάλογα βίντεο που είχαν παρακολουθήσει 22.000 συνδρομητές. Παρότι η υπόθεση πήρε το δρόμο της δικαιοσύνης, χρειάστηκαν τουλάχιστον τρία χρόνια για να παρέμβει η πολιτεία. Ωστόσο, το περιστατικό αυτό δεν είναι το μοναδικό, καθώς σύμφωνα με δημοσιεύματα στον τύπο εντοπίστηκαν και άλλα διαδικτυακά κανάλια που εκμεταλλεύονται την αξιοπρέπεια ευάλωτων πολιτών έναντι αμοιβής. Η ΕΣΑμεΑ σε δελτίο τύπου που δημοσίευσε στις 08.02.2024 αναφέρει ότι τα βίντεο του συγκεκριμένου συλληφθέντα παρέμεναν στο ίντερνετ, παρά τη σύλληψη του, και μπορούσε ο οποιοσδήποτε να τα βρει, αφού έχει γίνει γνωστό και το όνομά του. Παράλληλα παρατηρήθηκαν φαινόμενα ανθρωποφαγίας μέσω συγκεκριμένων τηλεοπτικών εκπομπών ενώ το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) δεν είχε προχωρήσει μέχρι τότε σε καμία κίνηση, όπως είχε ζητήσει η ΕΣΑμεΑ με αφορμή το προηγούμενο αντίστοιχο περιστατικό.

Η κατάφορη παραβίαση όλων των ανθρώπινων αξιών και δικαιωμάτων και η απουσία της Ελληνικής Πολιτείας σε επίπεδο δήμου, σε επίπεδο κοινωνικών υπηρεσιών, σε επίπεδο στήριξης οικογένειας, αναφορικά με την υπόθεση στο Κερατσίνι, εγείρει σοβαρά ερωτηματικά και καταδεικνύει την απουσία δομών και υπηρεσιών για την προστασία και υποστήριξη στα άτομα με αναπηρία και στις οικογένειές τους, ώστε να μη δίνεται κανένα περιθώριο εκμετάλλευσης και κακοποίησης σε βάρος τους.

Ωστόσο τα ακραία αυτά περιστατικά κακοποίησης και κατάφωρου ρατσιστικού μίσους σε βάρος των ατόμων με αναπηρία, δεν είναι τα μόνα που προσβάλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Την αντίθεση του αναπηρικού κινήματος εξέφρασε η ΕΣΑμεΑ σχετικά με πρωτοβουλίες που έλαβαν χώρα με θετικό σκοπό, αλλά έχοντας ωστόσο το αντίθετο αποτέλεσμα. Πρόκειται για ενέργειες που εν τέλει στιγματίζουν τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειες τους, μέσω της χρήσης διακριτικών και αναγνωρίσιμων σημάτων τα οποία υποτίθεται τους δίνουν τη δυνατότητα να εξυπηρετούνται κατά προτεραιότητα σε χώρους όπου υπάρχει αναμονή. Τέτοια χαρακτηριστικά είχε η πρωτοβουλία «καμπάνια ενημέρωσης και εκπαίδευσης ‘Σειρά σου’» που ξεκίνησε στην Πτολεμαΐδα και είχε σκοπό να φτάσει σε όλη την Ελλάδα. Σύμφωνα με την ΕΣΑμεΑ, η δράση αυτή, όπως και αντίστοιχες άλλες πρωτοβουλίες, αποτελεί εκστρατεία στιγματισμού των πολιτών με αυτισμό, νοητική ή όποια άλλη αναπηρία καθώς και των συνοδών-φροντιστών τους, καθώς τους προτρέπει να φέρουν διακριτικό γνώρισμα ώστε να «ξεχωρίζουν» από τον γενικό πληθυσμό.

Η καμπάνια που προαναφέρθηκε και ενέπλεξε και τα σχολεία της περιοχής συνάντησε αντιδράσεις τόσο από την Περιφερειακή Ομοσπονδία ατόμων με αναπηρία Δυτικής Μακεδονίας όσο και από τον Σύλλογο Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων Ατόμων με Αναπηρία Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Η ΕΣΑμεΑ με επιστολή της στον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού τον κάλεσε να προβεί στις κατάλληλες ενέργειες, οι οποίες δεν θα επιτρέπουν σε σχολεία να λαμβάνουν μέρος σε εκστρατείες που οδηγούν σε στιγματισμό των ατόμων με αναπηρία, επηρεάζοντας με τον πλέον αρνητικό τρόπο τους μαθητές και τις μαθήτριες, και ταυτόχρονα κάλεσε την Πολιτεία συνολικά να διασφαλίσει τα προσωπικά δεδομένα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Ανάλογο θέμα προέκυψε και τον Νοέμβριο του 2024, όπου σε αυτή την περίπτωση η ΕΣΑμεΑ είχε λάβει ενημέρωση πως η ελληνική Κυβέρνηση κινείται στην κατεύθυνση να αναγνωρίσει επίσημα την κορδέλα με τους ηλίανθους (Hidden Disabilities Sunflower lanyard), ως διακριτικό γνώρισμα των ατόμων με αυτισμό ή άλλες μη ορατές αναπηρίες στα αεροδρόμια της χώρας, ώστε να τυγχάνουν προστατευόμενης μεταχείρισης από το προσωπικό των αεροδρομίων και των αερομεταφορέων.

Η θεσμοθέτηση τέτοιων γνωρισμάτων, όχι μόνο αποτελεί κατάφορη παραβίαση προσωπικών δεδομένων και παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά είναι και περιττή δεδομένου ότι, τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες και σπάνιες παθήσεις, προστατεύονται από το Σύνταγμα της Ελλάδας, τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, αλλά και τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς και την ευρωπαϊκή νομοθεσία.[173] Η χρήση της Κάρτας Αναπηρίας, είναι το μοναδικό έγγραφο που χρειάζεται ο πολίτης με αναπηρία, με χρόνια ή σπάνια πάθηση, καθώς επιτρέπει στο άτομο με αναπηρία/χρόνια/σπάνια πάθηση να απολαμβάνει τα δικαιώματά του χωρίς στοχοποίηση και στιγματισμό.

Αξιολόγηση Εξελίξεων

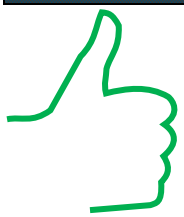

Οι πρωτοβουλίες επιμόρφωσης των δημόσιων λειτουργούν.

Το μεγάλο ποσοστό της κοινής γνώμης που νιώθει άνετα όταν κάποιο άτομο με αναπηρία κατέχει δημόσιο πολιτικό αξίωμα και εν γένει η θετική μεταβολή των δεικτών για την αναπηρία στο Ειδικό Ευρωβαρόμετρο του 2023.

Οι εμπεδωμένες αρνητικές αντιλήψεις για την αναπηρία που απαιτούν ακόμη χρόνο και προσπάθεια για να αλλάξουν.

Τα περιστατικά βάναυσης κακοποίησης ατόμων με νοητική αναπηρία.

Οι προωθούμενες πρακτικές στιγματισμού των ατόμων με αυτισμό ή νοητική αναπηρία μέσω της χρήσης διακριτικών σημάτων.

Η περιορισμένη προβολή της αναπηρίας στα ΜΜΕ, για την ευαισθητοποίηση και την άρση των στερεοτύπων.

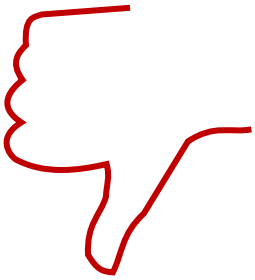

[173] Ειδικότερα για τα αεροδρόμια βλ. τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2006 σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα όταν ταξιδεύουν αεροπορικώς, και ιδιαίτερα τα Άρθρα: 7: Δικαίωμα στην παροχή συνδρομής σε αερολιμένες, 8: Ευθύνη για την παροχή συνδρομής σε αερολιμένες, 11: Εκπαίδευση.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ισότητα ενώπιον του νόμου & πρόσβαση στη δικαιοσύνη

- Να εκδοθεί το Προεδρικό Διάταγμα που θα εξειδικεύει τα μέτρα για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και σε άλλα κοινωνικό-πολιτικά πεδία και είναι σε εκκρεμότητα από το 2016.
- Να εξειδικευτεί ο όρος «εύλογες προσαρμογές» και να ληφθούν μέτρα για την παροχή τους σε όλα τα πεδία πολιτικής και όχι μόνο στην εργασία.
- Να επεκταθεί και να εφαρμοστεί η παροχή «εύλογων προσαρμογών» και σε άλλα πεδία πέραν της εργασίας και απασχόλησης.
- Να ολοκληρώθει το έργο της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και είναι επιφορτισμένη με την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.
- Να αρθούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη.

Ζωή, ελευθερία, ασφάλεια και αξιοπρέπεια του ατόμου

- Να καταργηθεί το νομοθετικό πλαίσιο που επιτρέπει την ακούσια στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας.
- Να ληφθούν μέτρα για την εξάλειψη της χρήσης περιοριστικών μεθόδων σε ιατρικά περιβάλλοντα που μπορεί να οδηγούν σε βασανισμό, σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.
- Να παρέχονται αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα άτομα με αναπηρία που στερούνται την ελευθερία τους λόγω της αναπηρίας.
- Να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα που θα διασφαλίζουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στα ιδρύματα και σε οποιουδήποτε τύπου δομές σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων σχετικά με τα περιστατικά βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων εις βάρος γυναικών και παιδιών με αναπηρία.
- Να σχεδιαστεί αποτελεσματικό πλαίσιο αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης κατά των ατόμων με αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η πρόσβαση των γυναικών-θυμάτων βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων κ.λπ. και των παιδιών τους, σε όλες τις υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες, και να εκπαιδευτεί όλο το αρμόδιο προσωπικό σε θέματα αναπηρίας.
- Να συνεχιστεί η παροχή ειδικής κατάρτισης στις αρχές επιβολής του νόμου, στο ιατρικό προσωπικό και τους κοινωνικούς λειτουργούς, στις μεθόδους εντοπισμού και αντιμετώπισης της βίας κατά των ατόμων με αναπηρία και της σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους.

Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα

- Να καταρτιστούν άμεσα όλα τα στελέχη του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας καθώς και των αρμόδιων Υπηρεσιών που εμπλέκονται στον σχεδιασμό και την αξιοποίηση του κτιριακού αποθέματος της χώρας, με σκοπό την πλήρη και ουσιαστική εξοικείωσή τους με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα, καθώς και με τις προβλεπόμενες διαδικασίες εφαρμογής του στην πράξη.
- Να εφαρμοστεί άμεσα η Οδηγία 2016/2012 της Ευρωπαϊκή Επιτροπής (ν. 4727/2020) σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.
- Να λειτουργήσει άμεσα το Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ).
- Να εξειδικευτεί το πλαίσιο εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2019/882 (ν. 4994/2022) που αφορά τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών.
- Να εκδοθεί άμεσα η ΥΑ για τη διαμόρφωση του πλαισίου για την έκδοση ενιαίας κάρτας για τη δωρεάν διέλευση των οχημάτων των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς των διοδίων.
- Να ολοκληρωθεί άμεσα η τροποποίηση του ΠΔ 44/2011 «Κανονισμό ενδιαιτήσεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων» που αφορά τη βελτίωση της προσβασιμότητας των θαλάσσιων μεταφορών.

Ανεξάρτητη διαβίωση και ζωή στην κοινότητα

- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητα των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να αξιολογηθεί η λειτουργία της πιλοτικής υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού και να επεκταθεί η λειτουργία της σε όλη τη χώρα.
- Να συνεχιστεί η δημοσίευση τριμηνιαίων δελτίων από το ΕΚΚΑ με στοιχεία από το Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων.
- Να συμπεριληφθεί η διάσταση της αναπηρίας στα ποσοτικά δεδομένα που αφορούν στην υιοθεσία και αναδοχή.
- Να διεξαχθούν εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με το θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής.
- Να εξειδικευθούν εντός του α’ εξαμήνου του 2025 οι διαδικασίες που αφορούν στην ίδρυση, λειτουργία και χρηματοδότηση των δομών Πρώιμης Παρέμβασης του Πιλοτικού Προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης προκειμένου αυτό να τεθεί σε εφαρμογή.

Εκπαίδευση και κατάρτιση

- Να αυξηθεί η μοριοδότηση των αιτούντων/σών φοιτητών/τριών για μετεγγραφή για κάθε μέλος της οικογένειας τους (γονέα, τέκνο, αδελφό/η ή σύζυγο) το οποίο έχει αναπηρία 67% και άνω, και να εξισωθεί με τη μοριοδότηση του μέλους τρίτεκνης ή πολύτεκνης οικογένειας (3 μόρια, αντί για 2).
- Να θεσμοθετηθεί ένας έγκαιρος και προσβάσιμος μηχανισμός αποκατάστασης για μαθητές/φοιτητές με αναπηρία και τις οικογένειές τους, σε περιπτώσεις που αντιμετωπίζουν διακρίσεις ή δυσμενή μεταχείριση εντός του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Να επεκταθεί η συλλογή στατιστικών δεδομένων για τον πληθυσμό παιδιών με αναπηρία (εντός και εκτός εκπαίδευσης) και για τη μαθητική διαρροή των παιδιών με αναπηρία.
- Να ληφθούν άμεσα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί η υποστελέχωση των ΚΕΔΑΣΥ.
- Να διασφαλιστεί η καθολική κάλυψη των μαθητών που χρήζουν παράλληλης στήριξης και να παρέχεται η υποστήριξη για το πλήρες εκπαιδευτικό ωράριο των μαθητών.
- Να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα ασφάλειας και προσβασιμότητας των κτηριακών σχολικών υποδομών και εγκαταστάσεων.
- Να διασφαλιστεί η επάρκεια του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού (ΕΕΠ-ΕΒΠ) με προσλήψεις μόνιμου προσωπικού σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.
- Να αναθεωρηθεί το πλαίσιο που διέπει το ελλιπές σύστημα μεταφοράς των μαθητών με αναπηρία στις σχολικές μονάδες.
- Να τροποποιηθεί το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την εισαγωγή υποψηφίων με σοβαρές παθήσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, και να συμπεριληφθούν τα άτομα με σύνδρομο Down στις κατηγορίες των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εισάγονται χωρίς εξετάσεις, καθ' υπέρβαση του αριθμού των εισακτέων.
- Να απαλλαχθούν οι κωφοί-βαρήκοοι από το κριτήριο γνώσης ξένης γλώσσας για την εισαγωγή στα μεταπτυχιακά προγράμματα.
- Οι δομές κατάρτισης που απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όπως, εκτός από τα ΕΕΕΕΚ, είναι και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και οι Ειδικές Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ), να ενταχθούν ισότιμα στο εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, που αναπτύσσεται στα επίπεδα 3, 4 και 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, κατ' αντιστοιχία με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο.
- Να αναληφθούν πρωτοβουλίες για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη σύνδεσης των υφιστάμενων δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Να εκπονηθούν στοχευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης, με ιδιαίτερη έμφαση στα άτομα που αντιμετωπίζουν πολλαπλή διάκριση (π.χ. νέοι/γυναίκες/μετανάστες και πρόσφυγες με αναπηρία) και στα άτομα με «χαμηλά προσόντα».
- Η ευνοϊκή ρύθμιση του άρθρου 17 «Διορισμός μόνιμων εκπαιδευτικών, μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού - Τροποποίηση παρ. 5 άρθρου

62 ν. 4589/2019», του ν.5128/2024 να επεκταθεί στους ήδη διορισμένους εκπαιδευτικούς καθώς και στους εκπαιδευτικούς με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω.

Υγεία

- Να ενισχυθούν τα δημόσια νοσοκομεία με επαρκές ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό ώστε να αντιμετωπιστούν οι μεγάλοι χρόνοι αναμονής στα ΤΕΠ και οι μεγάλες λίστες για την πρόσβαση σε αναγκαίες εξετάσεις και θεραπείες.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η επάρκεια σε αναλώσιμα και υλικά φροντίδας νοσηλευομένων ασθενών στα δημόσια νοσοκομεία της χώρας.
- Να θεσμοθετηθεί η μηδενική συμμετοχή των ατόμων με πιστοποιημένη αναπηρία στη φαρμακευτική δαπάνη.
- Να θεσμοθετηθεί η συμμετοχή εκπροσώπων της ΕΣΑμεΑ σε όλους τους Φορείς Σχεδιασμού, Εφαρμογής και Αξιολόγησης πολιτικών για την υγεία.
- Να διασφαλιστεί η καθολική προσβασιμότητα όλων των δομών υγείας (πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας περίθαλψης) σε όλα τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις.
- Να εκπονηθεί και εφαρμοστεί μια Εθνική Στρατηγική για την Αποκατάσταση.
- Να ενισχυθεί το δημόσιο σύστημα υγείας σε επίπεδο υποδομών και εξειδικευμένου προσωπικού νοσοκομειακής φροντίδας, προκειμένου να μπορεί να διαχειριστεί με επάρκεια τη φροντίδα των ατόμων με αναπηρία ειδικών κατηγοριών, όπως με αυτισμό, νοητική αναπηρία, βαριές κινητικές και πολλαπλές αναπηρίες όταν χρειάζονται περίθαλψη και αποκατάσταση.
- Να εξασφαλιστεί η ισότιμη και καθολική πρόσβαση των ανασφάλιστων ατόμων με αναπηρία, με χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις στις δομές υγείας, στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και στον αναγκαίο ιατροτεχνολογικό εξοπλισμό.
- Να στελεχωθεί το ΕΣΥ με εξειδικευμένο ιατρονοσηλευτικό προσωπικό και να ενισχυθούν οι υφιστάμενες ειδικές κλινικές, οι μονάδες για τους πάσχοντες με χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις καθώς και να δημιουργηθούν νέες εξειδικευμένες μονάδες ανάλογα με τις ανάγκες.
- Να λειτουργήσουν ομάδες με εξειδικευμένους επαγγελματίες υγείας διαφόρων ειδικοτήτων στις δομές του ΕΣΥ, για την αντιμετώπιση της συν-νοσηρότητας που παρουσιάζουν τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις.

Εργασία και απασχόληση

- Να θεσπιστεί και να εφαρμοστεί ένα Εθνικό Πρόγραμμα «Εγγύηση για την απασχόληση και τις δεξιότητες των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις», το οποίο να περιλαμβάνει ποσοτικούς στόχους, μετρήσιμους δείκτες, μηχανισμό παρακολούθησης, χρονοδιάγραμμα υλοποίησης και εξασφαλισμένη χρηματοδότηση.
- Να καταργηθεί η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες ή/και σπάνιες παθήσεις εργάζονται.

- Να αρθεί ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από τις κατηγορίες δικαιούχων του *Ειδικού Βοηθήματος Ευάλωτων Ομάδων* της ΔΥΠΑ.
- Να αρθεί η διακριτική μεταχείριση σε βάρος ατόμων με αναπηρία αναφορικά με τη δυνατότητα πρόσληψης τους μέσω ΑΣΕΠ βάσει του ν. 4765/2021, σε συγκεκριμένους κλάδους/ειδικότητες (ειδικού ένστολου προσωπικού της δημοτικής αστυνομίας όλων των κατηγοριών, καθώς και των κλάδων ΔΕ Χειριστών Μηχανημάτων Έργων, ΔΕ Οδηγών, ΔΕ Τεχνικών κ.λπ.).
- Να καταργηθεί ο χαρακτηρισμός «ανίκανος προς κάθε βιοποριστική εργασία» που αναφέρεται στα πιστοποιητικά αναπηρίας των ΚΕΠΑ, ο οποίος εμπεριέχει ρατσιστικά χαρακτηριστικά και λειτουργεί και ως εμπόδιο για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση.
- Να καθιερωθεί ένα σύγχρονο σύστημα κινήτρων (π.χ. επιχορηγήσεις, φοροαπαλλαγές για εργοδότες κ.λπ.) διευκολύνοντας την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην αμειβόμενη εργασία στον ιδιωτικό τομέα, στην επιχειρηματικότητα και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα.
- Να διασφαλιστεί η παροχή των εύλογων προσαρμογών σε όλους τους εργαζομένους με αναπηρία και να υπάρξει ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στις «εύλογες προσαρμογές» στην εργασία τους.

Βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία

- Να θεσπιστούν ενιαίοι κανόνες για όλες τις συντάξεις αναπηρίας και παροχές αναπηρίας του e-ΕΦΚΑ.
- Να επαναφερθούν οι ευνοϊκές ρυθμίσεις για τη συνταξιοδότηση των γονέων/ συζύγων/ αδελφών που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, οι οποίες καταργήθηκαν άδικα με το 3ο μνημόνιο.
- Να καταργηθεί η προσωπική διαφορά και η κλιμακωτή χορήγηση σύνταξης στους συνταξιούχους με αναπηρία.
- Να θεσμοθετηθεί τιμητική σύνταξη στη μητέρα παιδιού με βαριά αναπηρία.
- Να θεσμοθετηθεί μηχανισμός ετήσιας αναπροσαρμογής/αύξησης των επιδομάτων αναπηρίας.
- Να αποσυνδεθεί το προνοιακό επίδομα ανασφάλιστων ή έμμεσα ασφαλισμένων ατόμων με βαριά αναπηρία, από τις συντάξεις των θανούντων γονέων.
- Να ληφθεί διακριτή μέριμνα στις επιδοτήσεις των ενεργειακών αναγκών των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους, με ειδική χαμηλή τιμή ρεύματος ανά κιλοβατώρα και τουλάχιστον διπλασιασμό του ορίου κατανάλωσης για την επιδότηση, σε όλων των ειδών τα τιμολόγια.
- Να προστατευτούν πλήρως τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους από τους πλειστηριασμούς της πρώτης κατοικίας.
- Να συμπεριληφθεί η διάσταση της αναπηρίας στις ευνοϊκές προβλέψεις (όρους και προϋποθέσεις) των στεγαστικών προγραμμάτων, όπως το «Σπίτι μου ΙΙ», οι οποίες ισχύουν για άλλες ευάλωτες ομάδες.

- Να αρθεί η αδικία σε βάρος ατόμων με παραπληγία, τετραπληγία και ακρωτηριασμούς που εργάζονται σε ΟΤΑ και ΝΠΔΔ και λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα και των ατόμων που έχουν έμμεσα ασφαλισμένα μέλη και λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα στη μισθοδοσία τους, οι οποίοι και εξαιρέθηκαν από την αύξηση 8% των επιδομάτων.
- Να αυξηθεί το ακατάσχετο ποσό σε λογαριασμό μισθού ή σύνταξης ατόμων με αναπηρία στο ύψος των 5.000 ευρώ, λόγω αυξημένων αναγκών εξ αιτίας της αναπηρίας τους.
- Να αναπροσαρμοστεί η αποζημίωση για τη μετακίνηση των αιμοκαθαιρόμενων νεφροπαθών και μεταγγιζόμενων με θαλασσαιμία (μεσογειακή αναιμία) και δρεπανοκυτταρική νόσο, προς και από τις μονάδες αιμοκάθαρσης και τις μονάδες μετάγγισης αίματος.
- Να απαλλαχθούν τα άτομα με αναπηρία από τα τεκμήρια του εισοδήματος όπως και να μην φορολογείται το τεκμαρτό εισόδημα των ατόμων με αναπηρία με ποσοστό από 50% και άνω, παρά μόνο το πραγματικό.
- Να απαλλαχθούν από τον ΕΝΦΙΑ για την πρώτη κατοικία όλα τα άτομα με ποσοστό αναπηρίας 50%, καθώς και οι οικογένειες που βαρύνονται φορολογικά με άτομα με βαριά αναπηρία, χωρίς εισοδηματικά κριτήρια.
- Να ληφθούν προστατευτικά φορολογικά μέτρα για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που έχουν επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Να μειωθεί ο ΦΠΑ στο χαμηλότερο συντελεστή που επιτρέπει η νομοθεσία για τα απαραίτητα βοηθήματα-εργαλεία διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία.
- Να επαναφερθεί το άρθρο 18 του ν. 4172/2013 που προέβλεπε μείωση φόρου από ιατρικές δαπάνες, για τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, καθώς και διεύρυνση αυτού.
- Να εξαιρεθούν από τον ΦΠΑ τα προϊόντα που παράγουν τα Προστατευμένα Εργαστήρια Ατόμων με Αναπηρία, όπως ο Φάρος Τυφλών Ελλάδος, κ.ά.

Πολιτική συμμετοχή και συμμετοχή στην κοινωνική ζωή

- Να διασφαλιστεί το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική συμμετοχή ανεξάρτητα από την κατάσταση της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε τα άτομα με σοβαρές κινητικές αναπηρίες, που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστού τύπου και δε μπορούν να επισκεφθούν τα εκλογικά κέντρα, να μην στερούνται το δικαίωμα ψήφου. Αντίστοιχα μέτρα πρέπει να ληφθούν και για αυτούς που για προσωρινούς λόγους βρίσκονται σε νοσοκομεία την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών.
- Να ληφθούν μέτρα για την παροχή του εκλογικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε οι ιστοσελίδες των πολιτικών κομμάτων και τα προεκλογικά προγράμματα είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.
- Να ληφθούν μέτρα ευαισθητοποίησης για τη σημασία της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα των γυναικών με αναπηρία, στην πολιτική και δημόσια ζωή, όπως και στη λήψη αποφάσεων.

Συμμετοχή στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία

- Να ληφθούν μέτρα για τη διασφάλιση τόσο της φυσικής όσο και ψηφιακής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικές, τουριστικές, ψυχαγωγικές, αθλητικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον τουρισμό και τον αθλητισμό.
- Να καθιερωθεί η συστηματική καταγραφή, επικαιροποίηση και προώθηση των προσβάσιμων τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, σε προσβάσιμες μορφές.
- Να θεσπιστεί ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής «Τουρισμός για Όλους» ως βάση για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη όλων των πολιτικών και προγραμμάτων για τον τουρισμό.
- Να ενταχθεί η διάσταση της αναπηρίας και της προσβασιμότητας των τουριστικών υπηρεσιών στην Τουριστική Εκπαίδευση.
- Να διασυνδεθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, με αυτές που αφορούν τις μεταφορές και τον πολιτισμό με στόχο την ανάπτυξη του Προσβάσιμου Τουρισμού.

Ευαισθητοποίηση, στάσεις και αντιλήψεις για την αναπηρία

- Να ενισχυθούν οι δομές και οι κοινωνικές υπηρεσίες προστασίας και υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους σε επίπεδο δήμων, ώστε να προλαμβάνονται, να εντοπίζονται και να αντιμετωπίζονται έγκαιρα περιστατικά εκμετάλλευσης και κακοποίησης σε βάρος τους.
- Να προωθηθεί η χρήση της κάρτας αναπηρίας ώστε να μπορούν τα άτομα με αναπηρία να απολαμβάνουν σε όλα τα πλαίσια τα δικαιώματα τους με αξιοπρέπεια και να μην προωθούνται παρωχημένες πρακτικές στιγματισμού των ατόμων με αυτισμό ή νοητική αναπηρία μέσω της χρήσης διακριτικών σημάτων.
- Να υλοποιηθεί ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του γενικού πληθυσμού για τα δικαιώματά των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν τα αρνητικά στερεότυπα.
- Να υπάρξει ευρεία ενημέρωση των ίδιων των ατόμων με αναπηρία για τους τρόπους καταγγελίας και την παρεχόμενη προστασία από τις διακρίσεις, τη ρατσιστική συμπεριφορά και τη βία.
- Να υπάρξει ενημέρωση και ευαισθητοποίηση στοχευμένων ομάδων του πληθυσμού όπως των εργαζομένων στα ΜΜΕ, των εργοδοτών, των συνδικαλιστικών και κοινωνικών φορέων, των δημόσιων υπαλλήλων και κρατικών λειτουργών αλλά και των πολιτικών στελεχών της χώρας για την αρχή της ίσης μεταχείρισης και τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.
- Να εκδοθούν Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με την υποχρέωση προσβασιμότητας των υπηρεσιών των ΜΜΕ και να διαμορφωθεί Κώδικας Δεοντολογίας αναφορικά με τους

γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς τρόπους έκφρασης και αναφοράς στα ΜΜΕ για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2021-2027
Βιώσιμη Ανάπτυξη για Όλους

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή